

Thematisch ambtsbericht Syrië

De veiligheidssituatie

Datum 04-07-2019

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Cluster Ambtsberichten (CAB)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave.....	3
Inleiding	5
1	Veiligheidssituatie
1.1	Politieke ontwikkelingen.....
1.2	Veiligheidssituatie
1.2.1	Provincies Damascus en Rif Dimashq (Ruraal Damascus)
1.2.2	Provincies Dara'a en Quneitra
1.2.3	Provincie Al-Suweida
1.2.4	Provincie Tartous
1.2.5	Provincie Lattakia
1.2.6	Provincie Idlib
1.2.7	Provincie Homs.....
1.2.8	Provincie Hama
1.2.9	Provincie Aleppo
1.2.10	Provincie Hasaka
1.2.11	Provincie Deir al-Zor.....
1.2.12	Provincie Raqqa
1.3	Burgerslachtoffers.....
1.4	Geweld tegen specifieke groepen
1.5	Mensenrechtenschendingen.....
1.6	Humanitaire situatie
1.7	Reismogelijkheden
1.8	Grensovergangen.....
1.9	Etnische of religieuze herindeling gebieden
2	Koerdisch gebied
2.1.1	Bestuur
2.1.2	Veiligheidssituatie
2.1.3	Positie niet-Koerden
2.1.4	Rechtsbescherming
2.1.5	Reismogelijkheden
2.1.6	Bevolkingssamenstelling
2.1.7	Migratie.....
2.1.8	Dienstplicht.....
3	Militaire aspecten
3.1.1	Militaire dienstplicht
3.1.2	Gedwongen rekrutering en rekrutering van kinderen
3.1.3	Amnestieregelingen.....
3.2	Commandostructuur van leger en milities
3.2.1	Functionering en aansturing YPG en SDF
3.2.2	Functionering en aansturing Vrije Syrische Leger
3.3	Buitenlandse troepen.....
4	Ontheemden
4.1	Ontheemdenkampen
4.2	Kampen voor ISIS-strijders

4.3	Internationale organisaties	82
4.3.1	Documenten	83
4.3.2	UNRWA	84
4.3.3	UNHCR	84
4.4	Terugkeer	85
4.4.1	Terugkeer van ontheemden	85
4.4.2	Syrische vluchtelingen in de buurlanden	86
4.4.3	Terugkeer van vluchtelingen	92
5	Bijlagen	96
5.1	Gebruikte afkortingen	96
5.2	Geraadpleegde bronnen	97
5.3	Kaart van Syrië	103

Inleiding

Dit thematische ambtsbericht beschrijft de veiligheidssituatie in Syrië. De verslagperiode loopt van mei 2018 tot en met mei 2019. Voor zover mogelijk zijn de meest relevante ontwikkelingen tot aan de publicatie van het ambtsbericht in juli 2019 opgenomen. Het betreft qua verslagperiode dan ook een actualisering van de beschrijving van de veiligheidssituatie in het thematische ambtsbericht Syrië van juni 2018. Voor een overzicht van de militaire dienstplicht en aanverwante onderwerpen wordt verwezen naar het thematische ambtsbericht dat hierover is uitgebracht in december 2016. Voor informatie over Syrische documenten wordt verwezen naar het thematische ambtsbericht hierover van oktober 2017.

Dit thematische ambtsbericht is gebaseerd op informatie van zowel openbare als vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van niet-gouvernementele organisaties, Kamerbrieven, vakliteratuur en berichtgeving in de media. De geraadpleegde openbare bronnen zijn opgenomen in de literatuurlijst.

Daarnaast liggen bevindingen van een *fact finding*-missie naar Turkije, Jordanië, Libanon en Irak en berichtgeving afkomstig van de Nederlandse vertegenwoordigingen in voornoemde landen mede ten grondslag aan dit ambtsbericht. Deze bevindingen worden als vertrouwelijke bronnen behandeld.

Berichtgeving (in openbare bronnen) over geweldsincidenten kan zeer uiteenlopen, zo kan het aantal slachtoffers variëren per gebeurtenis. Informatie over de aanhoudende strijd, daders, slachtofferaantallen en andere aanverwante onderwerpen is (bijna) niet onafhankelijk te verifiëren en is niet uitputtend. Waar mogelijk is informatie middels vertrouwelijke bronnen geverifieerd. Dit ambtsbericht moet dan ook gelezen worden in de context van een zeer fluïde situatie, waarin bovendien alle verschillende partijen baat hebben bij bepaalde – voor hen gunstige – berichtgeving. Daarnaast worden in de mediaberichtgeving over Syrië geregeld termen gebruikt als 'extremisten', 'gematigden' en 'jihadisten'. In dit ambtsbericht wordt in beginsel het woord 'gewapende groep' gebruikt, tenzij een dergelijke groep op een VN- of EU-lijst staat genoemd als een terroristische groepering, zoals Hayat Tahrir al Sham (HTS) en ISIS.

In hoofdstuk 1 wordt een overzicht gegeven van de veiligheidssituatie in het hele land. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de gebieden die onder controle staan van de Syrische autoriteiten, de Koerden en andere groeperingen. In dit hoofdstuk worden ook mensenrechtenschendingen en de gevolgen van het conflict voor de humanitaire situatie beschreven.

Hoofdstuk 2 gaat in op de situatie in de Koerdische regio in het noordoosten van Syrië.

Dienstplicht en andere militaire aspecten die verband houden met het gewapende conflict in Syrië worden in hoofdstuk 3 behandeld.

Hoofdstuk 4 beschrijft de situatie aangaande binnenlandse ontheemden en terugkeer van Syriërs vanuit het buitenland of vanuit een situatie van ontheemding.

1 Veiligheidssituatie

1.1 Politieke ontwikkelingen

Bashar al-Assad is sinds 2000 de president van Syrië. De laatste presidentsverkiezingen werden gehouden in 2014, toen de oppositie een groot deel van Syrië onder controle had. Echter, alleen Syriërs in regeringsgebieden konden hun stem uitbrengen.¹ In 2016 vonden de laatste parlementaire verkiezingen op gelijke wijze plaats voor een parlementaire termijn van vier jaar.²

Burgeroorlog

Wat in maart 2011 begon als een burgeropstand in de Arabische Lente, ontwikkelde zich sinds 2012 tot een conflict tussen de Syrische autoriteiten en verschillende gewapende groepen. Het geweld is geëscaleerd door de bloedige en brute reactie van de Syrische regering op de vreedzame demonstraties van 2011 en het vrijlaten van militante jihadististen. Vanaf 2014 kwam daar de internationale strijd tegen de terreurorganisatie ISIS³ bij en is de situatie in Syrië verworden tot een complex gewapend conflict met meerdere Syrische en buitenlandse partijen. Verschillende partijen streden in wisselende bondgenootschappen om de macht. Rusland, Iran en de Libanese *Hezbollah* waren als bondgenoten van de Syrische autoriteiten betrokken bij de strijd. Turkije, VS en andere Westerse en Arabische bondgenoten steunden facties van de oppositie in het noorden en zuiden van Syrië.

In het noordoosten en het zuiden van het land – en in Irak – bestreed een door de VS geleide internationale coalitie ISIS.⁴ Waar in de eerste jaren na de opstand de oppositie grote gebieden veroverde, wisten de Syrische autoriteiten de afgelopen jaren – dankzij militaire steun van Rusland en Iran – hun controle over een groot deel van het land te herstellen. Dit ging doorgaans met veel geweld gepaard, waar duizenden Syrische burgers het slachtoffer van werden.⁵ De burgeroorlog en de strijd tegen ISIS hebben tot een verdeeld land dat onder controle staat van rivaliserende nationale legers en hun lokale bondgenoten. De gecompliceerde relaties tussen deze legers en hun onverzoenbare belangen zorgden voor verdeeldheid, armoede en gewelddadigheid.⁶

Internationale bemiddeling

Vanaf het uitbreken van de burgeroorlog heeft de internationale gemeenschap pogingen gedaan om een politieke oplossing voor het conflict te vinden. Echter, noch het Genève-communiqué van 2012 en de VN-resolutie 2218 van 27 september 2013 waarin werd opgeroepen om een overgangsregering te vormen met zowel leden van de zittende regering als van de oppositie, noch opeenvolgende VN-vredesconferenties in Genève leidden tot resultaat.⁷ Op 18 december 2015 nam de

¹ Sadiki, Larbi, ed. *Routledge handbook of the Arab Spring: rethinking democratization*. Routledge, 2014.

² Encyclopaedia Britannica, *Bashar al-Assad*. <https://www.britannica.com/biography/Bashar-al-Assad> laatste update: 4 juni 2019, geraadpleegd 7 juni 2019.

³ ISIS noemt zichzelf sinds het uitroepen van een grensoverschrijdend kalifaat in Syrië en Irak 'Islamitische Staat' (IS). ISIS wordt ook wel aangeduid met ISIL (Islamitische Staat in Irak en de Levant) of met *Daesh/Da'ish* (de Arabische benaming van ISIS, voluit: *al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham*). In dit ambtsbericht zal de organisatie worden aangeduid met ISIS.

⁴ Sadiki, Larbi, ed. *Routledge handbook of the Arab Spring: rethinking democratization*. Routledge, 2014.

⁵ Volgens het Syrisch Observatorium voor de Mensenrechten (SOHR) vielen tussen 2011 en 2019 570.000 doden. SOHR, *More than 570 thousand people were killed on the Syrian territory within 8 years of revolution demanding freedom, democracy, justice, and equality*, 15 maart 2019.

⁶ Oxford Analytica, *Prospects for Syria in 2019*, 12 november 2018.

⁷ UNSC, *S/RES/2118*, 27 september 2013; Lundgren, Magnus. "Mediation in Syria: Initiatives, strategies, and obstacles, 2011–2016." *Contemporary Security Policy* 37.2 (2016): 273-288.

VN-Veilighedsraad met algemene goedkeuring resolutie 2254 aan. De resolutie riep op tot een door de VN geleid politiek overgangsproces dat zou moeten uitmonden in een geloofwaardig bestuur waarin alle Syriërs zijn vertegenwoordigd. Het proces moest daarnaast leiden tot een nieuwe grondwet en vrije verkiezingen onder auspiciën van de VN.⁸ Door gebrek aan samenwerking door de Syrische regering heeft dit proces tot op het moment van schrijven niet het beoogde resultaat bereikt.

Oppositie in ballingschap

Terwijl Islamitische fundamentalisten inmiddels grotendeels de militaire oppositie in Syrië domineren, is de Syrische oppositie in ballingschap verdeeld.⁹ De oppositie in ballingschap is verenigd in verscheidene overkoepelende organisaties of platforms. De Syrische Oppositie Coalitie (*Syrian Opposition Coalition*¹⁰, SOC) is een overkoepelende politieke vertegenwoordiging van verschillende Syrische oppositiegroepen die zetelt in Istanboel.¹¹ De Syrische oppositie heeft daarnaast op 3 april 2013 een uitvoerend orgaan ingesteld, de *Syrian Interim Government* (SIG), die vanuit Zuid-Turkije opereert.¹² Op 25 april 2019 opende de SIG een kantoor in Al-Rai in de door Turkije gecontroleerde *Euphrates Shield Zone*.¹³ In 2014 werden de onderhandelingen in Genève namens een deel van de oppositie geleid door de SOC, op basis van VNVR-resolutie 2118.¹⁴

In november 2015 werd het *High Negotiations Committee* (HNC) opgericht – een overkoepelende groep waarin leden zitten van de *National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces*, de *National Coordination Body for Democratic Change*, de *Kurdish National Council* (KNC) en groepen van het netwerk van het *Free Syrian Army* (FSA).¹⁵ In 2016 en 2017 leidde het HNC de onderhandelingen namens de oppositie op basis van VN-resolutie 2254.¹⁶ Het HNC moest voortdurend een balans zoeken tussen de ambities en slogans van de Syrische revolutie, de ontwikkelingen ter plaatse en de voortdurende beleidsveranderingen van regionale vrienden en vijanden. De Syrische regering werkte niet mee aan de onderhandelingen en gebruikte als kritiek dat het HNC geen minder uitgesproken oppositiegroepen zoals de Syrische oppositie in Moskou en Caïro opnam. Daarop werd het HNC vervangen door een hybride comité van de Syrische oppositie en personen die niet tot de harde kern van de oppositie behoorden onder de naam van het *Syrian Negotiations Committee* (SNC).¹⁷ Sinds de oprichting van het SNC heeft de VN tevergeefs geprobeerd om het SNC en de Syrische regering naar Genève te laten komen.¹⁸ In Astana, zie hieronder, was de delegatie van de oppositie echter samengesteld uit vertegenwoordigers van gewapende groeperingen, zoals de Jaysh al-Islam.¹⁹

Astana-besprekingen

Op 20 december 2016 kwamen Rusland, Iran en Turkije overeen gezamenlijk vredesbesprekingen in Astana (Kazakhstan) te voeren over Syrië op basis van VN-

⁸ UN SC/12171, *Security Council Unanimously Adopts Resolution 2254 (2015), Endorsing Road Map for Peace Process in Syria, Setting Timetable for Talks*, 18 december 2015.

⁹ Una.org, *The complex state of Syria's opposition*, januari 2017.

¹⁰ Voluit de *National Coalition of Syrian Revolutionary and Opposition Forces* (E'tilaf). Zie <http://en.etilaf.org/>. Zie ook <http://en.etilaf.org/about-us/fact-sheet.html>.

¹¹ Zie het algemeen ambtsbericht Syrië van juni 2015.

¹² Carnegie's Middle East Centre, *The Syrian Opposition's Leadership Problem*, 3 april 2019.

¹³ Asharq Al-Awsat, *Opposition 'Coalition' Opens First Office Near Syria's Aleppo*, 25 april 2019.

¹⁴ Sharqforum.org, *The Higher Negotiation Committee and Syrian Negotiation Committee*, 25 mei 2018.

¹⁵ Una.org, *The complex state of Syria's opposition*, januari 2017.

¹⁶ Sharqforum.org, *The Higher Negotiation Committee and Syrian Negotiation Committee*, 25 mei 2018.

¹⁷ Deze nieuwe versie werd uitgedokterd door Saoedische diplomaten, in afwezigheid van Turken of Qataris. Sharqforum.org, *The Higher Negotiation Committee and Syrian Negotiation Committee*, 25 mei 2018.

¹⁸ Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

¹⁹ Una.org, *The complex state of Syria's opposition*, januari 2017.

resolutie 2254.²⁰ Op 23 december 2016 kwamen in Astana vertegenwoordigers van de regering van Assad en leiders van de Syrische gewapende groepen – waarin meer dan twaalf facties waren vertegenwoordigd – bijeen.²¹ Op 23 en 24 januari 2017 volgde een nieuwe bijeenkomst in Astana waarin Rusland, Iran en Turkije een wapenbestand overeenkwamen. De slotverklaring werd echter niet ondertekend door de gewapende groepen, geleid door Mohammad Alloush²², en de regeringsdelegatie, geleid door Bashar Jaafari. Daaropvolgende besprekingen in Astana leverden evenmin resultaten op. In mei 2017 namen Rusland, Iran en Turkije, de '*Astana-guarantors*', in Astana een Russisch voorstel over voor het instellen van vier 'de-escalatiezones' in heel Syrië, met controleposten die gezamenlijk zouden worden bemenst door troepen van de 'guarantors'. Volgens het voorstel zouden pro-regeringstroepen en rebellen alle wapens neerleggen. Echter, vanaf begin 2018 heroverden pro-regeringstroepen, gesteund door Rusland en Iraanse milities, drie van de vier de-escalatiezones, vooral door zware bombardementen die leidden tot de overgave van de oppositiegroepen.²³

Constitutioneel comité

Op een door de Russische Federatie georganiseerde vredesconferentie in Sotsji stemde de voormalige speciale VN-gezant voor Syrië, Staffan de Mistura, op 30 januari 2018 in met een voorstel van de '*Astana-guarantors*' (Rusland, Turkije en Iran) om een constitutioneel comité op te richten. Het constitutioneel comité zou worden gevormd uit drie lijsten: een lijst van de Syrische autoriteiten, een oppositielijst en een lijst onafhankelijken. De VN moest de derde niet-politieke lijst van ngo's, onafhankelijken, stamleiders en vrouwen samenstellen, echter met input en akkoord van de Syrische regering en de oppositie.²⁴ Het 150-tallige constitutioneel comité, dat voor 30% uit vrouwen zou bestaan, zou zich vooral richten op één van de onderdelen van VN-resolutie 2254, een nieuwe grondwet.²⁵ De regering Assad diende een lijst in evenals oppositiegroepen in ballingschap, hoewel hierin veel facties die actief zijn in Syrië zelf niet zijn vertegenwoordigd.²⁶ De Mistura diende een lijst op te stellen met 'neutrale' kandidaten.²⁷ De Syrische overheid weigerde echter deze derde lijst te aanvaarden als daar niet zes pro-Assad kandidaten op stonden. Op 17 oktober 2018 kondigde de toenmalige speciale VN-gezant Staffan de Mistura aan dat hij voor zijn vertrek eind november 2018 de

²⁰ Dalton, Melissa. "Defeating terrorism in Syria: A new way forward." *Hampton Roads International Security Quarterly* 16 (2017).

²¹ HNC en SNC hebben nooit als organen deelgenomen aan Astana. Dalton, Melissa. "Defeating terrorism in Syria: A new way forward." *Hampton Roads International Security Quarterly* 16 (2017).

²² De politieke vertegenwoordiger van de Jaysh al-Islam factie.

²³ Dalton, Melissa. "Defeating terrorism in Syria: A new way forward." *Hampton Roads International Security Quarterly* 16 (2017). Zie voor de de-escalatiezones ook het thematisch ambtsbericht Syrië van juni 2018.

²⁴ De oppositie uitte zware kritiek op De Mistura, omdat zij vond dat de conferentie een poging was om in de plaats te treden van het VN-Vredesproces en de rol van de oppositie te marginaliseren. Door Turkije gesteunde oppositiegroepen die wel naar Sotsji waren afgereisd weigerden het vliegveld te verlaten uit protest tegen de pro-regime symbolen zoals de vlag van de regering van Assad, die wapperde op het vliegveld en stond afgebeeld langs de wegen en in de conferentiezaal. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019; Oxford Analytica, *The push for accord on a Syrian transition may falter*, 23 oktober 2018.

²⁵ <https://www.un.org/press/en/2018/sc13556.doc.htm>; Oxford Analytica, *The push for accord on a Syrian transition may falter*, 23 oktober 2018; Vertrouwelijke bron, 24 juli 2018.

²⁶ De VN had grote moeite om een lijst samen te stellen die aanvaardbaar is voor Damascus. Er zijn ook geschillen tussen Rusland, de VS en Europese landen over de samenstelling van de lijst. UN News, *Damascus Has Rejected Prospective Members of Proposed Constitutional Committee*, Special Envoy for Syria Tells Security Council in Briefing, 26 oktober 2018; Oxford Analytica, *Syria will resist a push for a transitional committee*, 18 oktober 2018; Oxford Analytica, *The push for accord on a Syrian transition may falter*, 23 oktober 2018.

²⁷ 'Neutrale' kandidaten dienden een derde van het aantal leden van de commissie te vormen, naast de kandidaten van de oppositie en het regime. De Mistura moest voorkomen dat deze personen aan het regime gelieerd zijn. Het regime zou immers geen blokkerende macht mogen hebben binnen de commissie. Vertrouwelijke bron, 24 juli 2018.

oprichting van het constitutionele comité wilde afronden.²⁸ Echter, op de Astana-conferentie van eind november 2018 boekten Rusland, Turkije en Iran geen enkele vooruitgang bij de oprichting van het comité.²⁹ De huidige speciale VN-gezant Geir Pederson is bezig het probleem van de derde lijst voor het constitutioneel comité op te lossen. Dit was bij de Astana-conferentie van eind april 2019 nog niet opgelost.³⁰

De-escalatiezones

In 2017 wezen Rusland, Iran en Turkije vier de-escalatiezones aan in voornamelijk door de oppositie gecontroleerde gebieden om een eind te maken aan vijandelijkheden tussen de gewapende groepen van de oppositie en pro-regeringstroepen. De eerste zone omvatte de provincie Idlib en gebieden in het noordoosten van de provincie Latakia, het westen van de provincie Aleppo en het noorden van de provincie Hama. De tweede zone betrof de enclaves Rastan en Talbiseh in het noorden van de provincie Homs, de derde zone Oost-Ghouta ten noordoosten van Damascus en de vierde zone het door opstandelingen gecontroleerde gebied langs de grens met Jordanië met grote delen van de provincies Dara'a en Quneitra.³¹ Het staakt-het-vuren werd in deze zones echter met name door de Syrische autoriteiten en in mindere mate door de oppositiegroepen geschonden. Alleen in de de-escalatiezone in Zuid-Syrië - waar de VS, Rusland en Jordanië een aparte wapenstilstand waren overeengekomen - leidden de afspraken van juli 2017 tot juni 2018 tot een vermindering van het oorlogsgeweld.³²

Herovering oppositiegebieden

Nadat de Syrische autoriteiten met steun van vooral de Russische Federatie het door de oppositie bezette gebied in de voormalige de-escalatiezones in het noorden van de provincie Homs³³ en het oosten van Damascus in de eerste helft van 2018 hadden heroverd,³⁴ met vele doden en gewonden als gevolg,³⁵ liet de Syrische regering vooralsnog de escalatiezone Idlib³⁶ met rust en richtte Damascus de blik op de zuidelijke de-escalatiezone.³⁷ Op 17 juni 2018 lanceerden pro-regeringstroepen de Operatie Basalt om het zuiden van Syrië te heroveren op de gewapende groeperingen van het Zuidelijk Front.³⁸

²⁸ Staffan de Mistura maakte op 17 oktober 2018 bekend dat hij eind november zijn functie om privéredenen neerlegt. De Mistura is de derde VN-bemiddelaar in het Syrië-conflict dat al ruim zeven jaar duurt. <https://www.un.org/press/en/2018/sc13543.doc.htm>

²⁹ Dalton, Melissa. "Defeating terrorism in Syria: A new way forward." Hampton Roads International Security Quarterly 16 (2017); RFE/RL, *UN Syria Envoy Calls Astana Talks On Syria 'Missed Opportunity'*, 29 november 2018.

³⁰ Asharq Al-Awsat, *Putin, Erdogan Coordinate on Astana Talks, Syria Constitutional Committee*, 9 april 2019; Dalton, Melissa. "Defeating terrorism in Syria: A new way forward." Hampton Roads International Security Quarterly 16 (2017).

³¹ In juli 2017 hadden de VS, Rusland en Jordanië over de de-escalatiezone in het zuiden tevens een aparte bestandsovereenkomst gesloten. Hinnebusch, Raymond, and Omar Imady. "Syria's reconciliation agreements." (2017).

³² Baresch, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

³³ De Rastan en Talbiseh enclave in Noord-Homs. Reuters, *Syrian rebels pull out of their last besieged area*, 16 mei 2018.

³⁴ VOA, *Russia: Last of Eastern Ghouta Under Syrian Control*, 12 april 2018.

³⁵ VOA, *Russia: Last of Eastern Ghouta Under Syrian Control*, 12 april 2018; Al Jazeera, *Eastern Ghouta, what happened and why*, 14 april 2018

³⁶ Een groot deel van de provincie Idlib, gebieden in het noordoosten van de provincie Latakia, gebieden in het westen van de provincie Aleppo en het noorden van de provincie Hama.

³⁷ In juli 2017 hadden de VS, Rusland en Jordanië over de de-escalatiezone in het zuiden tevens een aparte bestandsovereenkomst gesloten. Hinnebusch, Raymond, and Omar Imady. "Syria's reconciliation agreements." (2017); Kamerstuk 27 925, nr.637 (06-11-2018).

³⁸ Het Zuidelijk Front was een in februari 2014 opgerichte alliantie van meer dan vijftig ongestructureerde gewapende groeperingen van de oppositie die banden hadden met het *Free Syrian Army*. Zie voor bijzonderheden het thematisch ambtsbericht Syrië van juni 2018. Zie verder OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2 (as of 26 June 2018)*, 2 juli 2018; IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation*

Door de operatie herkreëg de Syrische regering niet alleen de volledige controle langs de grens met Jordanië,³⁹ maar ook langs de bestandslinie met Israël. Het snelle succes was niet alleen het gevolg van Russische luchtsteun⁴⁰, maar ook van de afname van steun van de buitenlandse financiers, VS, VK, Jordanië en de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) aan de strijdgroepen van het Zuidelijk Front.⁴¹ Nadat de pro-regeringstroepen de provincies Dara'a⁴² en Quneitra⁴³ hadden heroverd, voerden zij een militaire campagne in de provincie Al-Sweida tegen ISIS-strijders in dat gebied.⁴⁴ Nadat Damascus was opgerukt in het zuiden keek Jordanië naar het eigen economisch voordeel, zoals de heropening van handelsroutes. Sommige vluchtelingen keerden al terug naar Syrië hoewel de VN en de EU de terugkeer nog niet veilig achtten.⁴⁵

Laatste oppositiebolwerk onder vuur

Nadat de Syrische autoriteiten eind juli 2018 de volledige controle hadden herkregen over het Yarmouk Bassin, een gebied dat grenst aan Israël en Jordanië in het zuiden, dreigde Assad daarna de de-escalatiezone Idlib, de laatst overgebleven de-escalatiezone, in te nemen en de Turkse troepen in het gebied, die daar twaalf observatieposten hadden, te verdrijven. Als onderdeel van de de-escalatie-afspraken hield Turkije toezicht in het gebied rond Idlib.⁴⁶ Idlib was het laatste grote bolwerk van de oppositie. Na de herovering van de verzetshaarden in andere delen van het land fungeerde Idlib als een laatste uitwijkplaats: strijders die zich na de belegering

Report No. 3, 19 juli 2018; Baresh, Manhal. The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal. European University Institute, 2019.

³⁹ Op 6 juli 2018 nam het Syrische leger de plaats Nassib, een belangrijk grensovergang met Jordanië, in de regio Dara'a. Gewapende voertuigen met Syrische en Russische vlaggen trokken naar de grensovergang. RFE/RL, *Russia-Backed Syrian Forces Take Key Border Site After Deal With Rebels*, 6 juli 2018. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴⁰ Nadat onderhandelingen tussen Russen en rebellen over het inleveren van zware wapens, de terugkeer van vluchtelingen en een lokale verdedigingsmacht, op niets uitliepen intensiveerden Damascus en Moskou hun bombardementen: binnen vijftien uur voerden zij zeshonderd beschietingen vanuit de lucht uit. Onder leiding van Jordanië werd onderhandeld over overgave van de Syrische rebellen. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴¹ In ruil voor de overgave van hun zware wapens werden de oppositieleiders in Dara'a geëvacueerd naar de provincie Idlib; RFE/RL, *Monitoring Group Says Russian Jets Aid Syria In New Assault*, 24 juni 2018; Oxford Analytica, *Israel and Jordan have interests in Syria settlement*, 9 juli 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018; Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018.

⁴² Dara'a is de hoofdstad van de gelijknamige provincie in het zuidwesten van Syrië die bekend staat als de bakermat van de opstand tegen de Syrische president Bashar al-Assad, die in 2011 begon en uitliep op een burgeroorlog. Na hevige gevechten viel op 12 juli 2018 ook de stad Dara'a in handen van het regeringsleger. De regering had op dat moment weer de controle over de hele stad en over ruim tachtig procent van de omliggende gelijknamige provincie. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴³ Op 15 juli 2018 heroverde het Syrische leger met behulp van luchtaanvallen het dorp Mashara, een eerste stap in een offensief om de provincie Quneitra te heroveren. Op 20 juli 2018 begon de evacuatie van opstandelingen vanuit het noordelijke gedeelte van de provincie Quneitra, waar meer gematigde rebellen zaten. Zij werden afgevoerd naar de noordelijke provincie Idlib te brengen, die nog in handen was van de Syrische oppositie.. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴⁴ Op 30 juli 2018 claimde het Syrische leger na dagenlange bombardementen de overwinning op een groepje ISIS-strijders dat was achtergebleven nabij de grens met Israël. De ISIS-strijders die Sweida aanvielen, kwamen volgens de Britse krant The Guardian echter uit het oosten, waar ze naartoe waren getrokken vanuit het Yarmouk-kamp, een Palestijnse wijk in Damascus, na een uitruilovereenkomst met het Syrische leger. OCHA, *Syrian Arab Republic: Humanitarian Situation in Dara'a, Qunaitra and As-Sweida Governorates- Situation Report No. 6*, 18 augustus 2019; <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/druze-communities-face-a-regional-decline-in-influence>.

⁴⁵ UNHCR, *UNHCR appeals for safe passage for civilians in southern Syria, says international standards on refugee returns essential*, 18 juli 2018; Oxford Analytica, *Syria-Lebanon ties may warm fast under Russian aegis*, 26 juli 2018.

⁴⁶ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019; Oxford Analytica, *Turkey faces multiple pressures in Syria's Idlib*, 1 augustus 2018.

van Dara'a overgaven, werden samen met hun familie in bussen naar de provincie gestuurd. Als gevolg daarvan bevonden zich begin augustus 2018 naar schatting meer dan vierhonderdduizend ontheemden in Idlib⁴⁷, onder wie zowel extremisten als activisten en gematigde oppositieleiden, die elke overeenkomst met het bewind in Damascus afwezen.⁴⁸

Op 1 september 2018 begon de Russische Middellandse Zee Vloot aan een grootschalige oefening waar meer dan 25 oorlogsschepen en ondersteunende schepen aan meededen.⁴⁹ Op 4 september 2018 begonnen de eerste Russische luchtaanvallen op Idlib die drie weken duurden. Gewapende opstandelingen probeerden nieuwe rekruten te vinden. Daarnaast vernietigden zij bruggen om het gebied te verdedigen.⁵⁰ President Erdogan waarschuwde dat een aanval op de ruim drie miljoen inwoners van Idlib op een massaslachting kon uitlopen. Turkije vreesde tevens voor een massale instroom van vluchtelingen.⁵¹

Internationaal overleg

In augustus 2018 vond constant overleg plaats tussen Russische en Turkse generaals. In Moskou waarschuwde VS-president Trumps veiligheidsadviseur John Bolton voor een offensief van de Syrische regering in Idlib met mogelijk gebruik van chemische wapens.⁵² Op 4 september 2018 stuurde Turkije versterking naar de grens met Syrië om een nieuwe vluchtelingenstroom te voorkomen.⁵³ Op 7 september 2018 kwam de VN-Veiligheidsraad bijeen om over de situatie in de Syrische provincie Idlib te praten. Diezelfde dag sprak de Russische president Poetin in Iran met zijn Turkse ambtgenoot Erdogan en de Iraanse president Rohani over het beëindigen van de burgeroorlog in Syrië.⁵⁴ Echter, zij bereikten geen overeenstemming over een wapenstilstand.⁵⁵ Na de mislukte top bestookten Syrische en Russische gevechtsvliegtuigen op 8 en 9 september 2018 doelen in het zuiden van de provincie Idlib.⁵⁶

⁴⁷ <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-flash-update-recent-events-9-august-2018>.

⁴⁸ Door de toestroom van ontheemden uit andere delen van Syrië, was de burgerbevolking van Idlib gegroeid tot ongeveer 2,5 miljoen. In 2011 bedroeg het aantal inwoners van Idlib ongeveer 1,5 miljoen. Central Bureau of Statistics, Syrian Arab Republic; Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴⁹ Veel schepen waren uitgerust met kruisraketten die eerder werden gebruikt bij het bestoken van posities van rebellen. Aan de oefening deden schepen van zowel de Noordelijke, de Baltische als de Zwarte Zeevloot mee. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019; Oxford Analytica, *Russia deploys navy to show and use power in Syria*, 3 september 2018;

⁵⁰ Oxford Analytica, *Syria's inevitable Idlib assault has major risks*, 4 september 2018.

⁵¹ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.; Oxford Analytica, *Turkey will rely on summit to avert Syrian catastrophe*, 5 september 2018; Oxford Analytica, *A Tehran deal on Syria will likely be unsustainable*, 7 september 2018.

⁵² In reactie daarop waarschuwde het Russische ministerie van Defensie bijna dagelijks voor een op handen zijnde 'provocatie': een gifgasaanval van – volgens de Russen – 'jihadisten' op de eigen bevolking in Idlib, bedoeld om Assad in een kwaad daglicht te stellen. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁵³ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Volgens Erdogan gebruikte Assad de strijd tegen terrorisme valselijk om de drie miljoen mensen die in de provincie Idlib wonen aan te vallen, terwijl deze volgens hem niet allemaal extremistisch zijn. WSJ, *The World must stop Assad*, 10 september 2018; Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁵⁶ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

Sotsji akkoord

Op 17 september 2018 sloten Rusland en Turkije een akkoord dat een einde moest maken aan het offensief in de Syrische provincie Idlib.⁵⁷ Op een top in de Russische badplaats Sotsji, waarvoor Frankrijk en Duitsland ook waren uitgenodigd,⁵⁸ bereikten de Turkse president Erdogan en zijn Russische ambtgenoot Poetin overeenstemming over het instellen van een 'gedemilitariseerde zone' rond Idlib om verdere gevechten tussen pro-regeringtroepen en rebellen te voorkomen. De twee landen kwam overeen uiterlijk op 15 oktober 2018 een gedemilitariseerde zone in te richten en te controleren die tot vijftien a twintig kilometer van de frontlinie reikt.⁵⁹ Bij de afspraak tussen Rusland en Turkije over Idlib werden twee *deadlines* opgelegd aan strijders in en om Idlib. Op 10 oktober 2018 moesten ze al hun zware wapens hebben weggehaald uit het hoefijzervormige en circa twintig kilometer brede gebied.⁶⁰ Op 15 oktober 2018 moesten alle jihadistische rebellen zijn vertrokken. De gematigde strijders die door Turkije werden gesteund, mochten wel blijven. De eerste afspraak leken de rebellen te zijn nagekomen. Het *Syrian Observatory for Human Rights* (SOHR) meldde op 10 oktober 2018 geen zwaar wapentuig meer waar te nemen in het buffergebied. De tweede deadline werd daarentegen niet nageleefd. Volgens het SOHR waren de extremistische rebellen niet van plan het gebied rond Idlib te verlaten.⁶¹ Naar verluidt bracht het akkoord splitsingen teweeg binnen HTS. Geestelijken gaven voorrang aan de verspreiding van de salafi-jihadistische ideologie, terwijl militaire commandanten de overleving van de organisatie op de eerste plaats stelden. De tweede vleugel had de overhand, in navolging van de meer opportunistische benadering van leider Abu Muhammad al-Julani.⁶²

Terugtrekking Amerikaanse troepen

Op 19 december 2018 kondigde president Trump aan dat ISIS in Syrië was verslagen en dat de VS alle grondtroepen (tweeduizend militairen) zou terugtrekken. Trump loste daarmee een verkiezingsbelofte uit 2016 in. Hij verklaarde dat de VS niet de 'politieagent van het Midden-Oosten' moest worden.⁶³ Duitsland, Frankrijk en het VK hadden kritiek op het besluit van Trump, de Franse president Macron verklaarde dat 'je op een bondgenoot zou moeten kunnen rekenen'.

⁵⁷ Begin september 2018 had de Russische minister van Buitenlandse Zaken Idlib omschreven als een 'broeinest van terroristen' en een 'etterend abces' dat moest worden weggesneden. Echter, Rusland zocht naar een compromis met Turkije, dat een strategisch belang had om een militaire operatie te voorkomen met als gevolg een instroom van honderdduizenden vluchtelingen, waaronder salafi-jihadisten die ondergronds zouden gaan. Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

⁵⁸ Deze landen kwamen niet, maar namen wel deel aan een vervolgonferentie in Turkije. MEM, *Syria opposition rejects Idlib demilitarisation amid uncertainty over Sochi deal*, 2 oktober 2018; France24, *Turkey to host Syria summit with Russia, France and Germany*, 19 oktober 2018.

⁵⁹ Hoewel het Sotsji-akkoord in principe alleen over de gedemilitariseerde zone ging, werd duidelijk dat Turkije de taak kreeg om in heel Idlib de gematigde rebellen te onderscheiden van de extremisten, én die laatste te ontwapenen. Rusland moest erop toezien dat de Syrische autoriteiten geen aanvallen uit zouden voeren. Turkse en Russische militairen zouden gezamenlijk patrouilles uitvoeren in de zone. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019; Oxford Analytica, *Syria deal can only briefly postpone the Idlib assault*, 18 september 2018.

⁶⁰ Dit is een deel van de de-escalatiezone, waarvan geen kaart is gepubliceerd.

⁶¹ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁶² Voor meer informatie over de situatie in Idlib zie pagina 26-32. Oxford Analytica, *Turkish push will stoke infighting in Syria's Idlib*, 27 september 2018; Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

⁶³ Het Witte Huis en het Pentagon stelden ook dat de internationale campagne tegen ISIS nog niet voorbij was. Mahmood, Nazish, and Pervaiz Iqbal Cheema. "Trump and the US Foreign Policy Crisis." *Strategic Studies* 38.4 (2018).; RFE/RL, *Trump's Syria Withdrawal Announcement Criticized By Allies, Praised By Putin*, 20 december 2019; Oxford Analytica, *US Syria troop pull-out implies many risks*, 20 december 2018.

Frankrijk liet weten dat het zijn militaire presentie in Syrië handhaaft.⁶⁴ Volgens de EU is ISIS niet verslagen en vormt de beweging nog steeds een bedreiging in Syrië en daarbuiten.⁶⁵

Na het besluit van Trump dienden de Amerikaanse minister van Defensie, Jim Mattis, en de VS-gezant naar de internationale coalitie tegen ISIS, Brett McGurk, hun ontslag in.⁶⁶ De Russische president Poetin verwelkomde het besluit van president Trump, de Turkse president Erdogan kondigde een militair offensief aan om de door de Amerikanen gesteunde Koerdische militie *Kurdish People's Protection Units* (YPG) en ISIS uit Syrië te verdrijven.⁶⁷ Premier Netanyahu verklaarde dat het besluit van Trump Israël er niet van zou weerhouden om te voorkomen dat Iran zich permanent zou vestigen in Syrië.⁶⁸

De vooral door Syrische Koerden geleide *Syrian Democratic Forces* (SDF) toonde zich zeer verontrust en waarschuwde dat het besluit juist tot een opleving van ISIS kan leiden.⁶⁹ Anticiperend op een eventuele terugtrekking van de VS, legden zij contacten met de regering in Damascus.⁷⁰ Volgens lokale sociale media zetten de Syrische regering en pro-Iraanse milities al troepen in langs de westelijke oever van de Eufraat.⁷¹ De Koerden kwamen in 2011 in opstand tegen Assad, maar hebben met hem gemeen geen Turkse troepen op Syrisch grondgebied te willen.⁷² Desondanks lijken de contacten tussen Damascus en de SDF geen verdergaande samenwerking of overeenkomst op te leveren. Naar verluidt wil Damascus geen betekenisvolle concessies doen aan de Koerden omtrent autonomie.⁷³

⁶⁴ Mahmood, Nazish, and Pervaiz Iqbal Cheema. "Trump and the US Foreign Policy Crisis." *Strategic Studies* 38.4 (2018); Oxford Analytica, *Europe faces pressure to strengthen Syria policy*, 24 december 2018.

⁶⁵ Op 7 januari 2019 voerde ISIS een zelfmoordaanslag uit op een gebouw van de SDF-gemeenteraad in Raqqa, waarbij ten minste vijf doden en meer dan twintig gewonden vielen. Oxford Analytica, *Europe faces pressure to strengthen Syria policy*, 24 december 2018; Oxford Analytica, *Syria suicide attack will bolster critics of US policy*, 9 januari 2019. Voor meer bijzonderheden wordt verwezen naar de Kamerbrief van 14 januari 2019 (Kamerstuk 27 925 nr. 647) en de Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2019 van 18 april 2019. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27925-647.html>.

⁶⁶ McGurk had op 11 december 2018 verklaard dat de terugtrekking van troepen op dat moment roekeloos zou zijn. VS-functionarissen hadden eerder verklaard dat de VS in het noordoosten zouden blijven, zelfs nadat IS was verslagen, om de veiligheidsdienst van de SDF op te leiden om de veiligheid in het gebied te handhaven. Ook hadden Amerikaanse beleidsmakers verklaard dat de VS langer in het gebied moesten blijven om de Iraanse invloed in het land te verminderen. RFE/RL, *France's Macron Chides Trump, Saying An Ally Should Be 'Dependable'*, 23 december 2018; RFE/RL, *Trump Defends Syria Pullout After U.S. Envoy's Protest Resignation*, 23 december 2018; Oxford Analytica, *Syria's Kurds may be forced to align with Damascus*, 24 december 2018; RFE/RL, *Pentagon Withdrawal Order For U.S. Troops From Syria 'Signed'*, 24 december 2018; RFE/RL, *Trump Declares End To U.S. 'Policeman' Role During Surprise Visits To Troops In Iraq, Germany*, 26 december 2018. Mahmood, Nazish, and Pervaiz Iqbal Cheema. "Trump and the US Foreign Policy Crisis." *Strategic Studies* 38.4 (2018).

⁶⁷ RFE/RL, *U.S. Defense Chief Mattis Resigns In Protest At Trump Policies*, 21 december 2018; RFE/RL, *Erdogan Vows To 'Remove' Kurdish Militia, IS From Syria After U.S. Withdrawal*, 21 december 2019.

⁶⁸ RFE/RL, *Netanyahu: Israel Able To Contain Iran In Syria After U.S. Pullout*, 24 december 2018.

⁶⁹ Mahmood, Nazish, and Pervaiz Iqbal Cheema. "Trump and the US Foreign Policy Crisis." *Strategic Studies* 38.4 (2018); Jenkins, Peter S. "Donald Trump and the Future of American Foreign Policy: Syria, Iran and North Korea." *War and Happiness*. Palgrave Macmillan, Cham, 2019. 319-329. Zie ook artikel over SDF: The Defense Post, *ISIS's 'caliphate' was crushed. Now Syria's Kurd-led alliance faces bigger battles*, 29 maart 2019.

⁷⁰ Gunes, Cengiz. "Developments in the Kurdish Issue in Syria and Turkey in 2017." *European Yearbook of Minority Issues Online* 16.1 (2019): 211-229.

⁷¹ Oxford Analytica, *Syria's Kurds may be forced to align with Damascus*, 24 december 2018.

⁷² Door Turkije gesteunde milities trokken begin januari 2019 samen rond de door de YPG bezette stad Manbij. Echter, de Syrische minister van Defensie verklaarde op 2 januari 2018 dat de YPG was begonnen met de terugtrekking uit Manbij nadat zij de stad hadden overgedragen aan Damascus in ruil voor bescherming. Volgens regeringsfunctionarissen waren al ongeveer vierhonderd YPG-strijders vertrokken. Alam, Kamal. "Pax Syriana: The staying power of Bashar al Assad", *Asian Affairs* (2019): 1-17. Oxford Analytica, *US confusion will encourage others to act in Syria*, 3 januari 2019.

⁷³ Gunes, Cengiz. "Developments in the Kurdish Issue in Syria and Turkey in 2017." *European Yearbook of Minority Issues Online* 16.1 (2019): 211-229.; AFP, *Syrie : les Kurdes refusent les accords de "réconciliation" du régime*, 3 mei 2019.

Het besluit van president Trump om zijn troepen terug te trekken, was de opmaat voor een vernieuwing van de betrekkingen tussen Turkije en Rusland enerzijds en tussen Turkije en de VS anderzijds.⁷⁴ Ook zochten Turkije en Iran onderling contact.⁷⁵ De Turkse regering was vanaf het begin fel tegen de Amerikaanse samenwerking met de Syrisch-Koerdische militie YPG, een zusterorganisatie van de Turks-Koerdische PKK die een gewapende strijd voert tegen de Turkse regering. Echter, Trumps nationale veiligheidsadviseur John Bolton verklaarde op 6 januari 2019 dat de Amerikaanse troepen in Syrië zullen blijven totdat ISIS volledig is verslagen, de Iraanse troepen weg zijn uit Syrië, en de veiligheid van de YPG is gegarandeerd.⁷⁶ President Erdogan verklaarde geen Amerikaanse voorwaarden voor de Turkse militaire rol in Syrië te accepteren, waarop president Trump op 13 januari 2019 dreigde Turkije 'economisch te verwoesten' als het de Koerden in Noord-Syrië zou aanvallen.⁷⁷ Aan het einde van de verslagperiode vonden gesprekken plaats tussen de VS en Turkije over het instellen van een veiligheidszone (*security mechanism*) aan de noordoostelijke grens van Syrië.⁷⁸

Israël

De Golan-hoogvlakte was tot de Zesdaagse Oorlog in 1967 Syrisch gebied. In 1974 spraken Syrië en Israël een bestandslijn af, met een bufferzone die sindsdien door een VN-troepenmacht bewaakt moet worden.⁷⁹ In 1981 annexeerde Israël het gebied alsnog. Na het begin van de Operatie Basalt, de herovering van het zuiden van Syrië, heeft de Israëlische premier Netanyahu herhaaldelijk verklaard dat de oorspronkelijke bestandslijn gerespecteerd moet worden. Met andere woorden: Israël accepteert niet dat het Syrische leger, milities van Iran of de Hezbollah-beweging de grens naderen. Israël begon op 1 juli 2018 dan ook met het sturen van troepenversterkingen naar de grens.⁸⁰ De spanning tussen Israël en Syrië aan de grens nam daarna toe. Op 1 augustus 2018 doodde het Israëlische leger bij een luchtaanval zeven ISIS-strijders bij de Israëlisch-Syrische grens op de Golan-hoogvlakte.⁸¹ Rusland speelde ondertussen een steeds belangrijkere rol als bemiddelaar tussen Israël en Syrië. Moskou kondigde op 2 augustus 2018 aan militairen in te zetten bij acht veiligheidsposten aan de Syrische kant van grens op de Golan-hoogvlakte. Ook keerden VN-blauwhelmen terug in het gebied. Die hadden zich enkele jaren geleden teruggetrokken uit het oorlogsgebied, nadat enkele VN-

⁷⁴ De Amerikaanse terugtrekking uit Syrië leidt tot koortsachtig diplomatiek overleg. De Turkse president Erdogan voerde begin 2019 verscheidene malen telefonisch overleg met president Trump. Op 23 januari 2019 voerde Erdogan overleg met president Poetin. Turkije vreesde dat er na de Amerikaanse terugtrekking een machtsvacuüm zou ontstaan en wilde langs de grens een Turkse bufferzone van 32 kilometer breed instellen in het noordoosten van Syrië. Oxford Analytica, *Trump leaves field to Putin and Erdogan in Syria*, 27 december 2018; Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁷⁵ Op 19 en 20 december 2018 bracht president Hassan Rouhani een bezoek aan Ankara, waarbij president Erdogan Iran beloofde de bilaterale handel te verhogen van acht miljard USD tot dertig miljard USD en de VS-sancties te negeren. Oxford Analytica, *Trump leaves field to Putin and Erdogan in Syria*, 27 december 2018.

⁷⁶ RFE/RL, *Bolton Says U.S. Syria Withdrawal Conditioned On IS Defeat, Turkish Protection For Kurds*, 6 januari 2019; Jenkins, Peter S. "Donald Trump and the Future of American Foreign Policy: Syria, Iran and North Korea." *War and Happiness*. Palgrave Macmillan, Cham, 2019. 319-329; RFE/RL, *Putin, Erdogan Plan Meeting 'Soon' On U.S. Plan To Exit Syria*, 7 januari 2019.

⁷⁷ Oxford Analytica, *US presence in Syria is Kurds' guarantee against Turks*, 8 januari 2019; RFE/RL, *Erdogan Rejects U.S. Request For Assurances On Kurdish Fighters*, 8 januari 2019; <https://carnegieendowment.org/2019/01/15/could-united-states-crush-turkey-s-economy-pub-78126>. Zie ook The Hoover Institution, *The US Role in the Middle East in an Era of Renewed Great Power Competition*, 2 april 2019.

⁷⁸ <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>

⁷⁹ Averbukh, L., & Klein, M. (2018). *Russia-Israel relationship transformed by Syria conflict: political interests overshadow social and economic ties*.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Averbukh, L., & Klein, M. (2018). *Russia-Israel relationship transformed by Syria conflict: political interests overshadow social and economic ties*. Parker, John W. *Between Russia and Iran: Room to Pursue American Interests in Syria*. National Defense University Press, 2019.

medewerkers waren ontvoerd en aangevallen.⁸² Op 25 maart 2019 erkende president Trump de Golan-hoogvlakte als deel van Israël.⁸³

Toenadering Arabische landen

In 2011 riepen Arabische (en ook westerse) leiders op tot het vertrek van Bashar al-Assad. Hij werd geschorst door de Arabische Liga en kon alleen nog naar Teheran en Moskou. Tijdens de verslagperiode werden met sommige landen de banden weer aangehaald waarbij de regering in Damascus moest balanceren tussen het belonen van Iran voor haar trouwe bondgenootschap tijdens de burgeroorlog en een manier om aan investeringen van Golfstaten te komen om een begin te maken met de wederopbouw. De *Syrian Investment Agency* legde naar verluidt contacten met investeerders uit de Golfstaten om projecten die vóór 2011 waren goedgekeurd uit te voeren.⁸⁴ Op 15 oktober 2018 werd de grens met Jordanië bij Nasib voor het eerst sinds 2015 geopend.⁸⁵

In december 2018 kwam de (in april 2019 afgezette) Soedanese president Omar al-Bashir als eerste Arabische leider sinds 2011 op bezoek in Damascus.⁸⁶ Het bezoek van al-Bashir kwam nadat het Arabische parlement in Egypte⁸⁷ op 14 december 2018 de Arabische Liga had opgeroepen om de regering van al-Assad weer toe te laten.⁸⁸ Op 27 december 2018 heropende de VAE haar ambassade in Damascus. Op dezelfde dag vertrok de eerste directe vlucht van Tunesië naar Syrië sinds acht jaar.⁸⁹ Daar staat tegenover dat met name Saoedi Arabië, maar ook Egypte, binnen de Arabische Liga fel tegen een terugkeer van Assad, een bondgenoot van grote tegenstander Iran, bleven. Aan het einde van de verslagperiode was Syrië nog steeds geen lid van de liga.⁹⁰

Wederopbouw

Acht jaar oorlog vanaf 2011 hebben gebouwen en infrastructuur in het hele land zware schade toegebracht. Schattingen voor de totale kosten van wederopbouw variëren van 195 tot 250 miljard USD. Gebieden die extreme schade hebben opgelopen zijn Raqqa, de oostelijke wijken van Aleppo, Homs en de steden Douma en Ghouta van Rif Damascus. Medio 2018 ging de vernietiging van huizen, openbare gebouwen en elektriciteitscentrales nog door, bijvoorbeeld in Afrin, Dara'a en Idlib.

⁸² Averbukh, L., & Klein, M. (2018). *Russia-Israel relationship transformed by Syria conflict: political interests overshadow social and economic ties*. Parker, John W. *Between Russia and Iran: Room to Pursue American Interests in Syria*. National Defense University Press, 2019.

⁸³ <https://www.mei.edu/publications/israel-and-syria-whither-now>.

⁸⁴ ISW, *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*; Oxford Analytica, *Gulf states will gradually rebuild Syria ties*, 4 december 2018.

⁸⁵ Voorheen passeerde jaarlijks voor een geschatte anderhalf miljard USD aan goederen de grens bij Nasib, die Syrië verbindt met Jordanië en de achterliggende Golfstaten. Oxford Analytica, *Border reopening will bolster Syria's normalisation*, 15 oktober 2018; <https://www.mei.edu/publications/border-opportunities-reviving-jordan-syria-free-trade-zone>.

⁸⁶ Alam, Kamal. "Pax Syriana: The staying power of Bashar al Assad", *Asian Affairs* (2019): 1-17.

⁸⁷ Het *Arab Parliament* werd in 2004 tijdens een topconferentie van de Arabische Liga in Algiers opgericht. Het Arabische parlement heeft zijn hoofdkwartier in Caïro. Let wel: Het Arabische parlement heeft niets van doen met het nationale parlement van Egypte. Zie bijvoorbeeld Arab News, *Arab Parliament classifies Houthis as a terrorist group, calls on UN and Arab League to do the same*, 19 juni 2019.

⁸⁸ Al-Bashir zou in een Russisch vliegtuig naar Damascus zijn gereisd. Oxford Analytica, *Sudanese visit likely heralds Syrian reintegration*, 17 december 2018.

⁸⁹ Oxford Analytica, *More Arab countries will reopen missions in Syria*, 27 december 2018; Alam, Kamal. "Pax Syriana: The staying power of Bashar al Assad", *Asian Affairs* (2019): 1-17.

⁹⁰ The Financial Times, *As Arab States Normalize With Syria, Will This Push Them to Finance its Reconstruction?*, 24 januari 2019; <https://www.mei.edu/publications/syria-looks-rebuild-sanctions-remain-major-barrier-trade-and-investment>; Naharnet, *Bassil Raises Refugee File, Urges Giving Arab League Seat Back to Syria*, 16 april 2019; The National, *Middle Eastern nations must decide for themselves how to engage with Syria*, 21 mei 2019.

Syrië is technisch in staat om de wederopbouw ter hand te nemen, maar heeft daarvoor onvoldoende financiële middelen. In mei 2018 maakte het kabinet van Assad honderd miljoen USD vrij voor de wederopbouw van 'pas bevrijde' gebieden.⁹¹

Bondgenoten van Damascus hadden noch de wil noch de middelen om de wederopbouw te financieren, terwijl degenen met financiële middelen (de VS, de EU en de Golfstaten) hun steun beperkten tot humanitaire bijstand.⁹²

De EU en de VS staan op het standpunt dat financiële hulp voor de wederopbouw alleen kan worden gegeven als er vooruitgang wordt geboekt bij het politieke overgangsproces. Damascus heeft tot dusver weinig geld ontvangen van Teheran, Moskou en andere bondgenoten voor de wederopbouw. Naast hun militaire steun hebben Iran en Rusland zich gericht op strategische of economische belangen, zoals de Russische luchtmacht- en marinebases en de Iraanse uitvoer van Syrische fosfaat.⁹³

1.2 Veiligheidssituatie

In november 2018 was Syrië de facto opgedeeld in grondgebied onder controle van de door Rusland en Iran gesteunde regering, gebieden onder controle van door Turkije gesteunde gewapende groepen en gebieden in handen van door de VS gesteunde groepen.⁹⁴ In 2019 verloor ISIS snel terrein. Op 23 maart viel het laatste bastion van ISIS in Baghouz.⁹⁵ De oppositie binnen het regeringsgebied had geen eigenstandige macht meer en vormde geen bedreiging meer. De militaire bolwerken van de oppositie, met uitzondering van Idlib, vielen, nadat de VS, VK, Jordanië en de Golfstaten hun materiële en diplomatieke steun introkken. Sommige groepen beschikten nog over wapens en waren in beginsel voor een verandering van de Syrische regering onder leiding van president Assad, maar zaten opgesloten in de provincies (goevernoraten) Idlib en Aleppo die grotendeels onder controle staan van HTS en door Turkije gesteunde NLF.⁹⁶ Het Turkse beleid was niet langer primair gericht op het beëindigen van het bewind van president Assad, maar op de eigen nationale veiligheid.⁹⁷

1.2.1 Provincies Damascus en Rif Dimashq (Ruraal Damascus)

Sinds de Syrische regering in mei 2018 de volledige controle herkreeg over de provincies Damascus en Rif Damascus is er sprake van een vrijwel verdwijnen van gewelddadigheden van militaire aard. Er hebben geen beschietingen plaatsgevonden. Daar staat tegenover dat met de herintreding van de Syrische regeringscontrole in de heroverde oppositiegebieden de veiligheidssituatie voor de burgers in die gebieden om andere redenen wordt bedreigd.⁹⁸ Het Israëlische leger heeft bombardementen op militaire installaties bij het internationale vliegveld van Damascus uitgevoerd.⁹⁹

⁹¹ Oxford Analytica, *Syria will struggle more than Iraq with reconstruction*, 13 juli 2018.

⁹² Oxford Analytica, *Prospects for Syria in 2019*, 12 november 2018; The Atlantic, *No One Wants to Help Bashar al-Assad Rebuild Syria*, 15 maart 2019; CSIS, *Rubble, Refugees, and Syria's Periphery*, 25 maart 2019.

⁹³ Oxford Analytica, *Syria will struggle more than Iraq with reconstruction*, 13 juli 2018.

⁹⁴ Aan het einde van de verslagperiode was er grosso modo weinig veranderd, ondanks kleine verschuivingen in de frontlinie van de de-escalatiezone Idlib.

⁹⁵ CNN, *ISIS has lost its final stronghold in Syria, the Syrian Democratic Forces says*, 23 maart 2019.

⁹⁶ Zie Carnegie Endowment, *Turkey's Lack of Vision in Syria by Ferhat Gurini*, Feb. 2019, <https://carnegieendowment.org/sada/78450>.

⁹⁷ Oxford Analytica, *Prospects for Syria in 2019*, 12 november 2018.

⁹⁸ <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/humanitarian-situation-overview-syria-hsos-rural-damascus-governorate.-0>

⁹⁹ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019; Reuters, *Syria says downs 'hostile targets' in suspected Israeli attack*, 29 november 2018; BBC, *Russia condemns*

Daarnaast vond op 20 januari 2019 een bomexplosie plaats bij een kantoor van de militaire inlichtingendienst in het zuiden van de stad.¹⁰⁰ Voorts brachten op 21 januari 2019 de Abu Amara Brigades, een bondgenoot van HTS, een bom tot ontploffing in Kafr Sousa in Zuid-Damascus. De bomaanslag was gericht tegen soldaten van het Syrische leger. Het is dezerzijds niet bekend hoeveel slachtoffers bij genoemde aanslagen vielen.¹⁰¹ Op 24 januari 2019 ging een autobom af in het noordoosten van de stad, dichtbij de Russische ambassade. Daarbij vielen enkele gewonden.¹⁰² Verder zijn veiligheidsincidenten door achtergebleven explosieven die alsnog afgingen in voormalige gevechtszones als Jobar, Oost-Ghouta en Yarmouk gemeld. Alleen in Oost-Ghouta, waar de situatie na jarenlange belegering volgens humanitaire bronnen erg slecht was, vielen daarbij enkele gewonden. De regering heeft een begin gemaakt met het aan de kant schuiven van puin in de hoofdstraten van Damascus, maar tussen de puinresten bevinden zich nog explosieven.¹⁰³

In de buitenwijken van Damascus vonden eind 2018 enige veiligheidsincidenten plaats, zoals personen die op controleposten van de regering schoten of een soldaat die werd doodgestoken. Begin november 2018 arresteerden veiligheidsdiensten personen die op het punt stonden een zelfmoordaanslag te plegen.¹⁰⁴ Op 24 april 2019 kwam één persoon om het leven door een vermoedelijke autobom. De aanslag werd niet opgeëist.¹⁰⁵

Er hebben zich geen veiligheidsincidenten voorgedaan op de weg van Damascus naar het vliegveld, behalve het hiervoor genoemde Israëlische bombardement. Eerdere beperkingen op de weg – controleposten – zijn sinds mei 2019 opgeheven. In het algemeen is de bewegingsvrijheid in de provincie Damascus vanaf mei 2018 groter geworden; het verkeer stroomt soepel door.¹⁰⁶

Controleposten

Het aantal controleposten in de provincies, en vooral binnen de stad Damascus, is vanaf mei 2018 fors teruggebracht. Volgens een internationale organisatie is negentig procent van de controleposten verwijderd. De overgebleven controleposten bevinden zich vooral in het centrum van de oude stad en het Mezzeh district. Bij de toegangen van de stad – zoals bij de snelwegen vanuit Libanon, het vliegveld en de snelweg M5 – staan ook controleposten. Het aantal controleposten in voormalige oppositiegebieden in Zuid-Damascus is toegenomen aangezien de regering de bevolking daar wantrouwt en veiligheidsincidenten wil voorkomen. In voormalige oppositiegebieden als Oost-Ghouta wordt de weg zo nu en dan afgezet als onderdeel van razia's om dienstplichtontduikers op te pakken.¹⁰⁷

De controleposten in de verschillende zones in Damascus worden bemenst door verschillende veiligheidsdiensten¹⁰⁸ zoals de *al-Amn al-Dakheli* (een onderdeel van

'Israeli' air strikes on Syria, 26 december 2018; The Jerusalem Post, *Report: IDF strikes Iranian, Hezbollah targets near Damascus*, 12 januari 2019; BBC, *Syria war: Israeli jets target Iranian positions around Damascus*, 21 januari 2019.

¹⁰⁰ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹⁰¹ ISW, *Syria Situation Report: January 10-23*, 25 januari 2019.

¹⁰² The Times of Israel, *Car bomb explodes near Russian embassy in Damascus*, 24 januari 2019.

¹⁰³ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ruptly, *Syria: Damascus car bomb kills one and injures five*, 24 april 2019.

¹⁰⁶ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ De controleposten van de veiligheidsdiensten in Damascus zijn veelal uitgerust met laptops om de dienstplichtstatus te controleren van voorbijgangers. Elke veiligheidsdienst beschikt over een eigen lijst met gezochte personen en de verschillende veiligheidsdiensten delen deze lijsten niet. In het algemeen is het moeilijk voor mensen om te weten welke status zij hebben bij de overheid. Echter, het is mogelijk voor personen met geld of banden met de autoriteiten om er achter te komen of hun naam voorkomt op deze lijsten. De intensiteit van de controles in de provincie Damascus is afhankelijk van de veiligheidsdienst ter plekke. De inlichtingendienst

de staatsveiligheidsdienst *Amn al-Dawla*) en de militaire veiligheidsdienst (*al-Amn al-Askari*), de militaire inlichtingendienst, de inlichtingendienst van de luchtmacht en diverse onderdelen van het Syrische leger, vooral de vierde divisie en de Republikeinse Garde. Hezbollah en sjiiitische milities bemensen controleposten in het gebied Sayida Zainab.¹⁰⁹

De controles binnen Damascus stellen volgens bronnen weinig voor. Tenzij er een veiligheidsalarm is, worden auto's en voetgangers niet gecontroleerd. Bij de toegangen van de stad worden identiteitsdocumenten grondig gecontroleerd. Bij de controleposten in de provincie Damascus is dit afhankelijk van de veiligheidsdienst ter plekke. De inlichtingendienst van de luchtmacht is volgens een bron het strengst.¹¹⁰ Op 24 april 2019 pleegde de militie *Saraya Qasioun* in Nahr Aisha, een wijk in Damascus, een bomaanslag op een lid van de veiligheidsdienst in Zuid-Damascus. Daarbij werd een burger gedood en raakten vijf anderen gewond.¹¹¹

Op vaste controleposten bij de toegang tot de stad en in gebieden van de provincie Damascus zoeken de autoriteiten naar dienstplichtontduikers en personen die om andere redenen worden gezocht. Volgens een bron zou men niet meer actief op zoek¹¹² zijn naar dienstplichtigen. Echter, wanneer een dienstplichtige wordt aangetroffen wordt deze direct naar een militair trainingskamp gestuurd. Vóór mei 2018 werd voornamelijk op wapens en autobommen gecontroleerd, daarna op 'onwenselijke personen', bijvoorbeeld uit Oost-Ghouta of andere voormalige oppositiegebieden.¹¹³ Corruptie en het betalen van steekpenningen bij controleposten zijn een standaardpraktijk en dragen bij aan de onveiligheid en het gebrek aan rechtsorde.¹¹⁴ Eind maart 2019 stuurde de Syrische regering oproepen voor de militaire dienst aan vijfduizend jonge mannen in Oost-Ghouta.¹¹⁵

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincies Damascus en Rif Dimashq 2.548 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 29 burgerdoden.¹¹⁶

1.2.2 *Provincies Dara'a en Quneitra*

Nadat de Syrische regering het midden van het land, waaronder verzetshaarden in de buitenwijken van Damascus in de eerste helft van 2018 onder controle had gekregen, werd op 18 juni 2018 een begin gemaakt met de Operatie Basalt om het zuiden van Syrië te heroveren op het Zuidelijk Front.¹¹⁷

van de luchtmacht is volgens een bron het strengst. DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

¹⁰⁹ Sayyidah Zaynab, ook bekend als Set Zaynab is een plaats op tien kilometer ten zuiden van Damascus. DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹¹⁰ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹¹¹ Vertrouwelijke bron, 25 april 2019.

¹¹² Daaronder wordt verstaan het op grote schaal en willekeurig aanhouden van passanten.

¹¹³ Bij de herovering van het oppositiegebied werden 'verzoeningsovereenkomsten' met de oppositie gesloten. 'Verzoening' is de eufemistische benaming van de Syrische regering dat ondermeer de terugkeer van staatsinstellingen en verschillende veiligheidsdiensten inhoudt, alsmede het onderzoek van deze diensten naar inwoners om hun status te regulariseren alvorens hen formeel amnestie te verlenen. Bij goedkeuring van hun status worden inwoners in beginsel van opsporingslijsten verwijderd en kunnen zij zich vrij binnen het regeringsgebied bewegen. Volgens de oppositie komt het echter voor dat personen met een erkende status toch op een lijst voorkomen. ICG, *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018; DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

¹¹⁴ Andersson, Staffan, and Frank Anechiarico. *Corruption and corruption control: Democracy in the balance*. Routledge, 2019. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/06/FP_20180626_beyond_fragility.pdf

¹¹⁵ Tijdens nachtelijke razzia's pakte veiligheidsdiensten twaalf dienstplichtontduikers op. The Syrian Observer, *Assad Army Launches Conscript Campaign in Eastern Ghouta*, 2 april 2019.

¹¹⁶ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

¹¹⁷ In Dara'a kwamen in maart 2011 burgers in opstand kwamen na de ernstige mishandeling door de autoriteiten van enkele tieners. De protesten leidden tot een burgeroorlog die zich over heel Syrië uitspreidde en waarbij ook

Heroveringstactiek

Bij de voorafgaande herovering van Oost-Aleppo in december 2016 en Oost-Ghouta in april 2018 volgden de Russische en Syrische tactiek hetzelfde patroon: dicht bewoonde gebieden van de oppositie werden belegerd en zwaar beschoten en gebombardeerd, wat steeds leidde tot doden en gewonden in grote getallen. Ook werd humanitaire hulp naar het gebied niet toegelaten, waardoor uithongering een onderdeel werd van de oorlogsstrategie.¹¹⁸ Uiteindelijk moesten de opstandelingen en de burgers ervoor kiezen zich over te geven aan de regering of te worden overgebracht naar door de opstandelingen gecontroleerde gebieden in het noordwesten van Syrië.¹¹⁹

Ook in Zuid-Syrië werd deze tactiek gehanteerd. Tien dagen achtereen bestookten het regeringsleger (het *Syrian Arab Army* - SAA) en de Russische luchtmacht het door gewapende oppositiegroepen¹²⁰ gecontroleerde gebied in het zuidwesten van Syrië. Daarbij vielen tientallen doden en gewonden. Gezondheidsklinieken, scholen, schuilplaatsen voor burgers en kantoren van lokale ngo's werden gebombardeerd.¹²¹ Op 23 en 24 juni 2018 werden bijvoorbeeld een kliniek en een schuilplaats vernietigd in Birs El-Harir en op 25 juni 2018 werd een ziekenhuis in Hiraq getroffen.¹²² Tussen 29 juni en 1 juli 2018 verliet de lokale bevolking in de plaatsen Jizeh, Mseifra, Sayda, Kahil Tiba uit voorzorg het gebied uit angst voor aanvallen.¹²³ Op 30 juni 2018 werd een school in Ghasam gebombardeerd, waarbij negen burgers om het leven kwamen.¹²⁴ Binnen enkele dagen liep volgens de UNHCR het aantal ontheemden in het zuidwesten van Syrië op naar 270.000.¹²⁵ Tienduizenden ontheemden kwamen vast te zitten aan de grens met Jordanië en Israël.¹²⁶ Ook aan de grens tussen het Syrische en het door Israël geannexeerde gedeelte van de Golan-hoogvlakte zochten tienduizenden ontheemden hun heil.¹²⁷

Nadat onderhandelingen tussen Rusland en de rebellen over het inleveren van zware wapens, de terugkeer van vluchtelingen en een lokale verdedigingsmacht, op 4 juli 2018 op niets uitliepen intensiveerden Damascus en Moskou hun bombardementen: binnen vijftien uur voerden zij zeshonderd beschietingen vanuit de lucht uit.¹²⁸ Binnen 24 uur na de hervatting van de bombardementen keerden de rebellen terug

verschillende andere landen betrokken raakten. IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018; Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018; <https://fas.org/sdp/crs/mideast/RL33487.pdf>; <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>.

¹¹⁸ GRC, *Syria report*, juni 2019.

¹¹⁹ IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018.

¹²⁰ De zogenaamde non-state armed groups (NSAG).

¹²¹ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2*, 2 juli 2018; UN News, *As many as 330,000 displaced by heavy fighting in south-west Syria – UN agency*, 3 juli 2018.

¹²² Bij artilleriebeschietingen werd veertig procent van de huizen in de stad Al-Karak vernietigd. In Oost-Maliha werden een kliniek en een gemeentehuis getroffen. Ook de plaats Nawa werd gebombardeerd. RFE/RL, *Monitoring Group Says Russian Jets Aid Syria In New Assault*, 24 juni 2018. <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>; Ocha, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2 (as of 26 June 2018)*, 2 juli 2018; Ocha, *Jordan | Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 4*, 2 juli 2018.

¹²³ OCHA, *Jordan | Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 4*, 2 juli 2018.

¹²⁴ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, As-Sweida - Situation Report No. 1*, 5 juli 2018.

¹²⁵ IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018; Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

¹²⁶ Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

¹²⁷ De meesten sliepen in de open lucht. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

¹²⁸ Oxford Analytica, *Russia will crush southern Syrian rebels' hopes*, 5 juli 2018; RFE/RL, *Syrian Rebels Return To Talks Over Pullout After Fierce Bombing Campaign*, 6 juli 2018.

naar de onderhandelingstafel.¹²⁹ Na een serie lokale verzoeningsafspraken heroverden pro-regeringstroepen op 6 juli 2018 het oostelijk deel van de provincie Dara'a en op 9 juli 2018 het daarnaastliggende grensgebied, met inbegrip van de grensovergang bij Nasib en Tal Sihab.¹³⁰ In ruil voor de overgave van hun zware wapens werden de gewapende oppositieleiders en hun manschappen geëvacueerd naar de provincie Idlib.¹³¹ Na hevige gevechten viel op 12 juli 2018 ook de stad Dara'a in handen van het regeringsleger. De opstandelingen hadden op dat moment hun gewapende verzet al gestaakt en ingestemd met het opgeven van hun zware wapens.¹³² Wel mochten overgebleven rebellenleiders hun lichte wapens behouden en een veiligheidsprocedure ondergaan, waardoor zij hun status regulariseerden en van de lijsten van de veiligheidsdiensten konden worden geschrapt.¹³³ Rusland zegde toe deze verzoeningsovereenkomsten te garanderen door zijn militaire politie in deze gebieden in te zetten en heeft dit ook gedaan. In eerste instantie leken de verzoeningsovereenkomsten succes te hebben. De mensen die als gevolg van de strijd ontheemd waren geraakt keerden terug en veel opstandelingen sloten zich aan bij het vijfde Syrische legerkorps om tegen ISIS te vechten.¹³⁴ Echter, na de terugkeer van de Syrische regering arresteerden de veiligheidsdiensten honderden rebellen met een geregulariseerde status en burgers die betrokken waren geweest bij ongewapende oppositieactiviteiten. De Russische aanwezigheid zorgde wel voor enige terughoudendheid bij de veiligheidsdiensten.¹³⁵

Nadat de Syrische autoriteiten de provincie Dara'a vrijwel onder controle hadden, heroverde het Syrische leger op 15 juli 2018 met behulp van luchtaanvallen het dorp Mashara, een eerste stap in een offensief om de provincie Quneitra te heroveren.¹³⁶ Tussen 17 en 19 juli 2018 bestookten grondtroepen en de luchtmacht de plaatsen Tassil, Nawa en Ash Shaykh Sa'd in westelijk Dara'a en Nabe'a Al Sakher in de provincie Quneitra.¹³⁷ Op 17 juli 2018 vielen bij een bombardement op

¹²⁹ Baresh, Manhal. The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal. European University Institute, 2019.; RFE/RL, *Syrian Rebels Return To Talks Over Pullout After Fierce Bombing Campaign*, 6 juli 2018.

¹³⁰ RFE/RL, *Russia-Backed Syrian Forces Take Key Border Site After Deal With Rebels*, 6 juli 2018; <https://www.mei.edu/publications/border-opportunities-reviving-jordan-syria-free-trade-zone>; Ocha, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 2*, 12 juli 2018.

¹³¹ De rebellen zouden na Russische bemiddeling de keus hebben gekregen amnestie te aanvaarden en in Dara'a te blijven of een vrijgeleide te krijgen naar de meer noordelijke provincie Idlib, die nog in handen van rebellen was. Daar zijn het fundamentalistische strijders die de dienst uitmaken, terwijl veel strijders uit Dara'a juist tot de meer gematigde Syrische Vrije Strijdkrachten (FSA) behoren. Oxford Analytica, *Israel and Jordan have interests in Syria settlement*, 9 juli 2018; <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>

¹³² Op 15 juli 2018 werden vijfhonderd rebellen vanuit de stad Dara'a per bus vervoerd naar de noordelijke provincie Idlib <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>.

¹³³ De militaire inlichtingendienst (MID) opende drie dagen een mobiele post in dorpen in de provincie Dara'a. Burgers die eerder hun ontrouw aan de Syrische autoriteiten hadden getoond door mee te doen aan demonstraties, de dienstplicht te ontduiken, te deserteren of zich aan te sluiten bij een rebellengroep werden in de gelegenheid gesteld hun status te regulariseren. Zij dienden daartoe een pasfoto en een identiteitskaart te overleggen. Een veiligheidsagent stelde vragen over activiteiten en contacten met de rebellen en vulde daarop een formulier in 12-voud in. Vervolgens moest de aanvrager een verklaring ondertekenen waarin stond dat hij of zij plechtig beloofde geen activiteiten tegen de veiligheid van de Syrische Staat uit te voeren. Na een periode van vijf tot tien dagen kon de aanvrager vervolgens een door het hoofd van de MID getekende verklaring ophalen. Daarin stond dat de naam van betrokkene was verwijderd van de officiële opsporingslijst en dat het hem of haar was toegestaan ongehinderd controleposten te passeren. European University Institute, *The Impacts and Outcomes of Rebel Behaviour During Negotiations*, januari 2019; ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

¹³⁴ Volgens het SOHR voerden pro-Assad troepen, waaronder 'verzoende rebellen' standrechtelijke executies uit onder overlevende ISIS-strijders. Een voormalige rebel verklaarde dat nu eenmaal niets anders kon dan vechten, was afgedankt door de Amerikanen en Jordaniërs en zich aan wilde sluiten bij pro-Assad troepen om zichzelf en zijn gezin te beschermen en brood voor zijn kinderen te kunnen kopen. SOHR, *Mass executions carried out by the regime forces and the 'reconciliation factions' in Yarmouk basin*, 31 augustus 2018; ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

¹³⁵ Anders zouden er nog veel meer arrestaties hebben plaatsgevonden. ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

¹³⁶ Baresh, Manhal. The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal. European University Institute, 2019.

¹³⁷ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018.

een school in Ein Eltineh, ten zuiden van de stad Quneitra, die als tijdelijke schuilplaats voor ontheemden diende, dertien doden en ten minste dertig gewonden.¹³⁸

Op 19 juli 2018 hadden pro-regeringstroepen heel oostelijk Dara'a en het grootste deel van de grenszone bij Jordanië heroverd.¹³⁹ Tussen 21 en 23 juli 2018 werden gebieden onder controle van *Jaysh Khalid bin al-Waleed*¹⁴⁰ (JKBW) in het Yarmouk Basin zwaar gebombardeerd, waaronder al-Shajra, Hayt, Tasil, Jellin, Sahm al-Golan, Adwan en Tal al-Jumou'. Daarbij zouden tenminste 32 burgers zijn gedood.¹⁴¹ Op 26 juli 2018 stond nog slechts een kleine strook land bij de Golan-hoogvlakte onder controle van gewapende oppositiegroepen, terwijl een gebied van tweehonderd vierkante kilometer nog onder controle stond van JKBW, die banden met ISIS heeft.¹⁴² Op 31 juli 2018 beweerden de Syrische autoriteiten de volledige controle te hebben over het Yarmouk Bassin in het zuiden, nadat het ISIS in dat gebied had verslagen.¹⁴³

In de de-escalatiezone 4 in het zuiden, die volledig werd heroverd door de Syrische autoriteiten in juli 2018, werden veel 'onverzoenbaren' – individuen die door de 'verzoeningscomités' van de Syrische regering werden beschouwd als een bedreiging – naar verluidt gefolterd en vermoord. Daarbij ging het vooral om leden van de *Free Syrian Police* (FSP) en commandanten van rebellengroepen.¹⁴⁴ Daarnaast werden verzoeningsafspraken geschonden door de Syrische regering, onder meer door mannen alsnog te onderwerpen aan militaire dienstplicht en willekeurige arrestaties uit te voeren. Kleinschalige demonstraties werden georganiseerd in Dara'a uit protest tegen vergeldingsacties van de Syrische regering.¹⁴⁵

Vanaf augustus 2018 vonden geen grote gevechten meer plaats in de provincie Dara'a. Wel werden incidenteel aanslagen gepleegd. Op 10 januari 2019 viel bijvoorbeeld de '*Popular Resistance*'¹⁴⁶, een oppositiegroep in Zuid-Syrië, de hoofdkwartieren van het *Syrian Arab Army* (SAA) en de inlichtingendienst van de luchtmacht in de stad Dara'a aan.¹⁴⁷ Eveneens op 10 januari 2019 viel de '*Popular Resistance*' kazernes in de stad Tafas in het westen van de provincie Dara'a aan.¹⁴⁸ Op 10 maart 2019 protesteerden honderden Syriërs in de stad Dara'a tegen de oprichting van een nieuw standbeeld van wijlen president Assads vader.¹⁴⁹ Op 29 april 2019 doodde de '*Popular Resistance*' in Muzayrib een voormalige FSA-strijder die een verzoeningsovereenkomst met de regering had getekend.¹⁵⁰

¹³⁸ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Jaysh Khalid bin al-Waleed is een groep die banden zou hebben met ISIS. Zie ook: ICG, *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018 en Jordanië https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/jaysh-khalid-ibn-al-waleed.

¹⁴¹ UN News, '*Warehouses emptying' amid growing humanitarian needs in south-west Syria*, 27 juli 2018. OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018.

¹⁴² OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018.

¹⁴³ In de Al-Ragad vallei vocht op dat moment nog een aantal IS-strijders door. Oxford Analytica, *Turkey faces multiple pressures in Syria's Idlib*, 1 augustus 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Humanitarian Situation in Dara'a, Quneitra and As-Sweida Governorates - Situation Report No. 6*, 18 augustus 2018.

¹⁴⁴ Oxford Analytica, *Syrian intelligence will play a major post-war role*, 14 december 2018. Zie ook Acled, *The Risks of Reconciliation: Civilians and Former Fighters face Continued Threats in Syria*, 25 januari 2019.

¹⁴⁵ <https://www.scplatform.net/en/the-situation-in-daraa-after-the-government-of-syria-took-control-of-the-province-in-june-2018/>; <https://www.middleeastmonitor.com/20190131-syrians-protest-in-daraa-over-military-conscription/>.

¹⁴⁶ De *Popular Resistance* is een nieuwe oppositiegroep die opgericht is naar aanleiding van het niet naleven door de regering van de verzoeningsafspraken en de onderdrukking van de bevolking. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

¹⁴⁷ ISW, *Syria Situation Report: January 10-23*, 25 januari 2019.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Reuters, *New Assad statue triggers protest in cradle of Syrian revolt*, 10 maart 2019.

¹⁵⁰ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het *Syrian Network for Human Rights* (SNHR) in de provincie Dara'a 559 burgerdoden gevallen. In juni en juli van dat jaar vielen respectievelijk 233¹⁵¹ en 177¹⁵² doden. In de periode augustus tot en met december 2018 vielen veertig burgerdoden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 21 burgerdoden.

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Quneitra 17 burgerdoden gevallen. In de maand juli van dit jaar vielen tien doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen vier burgerdoden.¹⁵³

Israël

Het herstel van de controle van de Syrische regering langs de hele bestandslijn van de Golan-hoogvlakte leek uit te kunnen lopen op een confrontatie met Israël, gelet op de betrokkenheid van pro-Iraanse militieleden aan de kant van de Syrische strijdkrachten. Sommige leden van Liwa Abu al-Fadl al-Abbas¹⁵⁴ zijn bijvoorbeeld opgenomen in de Republikeinse Garde en de vierde divisie.¹⁵⁵ Tijdens de strijd om het zuiden nam het aantal Israëlische luchtaanvallen op 'Iraanse' doelen in Syrië snel toe, met zeven aparte aanvallen op doelen van de frontlinie tot aan Deir al-Zor in het oosten en Aleppo in het noorden. De Israëlische luchtmacht schoot ook een Syrisch vliegtuig neer op 24 juli 2018. Rusland kwam echter tussenbeide om de spanningen te doen afnemen. Moskou ondersteunde de *UN Disengagement Observer Force* (UNDOF) die op 2 augustus 2018 zijn eerste patrouille aan de oostzijde van de Syrisch-Israëlische bestandslijn uitvoerde sinds 2012. Hoewel Rusland de Israëlische eis voor het vertrek van alle Iraanse troepen uit Syrië als 'onrealistisch' van de hand wees, suggereerde Moskou op 1 augustus 2018 dat het had bemiddeld bij de terugtrekking van Iraanse strijders tot ten minste 85 kilometer van de bestandslijn van Golan.¹⁵⁶ Israël heeft stilzwijgend toegestemd in het nieuwe offensief aan de grens in de veronderstelling dat door een overwinning van Damascus er niet langer een excuus zou zijn voor de aanwezigheid van pro-Iraanse troepen.¹⁵⁷

1.2.3

Provincie Al-Suweida

Op 25 juli 2018 voerde ISIS een zelfmoordaanslag in de stad Suweida uit, waarbij meer dan 240 doden en ten minste 170 gewonden vielen.¹⁵⁸ ISIS-strijders vielen daarnaast huizen binnen in ten minste acht dorpen in Oost- en Noordoost Al-Suweida, waarbij zij burgers in hun huizen doodden en vrouwen en kinderen ontvoerden.¹⁵⁹ Volgens onbevestigde berichten werden op 1 augustus 2018 ongeveer tachtig ISIS-strijders uit het gebied Hawd Al-Yarmouk en ongeveer driehonderd ISIS-strijders uit de Al-Ragad vallei ten zuiden van Quneitra door het

¹⁵¹ Het *Violations Documentation Center* in Syrië rapporteerde minder dan zeventig doden in de maand juli in Dara'a. VDC, *Monthly Statistical Report on Casualties in Syria*, July 2018.

¹⁵² Het VDC rapporteerde 131 doden in de maand juni in Dara'a. VDC, *Monthly Statistical Report on Casualties in Syria*, June 2018.

¹⁵³ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

¹⁵⁴ Liwa Abu al-Fadl al-Abbas is een brigade waar Iraakse sjiitische vrijwilligers actief in zijn; deze eenheid zou banden hebben met Hezbollah en met Iran. Zie bv. <http://trendsinstitution.org/liwa-abu-fadl-abbas-the-al-abbas-brigade-in-syria/>.

¹⁵⁵ Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Oxford Analytica, *Israel and Jordan have interests in Syria settlement*, 9 juli 2018; Oxford Analytica, *Iran's Syria presence will resist US-Israeli pressure*, 11 juli 2018.

¹⁵⁸ UN News, *UN chief strongly condemns terrorist attacks in south-west Syria*, 26 juli 2018. OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018.

¹⁵⁹ UN News, *UN human rights body strongly condemns recent 'shocking attacks' against civilians in south-west Syria*, 31 juli 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018.

Syrische leger met hulp van de Russen overgebracht naar Al-Badia, het woestijngebied ten oosten van As-Suweida¹⁶⁰

Pro-regeringstroepen begonnen een militaire campagne in Al-Badia tegen ISIS, dat delen van het woestijngebied onder controle had. Vanaf 12 augustus 2018 heroverden pro-regeringstroepen een groot deel van Al-Badia en de hele bestuurlijke grens van de provincie Al-Suweida.¹⁶¹

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Al-Suweida 75 burgerdoden gevallen. In juli van dat jaar vielen volgens het SNHR 62 burgerdoden, maar dit lage aantal houdt vermoedelijk geen rekening met de burgerdoden die vielen op 25 juli 2018 bij de aanslag van ISIS. In de periode januari tot en met april 2019 vielen geen burgerdoden.¹⁶²

1.2.4 Provincie Tartous

Vanaf het begin van de burgeroorlog in 2011 is de provincie Tartous grotendeels in handen van de Syrische regering geweest. Grote aanvallen hebben zich niet voorgedaan.¹⁶³ Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Tartous geen burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met april 2019 vielen evenmin burgerdoden.¹⁶⁴

1.2.5 Provincie Lattakia

Vanaf het begin van de burgeroorlog in 2011 is de provincie Lattakia grotendeels in handen van de Syrische regering geweest. Grote aanvallen hebben zich niet voorgedaan.¹⁶⁵ Alleen in het noordoosten van de provincie langs de grens met de provincie Idlib waren tijdens de verslagperiode nog gewapende groeperingen actief, onder meer uit de Turkmeense bevolkingsgroep.¹⁶⁶ Pro-Assad troepen werden tussen 21 en 27 augustus 2018 overgeplaatst vanuit Zuid-Syrië naar Noord-Hama en Lattakia.¹⁶⁷ Daarnaast werden Liwa al-Quds, Liwa Imam Hussein en andere pro-Assad troepen vanuit Damascus overgeplaatst naar gebieden langs de grens met Idlib.¹⁶⁸ Op 22 januari 2019 pleegden onbekende militanten een bomaanslag in de stad Lattakia. Daarbij vielen een dode en tien gewonden.¹⁶⁹

Israëlische bombardementen

Op 18 september 2018 leidde het neerschieten van een Russisch verkenningsvliegtuig door Syrisch luchtafweergeschut tot spanningen tussen Rusland en Israël. Volgens Moskou voerden Israëlische F-16's op datzelfde tijdstip aanvallen uit op doelen in de provincie Lattakia. Mogelijk ging het daarbij om een

¹⁶⁰ Chatham House, *The Syrian Regime Is Using ISIS to Punish Civilians*, 30 juli 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018.

¹⁶¹ OCHA, *Syrian Arab Republic: Humanitarian Situation in Dara'a, Qunaitra and As-Sweida Governorates- Situation Report No. 6*, 18 augustus 2018. Zie ook The Defense Post, *ISIS steps up attacks on pro-Assad troops in Syria's Badia desert*, 23 april 2019.

¹⁶² Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

¹⁶³ Intlsosandcontrolrisks, *Notice - Syria*, 27 januari 2019.

¹⁶⁴ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

¹⁶⁵ Intlsosandcontrolrisks, *Notice - Syria*, 27 januari 2019.

¹⁶⁶ WHO, *Health Cluster Weekly Situation Report: Whole of Syria, Week 31*, 3 augustus 2018. Zie Bellingcat, *Syrian Turkmen Groups in Latakia: An Overview*, 7 februari 2019. en Reuters, *Rebels say Syrian army fails to retake Latakia mountain*, 19 mei 2019.

¹⁶⁷ ISW, *Syria Situation Report: August 16-28*, 2018.

¹⁶⁸ Het gaat vaak om Palestijnen en sjiiitische Irakezen die aan de zijde van het bewind van Assad vechten. Duidelijk is dat die groepen (nauwe) banden hebben met en ondersteuning krijgen van de Iraanse Revolutionaire Garde. Zie bijvoorbeeld Syria Comment, *Overview of some pro-Assad Militias*, 1 september 2015; Bellingcat, *Assad Regime Militias and Shi'ite Jihadis in the Syrian Civil War*, 30 november 2016; ISW, *Syria Situation Report: August 16-28*, 2018.

¹⁶⁹ ISW, *Syria Situation Report: January 10-23*, 25 januari 2019.

Iraans munitiedepot.¹⁷⁰ Op 19 februari 2019 vond naar aanleiding hiervan een toepontmoeting plaats tussen premier Netanyahu en president Poetin.¹⁷¹ Op 7 mei 2019 doodde het NLF bij een hinderlaag in Jabal al-Akrad acht Syrische soldaten.¹⁷² Nadat HTS eind april 2019 aanvallen met *drones* had uitgevoerd op de Russische legerbasis in Hmeimim, waarbij afgeworpen bommen ook de plaats Jableh raakten, viel de vierde divisie van het Syrische leger posities van de HTS aan op de berg Kabani, dichtbij de grens met de provincie Idlib.¹⁷³

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Latakia 31 burgerdoden gevallen. In augustus van dat jaar vielen dertien doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen vier burgerdoden.¹⁷⁴

1.2.6 Provincie Idlib

Door een offensief in januari en begin februari 2018 hadden de Syrische regeringstroepen het zuidoostelijke, dunbevolktere gedeelte, van de noordwestelijke provincie Idlib op verschillende gewapende oppositiegroepen heroverd. Vlak over de grenslijn met het oppositiegebied in de provincie Idlib zijn, als onderdeel van de afspraken rond de de-escalatiezones, Turkse observatieposten opgericht.¹⁷⁵ Het grootste deel van de provincie Idlib, waaronder de gelijknamige provinciehoofdstad, was tijdens en aan het einde van de verslagperiode in handen van verschillende oppositiegroepen. Dit gold eveneens voor het grensgebied met Latakia.¹⁷⁶

Gewapende oppositie

In Idlib zijn het *National Liberation Front* (NLF) en *Hay'at Tahrir al-Sham* (HTS) de grootste gewapende oppositiebewegingen. Het NLF, geleid door Fadlallah al-Hajji, is de belangrijkste door Turkije gesteunde oppositiebeweging. In het NLF zijn verschillende door Turkije gesteunde gewapende groeperingen verenigd, zoals Ahrar al-Sham, de Nouredine al-Zenki Brigades, Failaq al-Sham, Jaish al-Ahrar en andere FSA-groepen als *Victory Army* en de tweede *Coastal Division*. Het NLF wordt bijeen gehouden door Turkse financiering en gezamenlijke vijanden: de regering van al-Assad, groepen Syrische Koerden en jihadististen.¹⁷⁷

De belangrijkste rivaal van het NLF is HTS, die de hoofdstad van de provincie, de grensovergang Bab al-Hawa met Turkije en andere belangrijke gebieden in Idlib onder controle had. HTS heeft tijdens de verslagperiode de overhand gekregen in Idlib.¹⁷⁸ HTS is een koepelorganisatie van verschillende islamistische groeperingen, maar wordt algemeen beschouwd als de opvolger van Jabhat al-Nusra, de voormalige tak van Al Qaeda in Syrië.¹⁷⁹ In 2016 verbrak HTS de banden met Al Qaeda, maar Rusland, Turkije, Nederland en de Europese Unie beschouwen HTS als een terroristische organisatie. Het heeft in Idlib, naargelang de bron, tien- tot

¹⁷⁰ Haaretz.com, 'Israel Launches Series of Strikes on Targets Near Syria's Latakia', 18 september 2018. Oxford Analytica, *Plane downing will test Russia's warm ties with Israel*, 18 september 2018. Averbukh, L., & Klein, M. (2018). *Russia-Israel relationship transformed by Syria conflict: political interests overshadow social and economic ties*.

¹⁷¹ Simons, Greg. "Russia's Policy in Syria and the Middle East: Determination, Delight, and Disappointment: Russia in the Middle East: (Re) Emergence of a New Geopolitical Shatter Belt?." (2019).

¹⁷² Vertrouwelijke bron, 9 mei 2019.

¹⁷³ Asharq al-Awsat, *Airstrike Hits Largest Russian Base in Syria*, 29 april 2019; Al Masdarnews, *Syrian Army attacks jihadist stronghold with new missile system (video)*, 7 mei 2019.

¹⁷⁴ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

¹⁷⁵ Institute for the Study of War (ISW), *Syria situation report, 10 -24 januari 2018*; Syria: direct, *Thousands of residents return to east Idlib countryside after government offensive ends*, 20 februari 2018.

¹⁷⁶ Zie paragraaf 1.2.4 van dit ambtsbericht.

¹⁷⁷ IRIN, *Syrian war: Understanding Idlib's rebel factions*, 3 september 2018.

¹⁷⁸ Oxford Analytica, *Pressure in Syria and Yemen will deepen jihadist split*, 10 augustus 2018; Atlantic Council, *Consequences of the HTS Take-Over in Northwest Syria*, 30 januari 2019.

¹⁷⁹ Thans wordt Hurras al-Deen beschouwd als de Syrische tak van Al-Qaeda.

dertigduizend manschappen.¹⁸⁰ HTS, dat wordt geleid door Abu Muhammad al-Julani, heeft een ondoorzichtige relatie met Turkije. Al-Julani lijkt op een pragmatische manier om te gaan met de Turkse inlichtingendienst, maar weigert zich te schikken naar een dictaat van Ankara. Hij staat ook onder druk van radicalere leden die hem afschilderen als een stuk gereedschap van Turkije. Sommige critici van al-Julani, van wie velen Jordaniërs en Palestijnen zijn, hebben zich verenigd in een al-Qaida splinterfactie die bekend staat als Hurras al-Din (HAD).¹⁸¹ In 2018 voerde HTS een militaire campagne in Idlib tegen ISIS-extremisten en potentiële 'verraders' die streefden naar verzoening met Damascus. HTS beschuldigde de kleine ISIS-groepering in Idlib van sabotage en moorden.¹⁸²

Kleine facties

Verscheidene kleinere rebellenfacties in Idlib dragen bij aan de complexiteit van de veiligheidssituatie. Aan jihadistische kant bevinden zich naast Hurras al-Din diverse door buitenlanders geleide kleine facties die dicht bij HTS staan, waaronder de Tsjetsjenen van Junoud al-Sham. ISIS heeft nog altijd ondergrondse cellen in het gebied waarop zowel NLF als HTS jacht maken. In het westen van de provincie Idlib is de plaats Jisr al-Shughour een bolwerk geworden van de *Turkestan Islamic Party* (TIP), een groep Oeigoerse jihadististen. TIP heeft in het verleden nauw samengewerkt met Syrische jihadistische facties. In het voorjaar van 2018 herzag de TIP zijn neutraliteitsbeleid en hielp HTS bij het afslaan van een verrassingsaanval van door Turkije gesteunde oppositiegroepen.¹⁸³

Zuivering gelederen rebellen

De Syrische autoriteiten kampen in augustus 2018 met een gebrek aan menskracht vanwege uitputtende gevechten in de woestijn tegen ISIS.¹⁸⁴ Zij probeerden 'verzoende' opstandelingen uit Dara'a in te zetten in de strijd in Idlib, maar naar verluidt gingen slechts vijftienhonderd strijders daarmee akkoord. Pogingen om 'verzoening' in Idlib te propageren mislukten, waarna grote pro-oppositie demonstraties werden gehouden. In hun respectieve gebieden arresteerden NLF en HTS honderden vermeende 'contacten' van Damascus en schrikten daarmee anderen af.¹⁸⁵ Tussen 27 juli en 6 augustus 2018 arresteerden HTS en de groep Ahrar al-Sham ten minste tachtig personen wegens vermeende steun aan verzoening met Damascus. Onder de gedetineerden waren ten minste zeventig leden van de *Forces of Martyr Ahmed al-Abdu* – lid van het FSA – die in april 2018 werden geëvacueerd vanuit Oost-Qalamoun naar Idlib als onderdeel van een evacuatie-overeenkomst.¹⁸⁶ Tussen 19 en 20 augustus 2018 arresteerden HTS en NLF ongeveer 35 personen wegens vermeende steun aan verzoening met Damascus. De arrestaties vonden vooral plaats in Maarat Misrin ten noorden van de stad Idlib.¹⁸⁷ Op 29 augustus 2018 ontvouwde HTS plannen om een strijdmacht van het 'volksverzet' te vormen met rivaliserende groepen in de provincie Idlib om tegenstand te bieden aan het verwachte offensief van Damascus. Echter, HTS bleef zich vijandig opstellen tegenover ISIS en de vijandschap was wederzijds. Operaties van ISIS-cellen vonden ook buiten Idlib plaats op het platteland ten westen van

¹⁸⁰ Marks, Jesse, and Hardin Lang. "Civilians Imperiled: Humanitarian Implications of US Policy Shifts In Syria." (2019). <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>

¹⁸¹ IRIN, *Syrian war: Understanding Idlib's rebel factions*, 3 september 2018. Zie voor relatie HTS en HAD: Longwarjournal.org, *Al Qaeda-linked operations room counterattacks as bombs fall in northern Syria*, 6 mei 2019.

¹⁸² Oxford Analytica, *Pressure in Syria and Yemen will deepen jihadist split*, 10 augustus 2018.

¹⁸³ IRIN, *Syrian war: Understanding Idlib's rebel factions*, 3 september 2018. Voor meer info zie bijvoorbeeld Jamestown.org, *The Turkistan Islamic Party in Double-Exile: Geographic and Organizational Divisions in Uighur Jihadism*, 7 september 2018.

¹⁸⁴ Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ ISW, *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*.

¹⁸⁷ ISW, *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*.

Aleppo. In juli 2018 doodden ISIS-strijders, die waren geïnfilteerd in de elitetroepen van HTS, verscheidene HTS-strijders.¹⁸⁸

Wapenstilstand

Sinds 2017 gold een wankel – want regelmatig geschonden¹⁸⁹ – wapenstilstand tussen de Syrische autoriteiten en sommige rebellengroepen in Idlib als gevolg van het vredesoverleg tussen Turkije, Rusland en Iran. Daarbij waren veel rebellengroepen, waaronder HTS, echter geen partij. In 2018 probeerde Turkije om de meer gematigde rebellen te verenigen in een gezamenlijk front tegen HTS en andere radicale groepen.¹⁹⁰

Offensief regeringstroepen

Nadat de pro-regeringstroepen de rebellen in het zuiden hadden verslagen, bereidden zij zich voor op een offensief tegen de opstandelingen in Idlib.¹⁹¹ Echter, in Idlib was de militaire balans niet zo gunstig voor pro-Assad troepen als in de andere zones waar de menskracht, betrokkenheid en buitenlandse steun van rebellen zwaar achteruit waren gegaan. In Idlib had het NLF tienduizenden gevechtssklare rebellen. HTS en andere salafi-jihadisten beschikten over ten minste tienduizend strijders.¹⁹² Als vergelding voor bombardementen vonden tussen 8 en 13 augustus 2018 vijf aanvallen van HTS-drones plaats op het Bassel al-Assad vliegveld bij de stad Lattakia. De drones werden onderschept door de Russische luchtmacht.¹⁹³ Op 12 augustus 2018 kwamen bij de ontploffing van een wapendepot van HTS in Sarmada in de provincie Idlib ten minste 67 mensen om het leven, onder wie zeventien kinderen.¹⁹⁴ Op 14 augustus 2018 viel het NLF een basis van de *Tiger Forces*, een elite-eenheid van het Syrische leger in West-Hama aan met Grad-raketten.¹⁹⁵ Op 14 augustus 2018 meldden lokale media dat grote aantallen burgers vanuit Zuid-Idlib naar het noorden in de richting van Turkije waren gevlucht voor zware bombardementen. Pro-regeringstroepen hadden voorafgaand aan het offensief folders verspreid met waarschuwingen en de toegang tot het door rebellen bezette gebied afgesloten. Turkije, dat toezicht moest houden op de de-escalatiezone, deed een beroep op Rusland om een massaslachting te voorkomen.¹⁹⁶

Op 1 september 2018 begon de Russische Middellandse Zee Vloot aan een grootschalige oefening waar meer dan 25 oorlogsschepen en ondersteunende schepen aan meededen. Veel schepen waren uitgerust met kruisraketten die eerder werden gebruikt bij het bestoken van posities van rebellen in Oost-Gouta.¹⁹⁷ Vanaf 4 september 2018 hervatte Rusland de luchtaanvallen op Idlib.¹⁹⁸ Russische

¹⁸⁸ Oxford Analytica, *Middle East jihadist splits will widen despite defeats*, 31 augustus 2018.

¹⁸⁹ Hieronder vallen de veroveringen door de Syrische regering in januari en februari 2018.

¹⁹⁰ <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>.

¹⁹¹ Oxford Analytica, *Turkey faces multiple pressures in Syria's Idlib*, 1 augustus 2018.

¹⁹² Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

¹⁹³ ISW, *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*; Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

¹⁹⁴ Twee flatgebouwen van vijf verdiepingen werden verwoest toen de wapenopslag in het plaatsje Sarmada de lucht in vloog. Het wapendepot dat ontplofte bevond zich volgens het SOHR in de kelder van een van de gebouwen. UN, *Statement by Panos Moutziz, Regional Humanitarian Coordinator for the Syria Crisis, on Civilian Casualties in Northwest Syria, Amman*, 14 augustus 2018.

¹⁹⁵ Het hevige artilleriegeschut van de rebellen wekte de indruk dat Ankara het NLF voorzag van zware munitie. ISW, *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*; Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018. Voor info, zie: MEI, *The Tiger Forces*, oktober 2018.

¹⁹⁶ Oxford Analytica, *Syria's new Idlib offensive may be incremental*, 15 augustus 2018. Zie voor de relatie tussen Rusland en Turkije ICG, *Europe Report N°250, Russia and Turkey in the Black Sea and the South Caucasus*, 28 juni 2018.

¹⁹⁷ AD, *Syrië na de kruisraketten: hoe nu verder?*, 16 april 2018; Oxford Analytica, *Russia deploys navy to show and use power in Syria*, 3 september 2018.

¹⁹⁸ Turkije stuurde een dag eerder tanks en geschut naar de grens en op Syrisch grondgebied waar Turkse militaire observatieposten staan. Rebellenstrijders probeerden nieuwe rekruten te vinden en vernietigden bruggen om het gebied te verdedigen. President Erdogan waarschuwde dat een aanval op de ruim drie miljoen inwoners van Idlib

vliegtuigen voerden vanaf 4 september 2018 tientallen bombardementen uit op het westen en het zuiden van de provincie Idlib en het noorden van de provincie Hama. Pro-regeringstroepen voerden beschietingen uit op steden en dorpen langs de frontlinie.¹⁹⁹

Bij de beschietingen en bombardementen werden ook ziekenhuizen, scholen en gemeentehuizen getroffen. In de sub-districten Jisr al-Shughur en Mhambal in het westen en zuiden van de provincie Idlib vielen doden en gewonden.²⁰⁰ Vanwege het gebrek aan toegang en de onveiligheid in het noordwesten was het niet mogelijk een compleet overzicht te verkrijgen van alle aanvallen en slachtoffers. Wel werd bekend dat tussen 4 en 9 september 2018 bij beschietingen en bombardementen 33 doden en 67 gewonden vielen. Op 4 september 2018 werden vijf personen, onder wie vier kinderen, gedood en raakten twaalf personen, onder wie zes kinderen, gewond bij artilleriebeschietingen op de door rebellen bezette stad Jisr al-Shughur. Op 7 september 2018 werden negen personen, onder wie vijf vrouwen en drie kinderen, gedood en raakten 22 personen gewond bij artilleriebeschietingen op de door de stad Muhradah, die in handen is van de regering.²⁰¹ Op 6 september 2018 werd een door een ngo ondersteund ziekenhuis in de stad Kafar Zita in het noorden van de provincie Hama door een bombardement getroffen.²⁰² Bij bombardementen op Khan Sheikhoun, werd een ambulancecentrum zwaar beschadigd.²⁰³ Op 10 september 2018 raakten bommen een basisschool en een middelbare school in de Jarjanaz in de subdistricten Khan Sheikhoun en Ma'arrat An Nu'man van de provincie Idlib. Daarbij raakten zeven kinderen gewond.²⁰⁴ Volgens lokale reddingswerkers en het SOHR waren dit 'de meest intense' bombardementen in weken. Vanuit gevechtshelikopters werden vaten gevuld met explosieven en schroot gegooid op ziekenhuizen en centra van reddingswerkers.²⁰⁵

Deadline verlopen

Naar verluidt bracht het akkoord van Sotsji splitsingen te weeg binnen HTS. Geestelijken gaven voorrang aan de verspreiding van de salafi-jihadistische ideologie, terwijl militaire commandanten de overleving van de organisatie op de eerste plaats stelden. De tweede vleugel had de overhand, in navolging van de meer opportunistische benadering van leider Abu Muhammad al-Julani.²⁰⁶ Op 15 oktober 2018 verliep de deadline voor salafi-jihadisten om zich terug te trekken uit Idlib. Volgens waarnemers was op die dag echter nog zeventig procent van het grondgebied van Idlib door deze facties, waaronder HTS, bezet. Op 13 oktober 2018 beschoten rivaliserende groepen, waaronder de al-Qaida proxy Hurras al-Din, pro-

op een massaslachting kon uitlopen. Turkije vreesde tevens voor een massale instroom van vluchtelingen. Oxford Analytica, *Syria's inevitable Idlib assault has major risks*, 4 september 2018; <https://mei.edu/publications/between-ankara-and-damascus-role-turkish-state-north-aleppo>; Oxford Analytica, *Turkey will rely on summit to avert Syrian catastrophe*, 5 september 2018; Oxford Analytica, *A Tehran deal on Syria will likely be unsustainable*, 7 september 2018.

¹⁹⁹ Kamerstuk 27 925 V, 19-04-2019; ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12, 2018*.

²⁰⁰ Sinds 2015 hebben de Russen vanaf vliegbasis Al Khmeimim vele duizenden bombardementsvluchten uitgevoerd, met desastreuze gevolgen voor zowel Assads tegenstanders als de Syrische burgerbevolking. <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>; Ocha, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁰¹ OCHA, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁰² Op 8 september 2018 werd een door een ngo ondersteund ziekenhuis in de stad Hass in het zuiden van de provincie Idlib door een bombardement geraakt. OCHA, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁰³ RFE/RL, *Russian, Syrian Aircraft Pound Opposition-Controlled Idlib Province*, 8 september 2018; ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12, 2018*; OCHA, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁰⁴ OCHA, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁰⁵ <https://carnegie-mec.org/diwan/79267>; <https://carnegie-mec.org/sada/76999>.

²⁰⁶ Zie voor bijzonderheden over al-Julani pagina 26. Oxford Analytica, *Turkish push will stoke infighting in Syria's Idlib*, 27 september 2018; Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

regeringstroepen.²⁰⁷ Op 14 oktober 2018 gaf HTS een verklaring uit waarin zij de overeenkomst van het staakt-het-vuren prees, maar tegelijkertijd beloofde door te zullen vechten tegen de regering.²⁰⁸

Aanhoudende strijd

Na het akkoord van Sotsji namen de vijandelijkheden in oktober 2018 aanvankelijk fors af. In sommige gebieden keerden ontheemden terug naar hun dorpen. Wel waren er nog schermutselingen langs de frontlinie en tussen gewapende groeperingen onderling.²⁰⁹ Echter, op 23 oktober 2018 bombardeerden pro-Assad troepen gebieden binnen de bufferzone, terwijl door Turkije gesteunde groepen en salafi-jihadistische facties de dag erna raketten afvuurden op de stad Aleppo die in handen is van de Syrische regering.²¹⁰ Als onderdeel van de met Rusland in Sotsji gemaakte afspraken moest Turkije de jihadistische groep HTS indammen. Maar HTS verstevigde juist zijn greep op de provincie door eind 2018 tientallen dorpen te veroveren op door Turkije gesteunde oppositiegroepen.²¹¹

In november 2018 namen de bombardementen en beschietingen weer toe, ook in de gedemilitariseerde zone.²¹² In het zuidelijk deel van de provincie Idlib troffen mortierbeschietingen van het Syrische leger de plaatsen Jarjanaz, Big Khwein en Hbit.²¹³ In december 2018 noteerde de Russische vertegenwoordiger die de uitvoering van het wapenbestand in de-escalatiezones bijhoudt drie schietincidenten in de de-escalatiezones in Idlib, de Turkse vertegenwoordiger noteerde er twee.²¹⁴

In december 2018 escaleerde de strijd verder. Er vonden vuurgevechten plaats tussen pro-regeringstroepen en gewapende groeperingen langs de gedemilitariseerde zone in het oostelijk deel van de provincie Idlib en het noordelijk deel van de provincie Hama.²¹⁵ Aanvallen over en weer – ook tussen gewapende groeperingen onderling – hadden talloze doden en gewonden tot gevolg.²¹⁶ In het zuidelijk deel van de provincie Idlib werden veel plaatsen beschoten door het Syrische leger met steun van Rusland, waardoor tienduizenden ontheemd raakten.²¹⁷

Ook in 2019 hield de strijd aan en waren de escalaties zelfs van grotere orde.²¹⁸ Eind februari 2019 doodden militieleden twintig Syrische soldaten.²¹⁹

²⁰⁷ Oxford Analytica, *Russia and Turkey will temporise on Syria's Idlib deal*, 16 oktober 2018.

²⁰⁸ RFE/RL, *Militants Fail To Leave Buffer Zone In Syria's Idlib Under Russia-Turkey Deal*, 16 oktober 2018.

²⁰⁹ OCHA, *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - October 2018*, 31 oktober 2018; Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northwest Syria, October 2018*, 31 oktober 2018.

²¹⁰ Oxford Analytica, *Syrian government may provoke Idlib escalation*, 26 oktober 2018.

²¹¹ Oxford Analytica, *Ankara hopes its Syrian invasion may now go ahead*, 23 januari 2019; <https://carnegie-mec.org/sada/76999>.

²¹² UNICEF *Syria Crisis Situation Report - November 2018*, 30 november 2018.

²¹³ In november en december 2018 vonden ten minste acht aanvallen op Jarjanaz plaats, waarbij ten minste tien kinderen gewond raakten. OCHA, *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - November 2018*, 30 november 2018; UNHCR, *Syria Protection Cluster (Turkey): Response Snapshot (as of 30 November 2018)*, 20 december 2018; Reach, *Southern Idlib & Northern Hama Rapid Needs Assessment*, december 2018; UNHCR, *Syria - IDP Situation Monitoring Initiative (ISMI): Monthly Overview of IDP Movements in Northern Syria, November 2018*, 30 november 2018.

²¹⁴ Het aantal gewapende groeperingen dat de wapenstilstand had geaccepteerd bedroeg 234. UNSC, *S/2018/1157*, 31 december 2018.

²¹⁵ OCHA, *Syrian Arab Republic: IDP Movements (December 2018)*, 21 januari 2019.

²¹⁶ OHCHR, *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019.

²¹⁷ Het ging om de plaatsen Kafr Nobol, Jarjanaz, Al-Tah, Al-Tamana'a, Khan Shykhun, Al-Kharin, Al-Skeik, Um Jalal, Al-Farjeh, Big Khwein, Abu Omar en Al-Janoudiyeh. OCHA, *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - December 2018*, 13 februari 2019.

²¹⁸ OHCHR, *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019.

²¹⁹ Daardoor raakten duizenden ontheemd. France24, *The flare-up, which also left some militants dead*, 26 februari 2019.

Op 4 maart 2019 doodde de HTS ten minste 33 Syrische soldaten.²²⁰ Op 9 april 2019 pleegden militanten uitgedost als boeren een zelfmoordaanslag op een legerbasis waarbij drie militairen werden gedood.²²¹ Op dezelfde dag bombardeerde Russische gevechtsvliegtuigen de provincie Idlib, waarbij verscheidene gewonden vielen.²²² Vervolgens namen de bombardementen op plaatsen in het zuiden van de provincie Idlib en het noorden van de provincie Hama toe. Er vielen meer dan honderd doden. Volgens de VN waren door de aanhoudende aanvallen alleen al in de maand mei 2019 meer dan 160 mensen gedood en meer dan 270.000 mensen ontheemd geraakt.²²³ Gewonde burgers hadden geen toegang tot medische voorzieningen, aangezien ziekenhuizen tijdens de zware bombardementen gesloten bleven.²²⁴ Volgens de rebellen probeerden het Syrische leger en haar Russische bondgenoot met de aanval op de provincie Idlib de controle over de belangrijkste snelwegen in het gebied verkrijgen.²²⁵

Hieronder volgen enige incidenten in, of geïnitieerd vanuit, de provincie Idlib:

- Op 18 februari 2019 pleegden ongeïdentificeerde militanten een bomaanslag in de stad Idlib, waarbij ten minste zeventien doden en zeventig gewonden vielen;²²⁶
- Tussen 18 en 20 januari 2019 pleegde ISIS een aantal bomaanslagen op HTS in de stad Idlib. Op 18 januari 2019 werden bij een aanslag ten minste elf personen gedood;²²⁷
- Op 29 januari 2019 beschoten pro-regeringstroepen een woonwijk en een markt in Ma'arrat An Numan in Zuidoost Idlib. Daarbij vielen elf doden en negen gewonden;²²⁸
- Op 11 februari 2019 vonden gevechten tussen HTS en ISIS plaats in al-Dana in Noord-Idlib. Daarbij werd een meisje gedood;²²⁹
- Op 12 februari 2019 beschoten pro-regeringstroepen diverse wijken in Ma'arrat An Numan in Zuidoost Idlib. Daarbij werden elf burgers gedood;²³⁰
- Op 15 februari 2019 beschoten pro-regeringstroepen de plaats Khan Shaykun in Zuid-Idlib. Daarbij vielen twee doden en negen gewonden, onder wie vrouwen en kinderen;²³¹

²²⁰ AFP, *Al-Qaida-linked jihadis kill at least 33 Assad regime ranks in Syria despite truce, monitor says*, 4 maart 2019. Zie ook Middle East Eye, *Why Russia, Turkey and Iran can't reach a breakthrough on Syria*, 3 maart 2019.

²²¹ Reuters, *Suicide bombers attack Syrian army post, several dead: media*, 9 april 2019.

²²² Aanvallen op de HTS werden uitgevoerd in Jisr Beir al Ra'as, al Shariyeh, al Hawijeh, al Hawiz, al Janabereh, Kafr Zita, Abedin, Tal al Sakhar, al Ankavi, Jarjanaz, Kafr Noubel en Torombeh. HTS viel het Syrische leger aan in Shatheh, al Rasif, al Karim, al Aziziyeh en al Masiaf. The Syrian Observer, *Women and children were wounded when Russian rockets, fired from warships in the Mediterranean, hit targets in Idlib province reports Hurriya Press*, 9 april 2019. Vertrouwelijke bron, 10 april 2019.

²²³ <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/assistant-secretary-general-humanitarian-affairs-and-deputy-emergency-5>; Syrian Observer, *186,000 People Displaced in 10 Weeks*, 19 april 2019; Middle East Institute, *Conflict is far from over in Syria*, 29 april 2019; Al Jazeera, *Idlib air raids kill several amid heaviest fighting in months*, 6 mei 2019; Libération, *Une escalade dans le nord de la Syrie provoque un exode massif de population*, 6 mei 2019; France24, *Fighting kills 43 in Syria's northwest: monitor*, 7 mei 2019; SJAC, *The Astana Process Has Failed Idlib*, 9 mei 2019.

²²⁴ Middle East Eye, *Syrian war-wounded struggle for treatment amid hospital devastation*, 19 mei 2019.

²²⁵ <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>

²²⁶ ISW, *Syria Situation Report: February 7 - 20*, 22 februari 2019.

²²⁷ ISW, *Syria Situation Report: January 10-23*, 25 januari 2019.

²²⁸ OHCHR, *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Ibid.

²³¹ Ibid.

- Op 16 februari 2019 werden bij beschietingen in de plaats Khan Shaykun vijf burgers gedood;²³²
- Op 18 februari 2019 brachten pro-regeringstroepen in de wijk Qusour in de stad Idlib bommen die zijn ontworpen om te doden en verminken tot ontploffing. Daarbij vielen zestien doden en meer dan zeventig gewonden.²³³
- Op 1 maart 2019 voerden onbekende militanten een zelfmoordaanslag uit in een restaurant in Idlib. Daarbij vielen ten minste acht doden en 22 gewonden, onder wie HTS-strijders.²³⁴
- Op 7 mei 2019 doodde HTS bij de controlepost in al-Shanabra bij gevechten meer dan dertig Syrische soldaten;²³⁵
- Op 8 mei 2019 doodden militanten bij een zelfmoordaanslag in Kafr Nabuda tientallen Syrische soldaten;²³⁶
- Op 28 mei 2019 vielen bij bombardementen door het Syrische regeringsleger, gesteund door Rusland, ten minste 27 doden in de provincies Idlib en Aleppo.²³⁷

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Idlib 1.128 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni 2018 vielen 890 doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 238 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 321 burgerdoden.²³⁸

1.2.7

Provincie Homs

Tijdens de verslagperiode behielden de Syrische autoriteiten de controle over de provincie Homs. Gewapende groepen uit enclaves van de oppositie in Homs konden na onderhandelingen met de Syrische regering medio 2018 naar de provincie Idlib vertrekken.²³⁹ Bij de gevechten die hieraan vooraf waren gegaan werd onder meer naar verluidt een zoon van ISIS-leider Abu Bakr al-Baghdadi gedood.²⁴⁰ In gebieden die de pro-regeringstroepen in 2018 hadden heroverd maakten de autoriteiten zich schuldig aan willekeur en machtsmisbruik tegenover de burgers.²⁴¹ Aan het einde van de verslagperiode was sprake van enkele veiligheidsincidenten. Op 17 april 2019 doodden bijvoorbeeld onbekende militanten vijftien Syrische soldaten bij een hinderlaag in Suknah.²⁴² Op 28 april 2019 doodden zij elf soldaten in Suknah.²⁴³

De VS kondigde in februari 2018 aan haar troepen op de basis al-Tanf bij de grens met Irak, met een veiligheidszone daaromheen van 55 kilometer - te handhaven in

²³² Ibid.

²³³ Reuters, *Twin blasts in rebel-held Syrian city Idlib kill at least 15*, 18 februari 2019; OHCHR, *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019.

²³⁴ Vertrouwelijke bron, 7 maart 2019.

²³⁵ Vertrouwelijke bron, 9 mei 2019.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Onder meer een ziekenhuis en een drukke winkelstraat waren doelwit van de aanvallen. Vanaf 26 mei 2019 hebben aanvallen van het leger van Assad op beide provincies zeker vijftig burgerdoden geëist. CNN, *For residents of Syria's last rebel-held province, no place is safe as military offensive ramps up*, 31 mei 2019.

²³⁸ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

²³⁹ <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>; <https://carnegie-mec.org/sada/76999>.

²⁴⁰ In een persverklaring van 3 juli 2018 meldde ISIS dat Hudhayfah al-Badri was gedood bij een 'operatie tegen Nussayriyyah (de Alawiten) en de Russen bij de elektriciteitscentrale in Homs. RFE/RL, *Son Of IS Leader Baghdadi Reported Killed In Battle In Syria*, 4 juli 2018.

²⁴¹ OHCHR, *UN Commission of Inquiry on Syria: Continued hostilities and lawlessness countrywide render safe and sustainable returns impossible*, 28 februari 2019.

²⁴² Vertrouwelijke bron, 18 april 2019.

²⁴³ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

verband met de aanwezigheid van Iraanse Gardisten²⁴⁴ op de luchtmachtbasis T4 in de buurt van de stad Homs.²⁴⁵

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Homs 324 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni vielen 103 doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 221 doden. In de maanden juli en augustus 2018 vielen respectievelijk 133 en 44 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 47 burgerdoden.²⁴⁶

1.2.8 Provincie Hama

Tijdens de verslagperiode was het grootste deel van de provincie Hama in handen van de Syrische regering. Een klein deel van het noorden van de provincie Hama maakte deel uit van de noordwestelijke de-escalatiezone, die in handen was van verschillende oppositiegroeperingen.²⁴⁷

Door de Syrische autoriteiten gefinancierde milities verdienden regelmatig geld met criminele activiteiten en waren een potentieel broeinest van gewapende en sociale onrust.²⁴⁸

Gewapende strijd

In de loop van 2018 werden in Hama scholen en klinieken beschoten en werden kinderen gedood of raakten verminkt.²⁴⁹ Op 14 augustus 2018 viel het NLF een basis aan van de SAA *Tiger Forces* in het westelijk deel van de provincie Hama met Grad-raketten.²⁵⁰ Het *Abu Amara Special Tasks Battalion* – een oppositiegroep die banden onderhoudt met HTS en Ahrar al-Sham – maakte bekend een lid van de Syrische militaire inlichtingendienst in West-Hama te hebben vermoord.²⁵¹ Tussen 4 en 11 september 2018 voerden Russische vliegtuigen tientallen bombardementen uit op het westen en het zuiden van de provincie Idlib en het noorden van de provincie Hama. Het SAA voerde beschietingen uit op steden en dorpen langs de frontlinie.²⁵² Op 6 september 2018 werd een ziekenhuis in Kafar Zita in Noord-Hama gebombardeerd.²⁵³

Na het Sotsji akkoord van 17 september 2018 luwde aanvankelijk ook de strijd in Noord-Hama.²⁵⁴ Echter, in november 2018 laaide de strijd weer op. Pro-regeringstroepen voerden in Hama bombardementen en beschietingen uit, waarbij doden en gewonden onder burgers vielen.²⁵⁵ Eind 2018 en begin 2019 werd de

²⁴⁴ Islamic Revolutionary Guards Corps.

²⁴⁵ Op 8 juli 2018 bombardeerde de Israëlische luchtmacht de basis T4. RFE/RL, *Syrian State Media Says Israel Attacks Air Base In Homs*, 8 juli 2018; Vertrouwelijke bron, 28 februari 2019.

²⁴⁶ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

²⁴⁷ Het Israëlische leger bombardeerde op 4 september 2018 Iraanse doelen in de provincies Hama en Tartus. ISW, *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*; ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12, 2018*.

²⁴⁸ Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018. Dit geldt in meer of mindere mate voor alle gebieden die onder controle van de Syrische regering staan. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

²⁴⁹ UN News, *The 'used and abused' children of Syria must learn what 'peace' really means, Security Council hears*, 27 juli 2018.

²⁵⁰ Op diezelfde dag probeerde de Russische Militaire Politie in Noord-Hama naar verluidt pro-regeringsmilities te verjagen uit hun posities bij Turkse observatieposten in Zuid-Idlib. ISW, *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*; ISW, *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*.

²⁵¹ ISW, *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*.

²⁵² ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12, 2018*.

²⁵³ OCHA, *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018.

²⁵⁴ Oxford Analytica, *Syria's Idlib deal can withstand spoilers for now*, 8 oktober 2018.

²⁵⁵ Reach, *Southern Idlib & Northern Hama Rapid Needs Assessment*, december 2018; UNICEF *Syria Crisis Situation Report - November 2018*, 30 november 2018; UNHCR, *Syria Protection Cluster (Turkey): Response Snapshot (as of 30 November 2018)*, 20 december 2018; UNSC, *S/2018/1104*, 11 december 2018; UNSC, *S/2018/1157*, 31 december 2018.

strijd heviger. Niet alleen werd gevochten tussen pro-regeringstroepen en de oppositie, maar ook tussen gewapende groepen van de oppositie onderling. HTS gebruikte regelmatig geïmproviseerde explosieven (IEDs).²⁵⁶

Veiligheidsincidenten

- Begin januari 2019 vielen pro-regeringstroepen in de buitenwijken van de stad Hama posities aan van bataljons van Jaysh al-Izza en van Turkmeense eenheden. Daarbij vielen doden en gewonden;²⁵⁷
- Op 18 en 21 januari 2019 bestookte het Syrische leger stellingen van HTS in Kafr Zita en al-Ziyarah;²⁵⁸
- Op 23 februari 2019 vielen Jaysh al-Izza-strijders een elektriciteitscentrale aan in de stad Mahardah in Noordwest Hama;²⁵⁹
- Op 24 februari 2019 ontplofte in de buurt van de stad Salamiyah een landmijn toen een busje vol arbeiders er overheen reed. Daarbij vielen twintig doden;²⁶⁰
- Op 26 februari 2019 vuurden Jaysh al-Izza-strijders raketten af op de plaats Suqaylabiyeh. Daarbij vielen één dode en vijf gewonden;²⁶¹
- Op 26 februari 2019 vuurden Jaysh al-Izza-strijders raketten af op elektriciteitsmasten en stadswijken in Maharhad. Daarbij raakten vijf burgers gewond;²⁶²
- Op 3 maart 2019 pleegde de Ansar al-Tawhid factie een aanslag op een controlepost van het leger bij Massasneh. Daarbij werden meer dan twintig militairen gedood. Bij daaropvolgende gevechten doodde het leger 25 Ansar al-Tawhid-strijders;²⁶³
- Op 24 april 2019 doodde de HTS elf Syrische soldaten in een hinderlaag bij al-Hakoura;²⁶⁴
- Op 27 april 2019 doodde de HTS bij een aanval in Hawiz twintig Syrische soldaten.²⁶⁵
- Op 28 april 2019 viel de HTS een controlepost van het leger in Qalaat Al-Mudiq aan. Daarbij werden dertien soldaten gedood;²⁶⁶

²⁵⁶ UNSC, S/2019/42, 15 januari 2019; OHCHR, *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019.

²⁵⁷ La Nouvelle Gazette, *L'armée effectue des opérations contre les terroristes des "Bataillons d'al-Izza" dans la banlieue de Hama*, 16 januari 2019; La Nouvelle Gazette, *L'armée inflige de lourdes pertes aux terroristes dans la banlieue de Hama*, 15 februari 2019. Zie ook Southfront.org, *Syrian Army Strikes Jaysh Al-Izza Positions In Northern Hama*, 31 maart 2019.

²⁵⁸ Vertrouwelijke bron, 24 januari 2019.

²⁵⁹ Vertrouwelijke bron 28 februari 2019.

²⁶⁰ Een deel van het platteland van Hama stond een tijd onder controle van ISIS. Strijders van die groep hebben daar veel landmijnen gelegd. Die explosieven zijn achtergebleven toen de terroristische organisatie door de SDF (de coalitie van Koerdische strijders en Syrisch-Arabische rebellen) in het najaar van 2017 uit hetzelfde gebied werd verdreven. <https://syria.liveuamap.com/en/2019/24-february-24-workers-were-killed-by-a-landmine-explosion>.

²⁶¹ Vertrouwelijke bron, 28 februari 2019.

²⁶² Ibid.

²⁶³ Vertrouwelijke bron, 7 maart 2019.

²⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 25 april 2019.

²⁶⁵ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

²⁶⁶ Ibid.

- Op 3 mei 2019 doodde een bondgenoot van HTS in Qalaat al-Madiq verscheidene Syrische soldaten;²⁶⁷
- Op 7 mei 2019 doodde HTS bij de controlepost in al-Shanabra bij gevechten meer dan dertig Syrische soldaten;²⁶⁸
- Op 8 mei 2019 doodden militanten bij een zelfmoordaanslag in Kafr Nabuda tientallen Syrische soldaten.²⁶⁹

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Hama 313 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni vielen 137 doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 176 doden. In de maanden juni en juli 2018 vielen respectievelijk 53 en 88 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 21 burgerdoden.²⁷⁰

1.2.9

Provincie Aleppo

De stad Aleppo – met uitzondering van de wijk Sheikh Maqsoud²⁷¹ – staat onder controle van het Syrische bewind.²⁷² Ten noorden van de stad Aleppo staat een kleine enclave, bekend als de *Tel Refat triangle*, onder controle van de SDF.²⁷³ Het westen van de provincie Aleppo staat onder controle van lokale oppositiegroepen.²⁷⁴ Het noorden en het oosten van de provincie Aleppo staan onder Turkse controle.²⁷⁵

De stad Aleppo

Vóór het uitbreken van het conflict in 2011 was Aleppo qua inwoneraantal de grootste stad van Syrië en een belangrijk handelscentrum. Het oosten van de stad werd sinds 2012 gecontroleerd door een aantal oppositionele strijdgroepen, waaronder *Jabhat Fateh al-Sham* (voorheen genaamd *Jabhat al-Nusra*) en facties van het Vrije Syrische Leger (*Free Syrian Army*, FSA). Sinds juli 2016 had het Syrische leger het oostelijke deel van de stad belegerd, nadat het samen met de Koerdische YPG de laatste toegangsweg, Castello Road, wist af te snijden.²⁷⁶ In september 2016 zijn de Syrische autoriteiten de beslissende aanval op Oost-Aleppo gestart, bijgestaan door Russische luchtsteun en Iraanse, Iraakse en Afghaanse milities. Eind december 2016 hadden de autoriteiten het oostelijke deel van Aleppo compleet heroverd. Het noordelijke stadsdeel, waaronder Sheikh Maqsoud, stond onder controle van de Koerdische YPG. Eind februari 2018 hebben pro-regeringstroepen een deel van de controle over het Koerdische deel van Aleppo overgenomen.²⁷⁷

Het westelijke deel van de provincie Aleppo, dat grenst aan de provincie Idlib, maakt deel uit van de noordwestelijke de-escalatiezone en was aan het begin van de verslagperiode in handen van verschillende gewapende oppositiegroepen, waarvan

²⁶⁷ Vertrouwelijke bron, 9 mei 2019.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Ibid, 9 mei 2019.

²⁷⁰ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

²⁷¹ De wijk Sheikh Maqsoud staat onder controle van de SDF.

²⁷² Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

²⁷³ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

²⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/kurdish-forces-bolster-assad-in-aleppo>; <https://www.bellingcat.com/news/mena/2016/09/12/friend-or-foes-ypg-regime/>.

²⁷⁷ <https://carnegie-mec.org/sada/76999>; UN Human Rights Council, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*, 2 februari 2017; ISW, *Syria situation report*, 21 februari – 6 maart, 2018.

een deel zich verenigd heeft in de alliantie Hay'at Tahrir al-Sham (HTS).²⁷⁸ Tijdens de strijd om het zuiden van Syrië in juli 2018 nam het aantal Israëliëse luchtaanvallen op 'Iraanse' doelen in Syrië snel toe, met zeven afzonderlijke aanvallen op doelen van de frontlinie tot aan Deir al-Zor in het oosten en Aleppo in het noorden.²⁷⁹

Evacuatie

Op 18 juli 2018 werden ongeveer zeventigduizend burgers en pro-Assad-strijders die omsingeld waren door rebellen in de sjiitische plaatsen al-Foua en Kefraya in de provincie Idlib geëvacueerd naar de provincie Aleppo. Het omsingelde gebied lag al jaren onder beleg door HTS. De Syrische president Assad beloofde in ruil honderden rebellen vrij te laten.²⁸⁰ Op 16 september 2018 sloot *Liwa Shuhada al-Qaryatayn*, een gewapende oppositiegroep die voorheen werd ondersteund door de VS, een overeenkomst met Rusland om vanuit het ontheemdenkamp Rukban aan de Jordaan-Syrische grens te worden overgeplaatst naar door de oppositie gecontroleerde gebieden in de provincie Noord-Aleppo. Het ging om ongeveer vijfduizend strijders en burgers.²⁸¹ Zie voor meer informatie over het kamp Rukban de paragrafen 1.6 en 4.1.

Op 9 en 10 september 2018 werden pro-regeringstroepen ingezet in de plaatsen Tel Rifaat en Deir Jamal ten noorden van de stad Aleppo.²⁸² Op 14 september 2018 arresteerden de Turkse inlichtingendienst (MIT) en de Turkse gendarmerie negen vermeende leden van YPG bij de stad Afrin in het westelijk deel van de provincie Aleppo. De gedetineerden, die werden overgebracht naar Zuid-Turkije, hadden naar verluidt twee Turkse militairen gedood tijdens de operatie Olijftak in januari 2018.²⁸³

Bombardementen en beschietingen

Op 25 oktober 2018 meldde het SOHR de hevigste bombardementen sinds de instelling van een gedemilitariseerde zone op 17 september 2018. Op 23 oktober 2018 bombardeerden pro-Assad troepen gebieden binnen de bufferzone, terwijl door Turkije gesteunde oppositiegroepen en salafi-jihadistische facties de dag erna raketten afvuurden op de stad Aleppo die in handen is van de Syrische regering.²⁸⁴ Op 27 en 28 maart 2019 bombardeerde de Israëliëse luchtmacht het industriegebied Sheikh Najjar en het militaire vliegveld Nairab in Noordoost Aleppo. Daarbij vielen verscheidene doden.²⁸⁵ HTS voerde aanvallen met raketten en drones af op doelen van het Syrische leger. Zo vuurde HTS op 8 maart 2019 raketten af op het vliegveld Nayrab. Daarbij werden twee burgers gedood en vielen acht gewonden.²⁸⁶ Op 20 april 2019 beschoot HTS legerposities in Aleppo City. Bij de aanval kwamen ten minste twaalf Syrische soldaten om.²⁸⁷ Op 27 april 2019 dag doodden bondgenoten van HTS in Haresah twintig Syrische soldaten.²⁸⁸

²⁷⁸ Oxford Analytica, *Prospects for Syria in 2019*, 12 november 2018. Zie ook het thematisch ambtsbericht Syrië van mei 2018.

²⁷⁹ Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018.

²⁸⁰ Watkins, Jessica. "Satellite sectarianisation or plain old partisanship?: Inciting violence in the Arab mainstream media." (2019).

²⁸¹ ISW, *Syria Situation Report: September 13 – September 26*, 2018. Zie ook The Defense Post, *Former US-backed Syrian opposition group Liwa Shuhada al-Qaryatayn relocating to Aleppo province*, 17 september 2018.

²⁸² ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12*, 2018.

²⁸³ Bij de operatie Olijftak vielen Turkse troepen en hun FSA-bondgenoten het tot dan Koerdische district Afrin binnen. ISW, *Syria Situation Report: September 13 – September 26*, 2018.

²⁸⁴ Oxford Analytica, *Syrian government may provoke Idlib escalation*, 26 oktober 2018.

²⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 3 maart 2019.

²⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 14 maart 2019.

²⁸⁷ Vertrouwelijke bron, 25 april 2019.

²⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

Gifgasaanval

Op 24 november 2018 raakten bij een gasaanval vanuit Idlib 107 mensen, onder wie kinderen, gewond. De slachtoffers werden met ademhalingsproblemen opgenomen in ziekenhuizen. Ook het SOHR berichtte over de beschieting van stadswijken, die bij bewoners verstikkingsverschijnselen veroorzaakten. Volgens het Syrische staatsmediabedrijf SANA hadden rebellen op drie stadsdistricten projectielen met gas afgeschoten. In een vergeldingsactie bombardeerde Rusland het rebellengebied ten westen van Aleppo.²⁸⁹

De Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW) verklaarde zich bereid onderzoek te doen naar de mogelijke gifgasaanval in Aleppo. Rebellen groepen ontkenden het gebruik van chemische wapens, en verklaarden dat de Syrische overheid de in september gesloten wapenstilstand probeerde te ondermijnen.²⁹⁰ Rusland stuurde militaire deskundigen op het gebied van chemische oorlogsvoering naar het gebied.²⁹¹ Volgens de Verenigde Staten hebben Rusland en Syrië een vermeende gifgasaanval op de Syrische stad Aleppo in scène gezet. Volgens de VS hebben pro-regeringstroepen traangas ingezet tegen burgers in de noord-Syrische stad.²⁹²

Afrin

De Koerdische *Afrin Liberation Forces* (ALF) voerde in januari 2019 operaties uit tegen door Turkije gesteunde milities in het district Afrin, dat in maart 2018 was veroverd door het Turkse leger en door Turkije Syrische gewapende groepen.²⁹³ Koerdische troepen verzekerden dat zij het bezette Afrin zouden bevrijden van Turkse en jihadistische groepen, zodra ISIS was verslagen.²⁹⁴

Veiligheidsincidenten:

- Op 24 oktober 2018 beschoten pro-regeringstroepen de door de oppositie bezette plaats Kafr Hamra in West-Aleppo. Daarbij werd een meisje gedood en vielen drie gewonden;²⁹⁵
- Op 7 november 2018 werd een IED tot ontploffing gebracht in het door de oppositie bezette Bulbul district van Afrin. Daarbij werden zes burgers gedood, onder wie twee meisjes;²⁹⁶
- Op 12 november 2018 werd een IED tot ontploffing gebracht bij de basisschool Ahmad Salim Malla in de plaats Jarabulus. Het schoolgebouw werd gedeeltelijk beschadigd;²⁹⁷
- Op 19 november 2018 werd een IED tot ontploffing gebracht in een vuilnisbak bij een school in een buitenwijk van Darat Izzah. Daarbij raakten vijf jongens gewond. De school werd zwaar beschadigd en gesloten;²⁹⁸
- Op 24 november 2018 ontplofte een bom in Tall al-Hawa in door de oppositie bezet gebied in oostelijk deel van de provincie Aleppo, Daarbij

²⁸⁹ Chapman, Geoffrey, Hassan Elbahtimy, and Susan B. Martin. "The Future of Chemical Weapons: Implications from the Syrian Civil War." *Security Studies* 27.4 (2018): 704-733.; UNSC, *S/2018/1104*, 11 december 2018.

²⁹⁰ <https://www.opcw.org/media-centre/news/2019/01/opcw-spokespersons-statement-allegation-chemical-weapons-use-aleppo-syria>; UNSC, *S/2018/1104*, 11 december 2018.

²⁹¹ RFE/RL, *Russia Sends Experts To Aleppo After Reports Of Chemical Attack*, 25 november 2018.

²⁹² Chapman, Geoffrey, Hassan Elbahtimy, and Susan B. Martin. "The Future of Chemical Weapons: Implications from the Syrian Civil War." *Security Studies* 27.4 (2018): 704-733. <https://carnegie-mec.org/diwan/76106>

²⁹³ Vertrouwelijke bron, 24 januari 2019. Zie ook Bellingcat, *Wrath of the Olives: Tracking the Afrin Insurgency Through Social Media*, 1 maart 2019.

²⁹⁴ Schmidinger, Thomas, and Andrej Grubacic. *Battle for the Mountain of the Kurds: Self-Determination and Ethnic Cleansing in the Afrin Region of Rojava*. PM Press, 2019. <https://carnegieendowment.org/sada/75419>. Kamerstuk 32 623 Nr. 259, 21-05-2019.

²⁹⁵ UNSC, *S/2018/1104*, 11 december 2018.

²⁹⁶ Ibid.

²⁹⁷ Ibid.

²⁹⁸ Ibid.

kwamen vijf kinderen om het leven;²⁹⁹

- Op 18 januari 2019 doodde de ALF twee Turkse soldaten en vijf Ahrar al-Sham-strijders in Jindiras in het district Afrin;³⁰⁰
- Op 18 januari 2019 doodde de ALF vier al-Rahman-strijders in het district Afrin;³⁰¹
- Op 22 januari 2019 doodden pro-regeringstroepen elf HTS-strijders bij een aanval in Tal Mamu;³⁰²
- Op 12 februari 2019 werd bij de controlepost Bab al-Salama bij de Turks-Syrische grens een autobom tot ontploffing gebracht. Daarbij raakten drie politieagenten en vier burgers gewond;³⁰³
- Op 21 februari 2019 werd een autobomaanslag gepleegd op het door Turkije gesteunde Vrije Syrische Leger in Afrin. Bij de aanslag vielen twee doden en twintig gewonden;³⁰⁴
- Op 21 februari 2019 werd in Jarablus een bomaanslag gepleegd op een munitiedepot van de YPG. Bij de aanslag kwamen vijf YPG-strijders om;³⁰⁵
- Op 21 februari 2019 vuurden Ansar al-Tawheed-strijders raketten af op SAA-stellingen in al-Zahra;³⁰⁶
- Op 22 februari 2019 bestookte pro-regeringstroepen HTS-stellingen in Yaqid al-Adas in West-Aleppo;³⁰⁷
- Op 22 februari 2019 vuurden HTS-strijders raketten af op SAA-stellingen in Basju Mallah;³⁰⁸
- Op 25 februari 2018 bestormden Tanzim Hurras al-Din-strijders stellingen van het Syrische leger bij Ruwaydah in Zuid-Aleppo. Volgens de strijders hadden zij verscheidene soldaten gedood, hetgeen werd ontkend door het leger;³⁰⁹
- Op 26 februari 2019 doodde de ALF in Afrin de commandant van de Sultan Murad Brigade;³¹⁰
- Op 2 maart 2019 viel de ALF in Deir Mushmush FSA-posities aan en doodde verscheidene FSA-strijders;³¹¹
- Op 3 maart 2019 doodde de YPG in Afrin acht Turkse soldaten en FSA-strijders;³¹²
- Op 5 maart 2019 doodde de Koerdische "*Wrath of Olives*" in Al-Bab vijf FSA-strijders;³¹³
- Op 17 april 2019 doodde de ALF in Afrin zes soldaten van het Turkse leger en zijn bondgenoten;³¹⁴

²⁹⁹ Ibid.

³⁰⁰ Vertrouwelijke bron, 24 januari 2019.

³⁰¹ Vertrouwelijke bron, 24 januari 2019.

³⁰² Ibid.

³⁰³ Haaretz.com, *Car Bomb Explodes Near Syrian Town on Border With Turkey*, 12 februari 2019.

³⁰⁴ Vertrouwelijke bron, 28 februari 2019.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ Ibid.

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Panarmenian.net, *Foreign militants "attempt to ambush Syrian troops in Aleppo"*, 26 februari 2019.

³¹⁰ Vertrouwelijke bron, 28 februari 2019. Zie ook Bellingcat, *Syrian Turkmen Groups in Latakia: An Overview*, 7 februari 2019.

³¹¹ Vertrouwelijke bron, 7 maart 2019.

³¹² Ibid.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Vertrouwelijke bron, 25 april 2019.

- Op 28 april 2019 doodde de ALF in Azaz twee Turkse soldaten;³¹⁵
- Op 4 mei 2019 sloeg de ALF in Malikiya ALF een aanval van het Turkse leger af en doodde vervolgens veertig Turkse soldaten en strijders van door Turkije gesteunde oppositiegroepen.³¹⁶

Manbij

Eind december 2018 hadden de *Syrian Democratic Forces* (SDF), waarvan de *Kurdish People's Protection Units* (YPG-eenheden) het belangrijkste onderdeel vormen, nog een groot deel van het noordoosten van Syrië in handen.³¹⁷ In 2016 had de SDF de stad Manbij op ISIS veroverd. Nadat de Amerikaanse president Trump op 19 december 2018 had toegezegd alle Amerikaanse troepen uit Syrië terug te trekken, stuurde Turkije versterkingen naar de grens met Syrië, waaronder troepen en tanks. Door Turkije gesteunde militieën werden ingezet in gebieden rond de stad Manbij.³¹⁸ Op 28 december 2018 voegden troepen van president Assad zich samen in de directe omgeving van Manbij, waar op dat moment nog Amerikaanse en Franse troepen waren gestationeerd. Het Syrische leger was daartoe uitgenodigd door de YPG, dat vreesde voor een Turkse inval in Manbij. Het Syrische leger beloofde 'volledige veiligheid voor alle Syrische burgers en anderen in de regio'. Turkije veroordeelde de aanwezigheid van het Syrische leger bij Manbij, Rusland noemde de ontwikkeling een 'positieve stap' om de 'situatie te stabiliseren'.³¹⁹

Begin juni 2018 bereikten de VS en Turkije een akkoord over een plan voor Manbij. Hierbij is onder meer overeengekomen dat YPG zich terugtrekt uit de stad en dat de VS en Turkije gezamenlijke patrouilles uitvoeren om de veiligheid in en rond Manbij te garanderen.³²⁰

Op 16 januari 2019 kwamen bij een zelfmoordaanslag op een patrouille van Amerikaanse en Koerdische militairen in Manbij vier Amerikanen om het leven. De aanslag kostte in totaal aan zestien mensen het leven. Er zouden ook Koerdische militairen zijn omgekomen. ISIS eiste de verantwoordelijkheid voor de aanslag op. In de buurt van een restaurant waar de militairen zich bevonden, bracht een zelfmoordterrorist zijn bomvest tot ontploffing. Drie Amerikaanse militairen raakten gewond. Hoeveel burgers verwondingen opliepen, was onduidelijk.³²¹ Op 9 maart 2019 werden bij een bomaanslag in Manbij drie SDF-strijders gedood.³²² Op 12 april 2019 werden bij twee bomaanslagen in Manbij zeven SDF-strijders gedood.³²³ Op 22 april 2019 doodden ISIS-strijders in Manbij drie SDF-strijders.³²⁴

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Aleppo 608 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni vielen 416 doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 192 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 21 burgerdoden.³²⁵

³¹⁵ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

³¹⁶ Vertrouwelijke bron, 9 mei 2019.

³¹⁷ Zie ook zie ook: The Defense Post, *Former US-backed Syrian opposition group Liwa Shuhada al-Qaryatayn relocating to Aleppo province*, 17 september 2018..

³¹⁸ RFE/RL, *Pentagon Withdrawal Order For U.S. Troops From Syria 'Signed'*, 24 december 2018; Oxford Analytica, *Trump leaves field to Putin and Erdogan in Syria*, 27 december 2018.

³¹⁹ Oxford Analytica, *Trump leaves field to Putin and Erdogan in Syria*, 27 december 2018; <https://www.mei.edu/publications/will-syrian-kurds-strike-deal-moscow>; RFE/RL, *Syrian Forces Enter Key Northern City, As Russia Hails Move*, 28 december 2018.

³²⁰ <https://foreignpolicy.com/2018/11/05/u-s-turkish-ties-may-be-cut-for-good-in-syria/>.

³²¹ <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1733559/explosion-kills-four-in-manbij/>.

³²² Vertrouwelijke bron, 14 maart 2019.

³²³ Vertrouwelijke bron, 18 april 2019.

³²⁴ Vertrouwelijke bron, 25 april 2019.

³²⁵ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

1.2.10 Provincie Hasaka

De Koerdische PYD controleert de provincie Hasaka. Behalve Koerden wonen in deze provincie ook bevolkingsgroepen als Arabieren en Assyrische christenen.³²⁶ Eind juni 2018 verjoeg de SDF de laatste resterende ISIS-strijders in de provincie Hasaka, die zich ophielden ten oosten van de stad Shaddadi.³²⁷ Tijdens de verslagperiode deden zich naar verluidt geen belangrijke veiligheidsincidenten in Hasaka voor, met uitzondering van schermutselingen tussen de YPG (de militaire tak van de PYD) en Syrische regeringstroepen bij de Koerdische controlepost in Qamishli op 8 september 2018. Daarnaast waren er aanslagen door ISIS-leden.³²⁸ Op 10 januari 2019 vertrokken de eerste Amerikaanse militairen van de basis in Al-Rmelan in de provincie Hasaka.³²⁹

Burgerslachtoffers

Van mei 2018 tot en met april 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Hasaka 335 burgerdoden gevallen. De meeste burgerdoden vielen in augustus 2018: 114. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 47 burgerdoden.³³⁰

1.2.11 Provincie Deir al-Zor

Vanaf december 2017 hadden de Syrische autoriteiten de controle over de voornamelijk door Arabieren bevolkte stad Deir al-Zor in de gelijknamige olierijke provincie. Eerder hadden zij al de controle hersteld over het deel van de provincie Deir al-Zor dat ten zuidwesten van de rivier de Eufrat ligt. Overigens bevonden zich daar nog wel ISIS-strijders, met name in het landelijke gebied en de woestijn. De SDF had het deel van de provincie ten noordoosten van de rivier onder controle met uitzondering van een deel woestijn waar ISIS-strijders zich ophielden.³³¹

Het offensief tegen ISIS in Irak en Syrië begon eind 2016. Na een bloedige strijd werden de jihadistische verdreven uit hun belangrijkste bolwerken Mosul (juli 2017) en Raqqa (oktober 2017). Het grondgebied dat ISIS controleerde kromp daardoor tot een klein gebied in de provincie Deir al-Zor van ongeveer dertig vierkante kilometer rond het Syrische stadje Hajin, vlakbij de grens met Irak. Anders dan in Mosul en Raqqa konden de ISIS-strijders in en rond Hajin geen kant meer op.³³² Op 22 juni 2018 bombardeerde het Iraakse leger een gebouw in de stad Hajin waar op dat moment een bijeenkomst van ISIS-leiders plaatsvond. Bij het bombardement kwamen 45 ISIS-strijders om.³³³

Op 10 september 2018 begon de SDF, gesteund door luchtaanvallen van de door de VS geleide coalitie, aan een groot offensief tegen ISIS in een poging de laatste bolwerken van de terreurbeweging in het oosten van Syrië uit te schakelen. Duizenden ISIS-strijders boden felle weerstand.³³⁴ Het SOHR meldde op 15 oktober 2018 dat ISIS-strijders het vluchtelingenkamp Al-Bahra hadden bestormd. Dat kamp ligt in gebied in handen van de SDF maar vlakbij de frontlinie. Koerdische

³²⁶ <https://www.mei.edu/publications/will-syrian-kurds-strike-deal-moscow>. Gunes, Cengiz. "Developments in the Kurdish Issue in Syria and Turkey in 2017." *European Yearbook of Minority Issues Online* 16.1 (2019): 211-229. <https://carnegieendowment.org/sada/78232>.

³²⁷ Health Cluster, *Weekly Situation Report: Whole of Syria*, Week 26, 29 juni 2018.

³²⁸ ISW, *Syria Situation Report: August 28 – September 12*, 2018.

³²⁹ RFE/RL, *U.S.-Led Coalition Says Withdrawal 'Process' From Syria Has Begun*, 11 januari 2019; <https://www.fpri.org/article/2019/02/planning-for-failure-the-u-s-withdrawal-from-syria/>.

³³⁰ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

³³¹ Zie thematische ambtsbericht Syrië van juni 2018.

³³² Gunes, Cengiz. "Developments in the Kurdish Issue in Syria and Turkey in 2017." *European Yearbook of Minority Issues Online* 16.1 (2019): 211-229.

³³³ RFE/RL, *Iraq Says Dozens Of IS Militants Killed In Air Strike In Syria*, 23 juni 2018.

³³⁴ Volgens de Russische president Poetin had ISIS in het oosten van Syrië zevenhonderd mensen gegijzeld, onder wie meerdere Europeanen en Amerikanen. Zeker tien gijzelaars zouden al zijn geëxecuteerd. Oxford Analytica, *IS opportunism may delay defeat in eastern Syria*, 29 oktober 2018. Zie ook Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northeast Syria, October 2018*, 31 oktober 2018.

strijders vluchtten, waarna 130 families konden worden ontvoerd. De gijzelaars werden meegenomen naar de ISIS-enclave Hajin, aan de oostkant van de Eufraat.³³⁵

Op 25 oktober 2018 lanceerde ISIS een aanval op de SDF onder dekking van een zandstorm; daarbij voerde ISIS een aantal zelfmoordaanslagen uit op SDF-posities. Op 28 oktober 2018 maakte ISIS bekend dat het de dorpen al-Sousa, Baghouz en de omliggende dorpen bij de grens met Irak op de SDF had heroverd. Bij de strijd zette ISIS tweehonderd strijders in, onder wie vrouwelijke scherpschutters en kinderen. Volgens het SOHR kwamen bij gevechten in oktober 2018 234 ISIS-strijders en 188 SDF-strijders om het leven. Andere bronnen meldden hogere aantallen doden aan beide zijden.³³⁶ Op 9 november 2018 zouden bij luchtaanvallen op doelen van ISIS volgens het SOHR zeventien kinderen zijn gedood.³³⁷ Op 4 en 20 november 2018 werd de stad Hajin gebombardeerd. Op 12 november 2018 vielen bij bombardementen op het dorp Al Shafa zestig doden en gewonden.³³⁸ In december 2018 en begin 2019 namen de gevechten af en kregen burgers de kans het laatste grondgebied van ISIS in Syrië te verlaten.³³⁹ Alleen al in februari 2019 werden ongeveer vijftigduizend mensen uit Baghouz geëvacueerd, de meesten vrouwen en kinderen. In veel gevallen verliep de evacuatie chaotisch en stierven mensen onderweg van Baghouz naar het vluchtelingenkamp Al Hol in Syrisch-Koerdisch gebied.³⁴⁰ In februari 2019 kwamen bij bombardementen op een van de laatste bolwerken van ISIS zeker zestien burgers om. Onder de slachtoffers waren minstens zeven kinderen. Ook kwamen bijna dertig ISIS-strijders om, onder wie de Franse jihadist Fabien Clain, die in 2015 de aanslagen van ISIS in Parijs opeiste.³⁴¹ Op 18 februari 2019 verklaarden de Koerdische autoriteiten dat zij geen buitenlandse ISIS-strijders zouden vrijlaten, maar dat de landen waar deze strijders vandaan komen voor hen verantwoordelijk zijn.³⁴²

Slotoffensief

Op 1 maart 2019 werd een slotoffensief door de SDF met luchtsteun van de anti-ISIS coalitie ingezet. Op 2 en 3 maart 2019 gaven tweehonderd ISIS-strijders zich over en waren er nog ongeveer duizend ISIS-strijders in Baghouz. Dat meldde persbureau Reuters op basis van een woordvoerder van de SDF. Ook werden er drieduizend burgers geëvacueerd. Het offensief werd bemoeilijkt door landmijnen, scherpschutters, autobommen en zelfmoordaanslagen. De eindstrijd duurde langer dan gepland omdat de SDF verrast was door het groot aantal burgers dat zich nog in de laatste ISIS-enclave bevond. Op 4 maart 2019 werden met vrachtwagens ongeveer drieduizend achtergebleven inwoners opgehaald uit het gebied.

³³⁵ Volgens de Russische president Poetin had ISIS in het oosten van Syrië zevenhonderd mensen gegijzeld, onder wie meerdere Europeanen en Amerikanen. Zeker tien gijzelaars zouden al zijn geëxecuteerd. Oxford Analytica, *IS opportunism may delay defeat in eastern Syria*, 29 oktober 2018.

³³⁶ <http://www.syriahr.com/en/?p=111892>. Oxford Analytica, *IS opportunism may delay defeat in eastern Syria*, 29 oktober 2018.

³³⁷ Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northeast Syria, November 2018*, 30 november 2018. OHCHR, *UN Commission of Inquiry on Syria: Continued hostilities and lawlessness countrywide render safe and sustainable returns impossible*, 28 februari 2019.

³³⁸ UNICEF *Syria Crisis Situation Report - November 2018*, 30 november 2018.

³³⁹ OCHA, *Flash Update 2: Displacement from Hajin, Deir-ez-Zor Governorate*, 20 februari 2019.

³⁴⁰ <http://www.syriahr.com/en/?p=119893>. UNSC, *S/2019/157*, 19 februari 2019.. HRW, *Families of Iraqi IS Suspects Transferred from Syria*, 24 februari 2019. RFE/RL, *U.S.-Backed Forces In Syria Advance On Last IS-Held Territory*, 2 maart 2019. <https://www.mei.edu/publications/trump-says-isis-defeated-reality-says-otherwise>.

³⁴¹ <https://www.mei.edu/publications/trump-says-isis-defeated-reality-says-otherwise>.

³⁴² Zij verklaarden dit nadat president Trump had verklaard dat deze buitenlandse strijders vrij zouden worden gelaten tenzij Europa hen terug zou nemen. Reuters, *U.S.-backed force won't release jihadists but says countries must take them back*, 18 februari 2019. <https://www.mei.edu/publications/unsustainability-isis-detentions-syria>.

In Baghouz werden massagraven gevonden met onthoofde yezidi-vrouwen.³⁴³ Op 23 maart viel het laatste bastion van ISIS in Baghouz.³⁴⁴

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Deir al-Zor 607 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni vielen 353 doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 254 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 301 burgerdoden.³⁴⁵

1.2.12 Provincie Raqqa

Raqqa heeft de afgelopen zeven jaar vier machtswisselingen meegemaakt. Eerst was er de Syrische overheid, toen het Vrije Syrische Leger (FSA), gevolgd door Jabhat al-Nusra (Al-Qaeda) en ISIS, en sinds oktober 2017 de SDF. Hoewel dit een gemengde Koerdisch-Arabische strijdmacht is, hebben de Syrische Koerden van de YPG het voor het zeggen binnen de SDF. Dat zorgt voor spanningen. Leden van het nieuwe bestuur in Raqqa en elders zijn door onbekenden vermoord, wellicht om de samenwerking tussen Arabieren en Koerden te saboteren. Sommigen beschuldigen de YPG ervan samen te werken met dezelfde soennitische stammenleiders die met ISIS hebben gecollaboreerd en ook zijn er beschuldigingen van corruptie. Voor de oorlog vormden de Koerden een kleine minderheid van de bevolking in deze provincie.³⁴⁶

Volgens het Amerikaanse *Institute for the Study of War* (ISW) openden Koerdische Asayish veiligheidstroepen op 19 augustus 2018 het vuur op inwoners van Raqqa en hielden demonstranten aan die protesteerden tegen het geweld van de SDF tegen de inwoners.³⁴⁷

Op 23 augustus 2018 verspreidden aanhangers van president Assad pamfletten waarin burgers werden opgeroepen zich te verzetten tegen de SDF.³⁴⁸

Op 7 januari 2019 voerde ISIS een zelfmoordaanslag uit op een gebouw van de SDF-gemeenteraad in Raqqa, waarbij ten minste vijf doden en meer dan twintig gewonden vielen. Critici van de terugtrekking van de VS-troepen zagen hierin de bevestiging dat ISIS nog niet was verslagen en een bedreiging bleef vormen.³⁴⁹ Op 3 maart 2019 doodde ISIS in Karama bijvoorbeeld twee SDF-strijders.³⁵⁰ Op 29 april 2019 werden bij een bomaanslag in Raqqa City door ISIS verscheidene SDF-strijders en burgers gedood.³⁵¹

Burgerslachtoffers

Van januari 2018 tot en met december 2018 zijn volgens het SNHR in de provincie Raqqa 156 burgerdoden gevallen. In de periode januari tot en met juni vielen 109

³⁴³ <http://www.syriahr.com/en/?p=119893>; <https://www.inherentresolve.mil/Media-Library/News-Releases/Article/1794426/statement-from-maj-gen-christopher-ghika-on-the-end-of-daesh-held-territory/>.

³⁴⁴ <https://www.mei.edu/publications/trump-says-isis-defeated-reality-says-otherwise>.

³⁴⁵ Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>. In deze periode pleegden onbekende militanten veel aanslagen met explosieven, waarvan zowel SDF-militairen als burgers het slachtoffer werden. Zo werd op 21 februari 2019 een IED tot ontploffing gebracht in een bus bij Al-Shheell in een olierijk gebied. Daarbij vielen ten minste twintig doden en talloze gewonden. Vertrouwelijke bron, 21 februari 2019.

³⁴⁶ <https://minorityrights.org/minorities/kurds-5/>.

³⁴⁷ ISW, *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*.

³⁴⁸ Ibid.

³⁴⁹ Gevluchte ISIS-strijders zijn ondergedoken en vormen slaapcellen. Zij hebben capaciteit om aanslagen te plegen. Oxford Analytica, *Syria suicide attack will bolster critics of US policy*, 9 januari 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

³⁵⁰ Vertrouwelijke bron, 7 maart 2019.

³⁵¹ Leden van ISIS houden zich nog in Raqqa en omgeving op. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

doden, in de periode juli tot en met december 2018 vielen 47 doden. In de periode januari tot en met april 2019 vielen 51 burgerdoden.³⁵²

1.3 Burgerslachtoffers

De Verenigde Naties zijn in 2014 gestopt met het verzamelen van gegevens over burgerslachtoffers vanwege gebrekkige toegang tot en verminderde betrouwbaarheid van de benodigde bronnen.³⁵³ OCHA rapporteert over burgerdoden tijdens specifieke escalaties van de strijd in Syrië.³⁵⁴

Bronnen rapporteren op verschillende manieren over het aantal mensenlevens dat het conflict in Syrië heeft gekost. Niet alle bronnen maken onderscheid in de aantallen tussen omgekomen strijders en burgerdoden.

Verschiedende artikelen en rapporten meldden dat de strijd in Syrië sinds maart 2011 naar schatting al aan meer dan vijfhonderdduizend personen het leven heeft gekost. Andere bronnen noemen aantallen van ongeveer tweehonderdduizend geverifieerde conflictgerelateerde doden. Het gaat in deze berichten over het totaal van omgekomen Syrische strijders en burgers zonder de aantallen uit te splitsen. Het *Syrian Observatory for Human Rights* (SOHR), een ngo die vanuit het Verenigd Koninkrijk opereert, bericht dagelijks over de slachtoffers van het conflict. Zij rapporteerde begin december 2018 dat er in ruim zeven jaar tijd ongeveer 111.330 burgerdoden zijn gevallen en dat ongeveer 265.000 strijders³⁵⁵ zijn omgekomen. Hierbij maken zij de kanttekening dat het werkelijke aantal aanzienlijk hoger kan liggen dan het aantal dat de organisatie kon documenteren. Volgens het SOHR waren daarnaast 88.000 personen gedood in gevangenissen van de regering. Het *Syrian Network for Human Rights* (SNHR) rapporteerde vanaf maart 2011 meer dan 220.000 doden, maar telde alleen burgerdoden, terwijl het SOHR ook de dood van strijders, opstandelingen en Syrische troepen bijhoudt.³⁵⁶

Een andere ngo, het *Violations Documentation Center in Syria* (VDC), rapporteert maandelijks over conflict gerelateerde dodelijke slachtoffers. Het maakt daarbij onderscheid tussen burgers en strijders, de actoren van geweld en de gebruikte wapende inzet. Volgens het VDC zijn er van maart 2011 tot en met december 2018 191.219 conflict-gerelateerde doden gevallen, onder wie 123.279 burgers en 67.940 niet-burgers.³⁵⁷ Tot en met december 2017 bedroegen deze aantallen respectievelijk 183.218, 116.904 en 66.314.³⁵⁸ Derhalve waren in 2018 volgens het VDC in 2018 6.375 burgerdoden gevallen. Het SNHR meldt over die periode een vergelijkbaar aantal burgerdoden, namelijk 6.964 doden.³⁵⁹

Op basis van de gegevens van het SNHR vielen in 2016 gemiddeld 1.400 burgerdoden per maand, in 2017 gemiddeld 850 burgerdoden per maand en 2018 gemiddeld 580 burgerdoden per maand.³⁶⁰

³⁵² Zie <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>.

³⁵³ <http://www.syriahr.com/en/?p=108829>.

³⁵⁴ Zie <https://reliefweb.int/country/syr>.

³⁵⁵ Het betreft militairen, paramilitairen en rebellen, inclusief buitenlandse strijders en ISIS-strijders.

³⁵⁶ <http://www.syriahr.com/en/?p=108829>; SOHR, *About 522 thousand people were killed in 90 months since the start of the Syrian revolution in March 2011*, 13 september 2018; Human Rights Watch; *World Report – Syria*, 17 januari 2019; SNHR, *223.161 civilians were killed from March 2011 to March 2019*, 13 maart 2019.

³⁵⁷ <https://vdc-sy.net/monthly-statistical-report-casualties-syria-december-2018/>.

³⁵⁸ VDC, *Monthly Statistical Report on Casualties in Syria*, december 2017.

³⁵⁹ <http://sn4hr.org/blog/2018/09/24/civilian-death-toll/>

³⁶⁰ SNHR, *10,204 Civilians Killed in Syria in 2017*, 1 februari 2018. SNHR, *Documenting the Death of 6,964 Civilians in Syria in 2018*, 1 februari 2019.

Hoewel de percentages uiteenlopen, rapporteren beide organisaties dat het overgrote deel van de burgerdoden veroorzaakt is door militair geweld, grotendeels luchtaanvallen³⁶¹, van de Syrische autoriteiten en hun bondgenoten.³⁶² Ook nadat de gevechten in een stad of gebied gestopt waren, vielen er nog burgerslachtoffers. Zo maakten bijvoorbeeld onontplofte munitie of bewust achtergelaten explosieven (IED's) veel burgerslachtoffers. Met name in Raqqa heeft dit tot veel extra burgerslachtoffers geleid.³⁶³

Het is gezien het complexe strijdtoneel en de gebrekkige mogelijkheden tot het documenteren en verifiëren van de slachtoffers in Syrië voor diverse monitorende organisaties moeilijk een betrouwbare uitsplitsing van het aantal slachtoffers per provincie te geven. Het SNHR neemt sinds oktober 2017 een landkaart op in haar maandrapportages met daarin het aantal burgerdoden per provincie. Hierbij wordt ook vermeld door wie de burgers om het leven zijn gebracht, maar er wordt geen melding gemaakt van het aantal incidenten dat tot het betreffende dodental heeft geleid. Op basis van de gegevens van het SNHR ontstaat het volgende beeld.³⁶⁴

Aantal burgerdoden												
	mei-18	jun-18	jul-18	aug-18	sep-18	okt-18	nov-18	dec-18	jan-19	feb-19	maa-19	apr-19
Damascus (incl Rif Dimashq)	42	41	210	43	16	7	8	10	10	11	2	6
Idlib	93	102	67	44	30	25	55	10	18	81	120	102
Deir al-Zor	41	46	56	20	43	34	74	27	83	51	107	60
Aleppo	35	24	34	68	24	28	18	20	40	21	35	33
Dara'a	30	233	177	12	11	6	7	4	5	4	2	10
Hama	28	53	88	22	31	5	19	11	11	48	18	56
Homs	20	10	133	44	6	10	18	9	12	14	11	10
Hasaka	51	53	35	114	17	7	7	4	10	4	24	9
Raqqa	10	15	8	6	13	11	5	4	6	8	15	32
Quneitra	4	-	10	-	-	-	-	-	1	-	-	3
Al-Suweida	-	4	62	5	-	1	3	-	-	-	-	-
Lattakia	-	4	6	13	1	2	1	2	1	-	-	3
Tartous	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal/maand	354	593	886	391	192	167	231	108	197	242	334	324

Internationale coalitie

In februari 2019 gaf het Amerikaanse ministerie van Defensie een deel van een geheim rapport uit april 2018 vrij over de burgerslachtoffers die zijn gevallen in de strijd tegen ISIS. De VS had kritiek gekregen op de lage schattingen van de aantallen burgerslachtoffers ten opzichte van de aantallen die waren gerapporteerd door ngo's.³⁶⁵ Vanaf oktober 2014 voegde Nederland zich bij de internationale coalitie tegen ISIS. In de eerste periode werd alleen in Irak gebombardeerd. Vanaf februari 2016 gebeurde dat ook in Oost-Syrië. De bombardementen richtten zich

³⁶¹ Met brandbommen, vatenbommen en clustermunitie. Vatenbommen (*barrel bombs*) zijn olievaten, watertanks en gascilinders gevuld met springstof (TNT) en schroot en hebben een zeer destructieve werking waarbij doorgaans veel willekeurige slachtoffers vallen.

³⁶² Dit betreft Rusland, Iran, de Libanese *Hezbollah* en Syrische en niet-Syrische militeleden.

³⁶³ WHO, *Unexploded mines pose daily risk for people in northern Syria*, 6 maart 2019.

³⁶⁴ Met als kanttekening dat het hier slechts één bron betreft op basis waarvan deze cijfers zijn gedestilleerd. Het is onbekend hoe realistisch deze cijfers zijn.

³⁶⁵ SJAC, *US Military Report on Civilian Casualties Fails to Address Syrian Concerns*, 13 februari 2019.

vooral op de infrastructuur van het kalifaat (hoofdkwartieren, aanvoerlijnen, wapen- en bommenfabrieken, olieraffinaderijen). Het betrof een uiterst zorgvuldig *targetting* proces.³⁶⁶

Op 31 december 2018 is er een einde gekomen aan de inzet van Nederlandse F-16's in de strijd tegen ISIS in Irak en Syrië.³⁶⁷ Sinds het begin van de luchtoorlog in september 2014 waren in september 2018 door de coalitie ongeveer duizend burgerdoden – waaronder vier doden als gevolg van Nederlandse bombardementen – geteld. Echter, ngo's zoals *Airwars* en Amnesty International schatten het aantal burgerdoden op ten minste 6.500.³⁶⁸ De verschillen in cijfers komen deels door verschillen in procedures.³⁶⁹ Voor meer bijzonderheden over burgerslachtoffers als gevolg van aanvallen van de Internationale coalitie wordt verwezen naar de Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2019 van 18 april 2019.³⁷⁰

1.4 Geweld tegen specifieke groepen

Burgers zijn het slachtoffer van onzorgvuldige wapeninzet en worden door verschillende strijdende partijen gebruikt als menselijk schild of onderhandelingsmateriaal.³⁷¹

Afgezien van ISIS noemen bronnen geen andere strijdende partijen die als deel van hun ideologie bepaalde groepen tot doelwit hebben vanwege hun etniciteit, religie, beroepsgroep of anderszins. Vijandschap is gebaseerd op tegengestelde politieke affiliaties en ideologieën waarbij religie een rol kan spelen.³⁷²

Bronnen melden dat religieuze minderheden zoals christenen en druzen zowel door de autoriteiten als door islamitische oppositiegroepen redelijk goed behandeld worden. Zij gebruiken hun tolerantie als politieke benadering in de veronderstelling dat hun goede bejegening van minderheden de legitimiteit van hun bestuur versterkt. In Noord-Syrië zijn enkele christelijke dorpen (Yakubia) en druzendorpen, zoals Kafr Kila in Idlib.³⁷³ In Idlib dragen christelijke vrouwen geen sluiers.³⁷⁴

³⁶⁶ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27925-629.html>.

³⁶⁷ De precisiebombardementen van de coalitie zijn er niet altijd in geslaagd burgerslachtoffers te voorkomen. Het is echter vrijwel onmogelijk te achterhalen wanneer een Nederlandse F-16 verantwoordelijk is geweest voor burgerslachtoffers.

³⁶⁸ <https://airwars.org/>.

³⁶⁹ De coalitie maakt een schatting van burgerslachtoffers vanuit de lucht, Nederlandse F-16's beschikken bijvoorbeeld over camera's die tot twee kilometer hoogte op de grond kunnen kijken, de ngo's baseren zich juist op rapportages vanaf de grond, met hulp van journalisten, activisten en nabestaanden.

³⁷⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2019/04/18/kamerbrief-over-de-voortgang-van-de-nederlandse-bijdrage-aan-de-anti-isis-coalitie-en-de-brede-veiligheidsinzet-in-irak-in-2019/kamerbrief-over-de-voortgang-van-de-nederlandse-bijdrage-aan-de-anti-isis-coalitie-en-de-brede-veiligheidsinzet-in-irak-in-2019.pdf>.

³⁷¹ UNGA, *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018; UNGA, *A/HRC/40/70*, 31 januari 2019; Human Rights Watch, *World Report Syria*, 17 februari 2019.

³⁷² Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

³⁷³ HTS richt haar systematische praktijken van willekeurige arrestaties, marteling en afpersing vooral als vergelding tegen (vermeende) politieke tegenstanders, niet op specifieke minderheden. Wel verwerpt HTS officieel democratie en secularisme en onderwerpt burgers aan een strikte toepassing van het Sharia recht. Gebieden waar HTS controle heeft over onderwijsvoorziening, zijn vrouwen en kinderen vanaf 9 jaar verplicht hun lichaam en haren te bedekken. Ongehoorzaamheid zou onder andere zijn bestraft met geweld of tijdelijke schorsing. Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/iicisyrja/pages/independentinternationalcommission.aspx>.

³⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

In Zuid Syrië viel ISIS naar verluidt met steun van de Syrische autoriteiten dorpen van druzen aan. Daarbij vielen veel slachtoffers.³⁷⁵

Ook het Koerdische zelfbestuur – zie paragraaf 2.1.1. – laat zich voorstaan op tolerantie ten aanzien van religieuze minderheden in hun gebied. Uitzondering hierop zijn de alawieten. Niet vanwege hun religie, maar vanwege het feit dat zij geassocieerd kunnen worden met de alawitische president en zijn regering. Hierdoor lopen zij het risico als tegenstander behandeld te worden. Ismaïli's kunnen verward worden met alawieten en om die reden ook een risico lopen.³⁷⁶

(Vermeende) politieke tegenstanders van de Syrische autoriteiten – hieronder worden niet alleen deelnemers aan demonstraties en het gewapende verzet gerekend, doch ook (vooral medische) hulpverleners en leden van het lokale bestuur in (voormalige) oppositiegebieden – kunnen het slachtoffer worden van verdwijning, willekeurige arrestatie en detentie, marteling en andere mensenrechtenschendingen. Dit geldt eveneens voor alawitische activisten die tegenstanders van Assad zijn. Ook politieke tegenstanders van de Koerdische politieke partij PYD kunnen in Koerdisch gebied te maken krijgen met arrestaties en detentie, zonder dat de familie van hun verblijfplaats op de hoogte wordt gesteld.³⁷⁷ Ook verschillende andere verzetsgroepen detineerden en/of vermoordden tegenstanders en critici zoals Jaysh al Islam onder leiding van Zahran (overleden) en Mohamed Alloush.³⁷⁸

1.5 Mensenrechtenschendingen

Van alle partijen in het gewapende conflict worden mensenrechtenschendingen gerapporteerd.

Verschillende mensenrechtenorganisaties rapporteren dat de Syrische autoriteiten op systematische wijze mensenrechten schenden. Het betreft hier onder andere willekeurige en onwettige arrestaties en detenties, buitengerechtelijke executies, martelingen, seksueel geweld en massale verdwijningen van personen. Er is bij de autoriteiten sprake van een diepgewortelde praktijk van straffeloosheid. In het meer dan acht jaar durende gewapende conflict in Syrië zijn tal van oorlogsmisdaden en schendingen van het humanitair oorlogsrecht³⁷⁹ gerapporteerd, zoals het gebruik van chemische wapens, het uithongeren en gedwongen verplaatsen van burgerbevolking en het gebruik van kindsoldaten. Vanaf het begin van het gewapende conflict zijn honderdduizenden burgers door de Syrische autoriteiten zonder rechtsgang gearresteerd, gevangengezet en/of verdwenen. Burgerdoelen als ziekenhuizen, scholen, water- en elektriciteitsinstallaties en bakkerijen werden in oppositiegebieden opzettelijk gebombardeerd.³⁸⁰

³⁷⁵ <http://www.syriahr.com/en/?p=99288>; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 23 maart 2019.

³⁷⁶ In het begin van de Syrische burgeroorlog zijn er enkele aanvallen geweest op alawieten in regeringsgebied, bijvoorbeeld in Lattakia. Vanaf 2014 is dat niet meer gebeurd. Vertrouwelijke bron, 12 april 2018; Vertrouwelijke bron, 13 april 2018; Vertrouwelijke bron, 19 april 2018; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

³⁷⁷ Human Rights Watch, *World Report Syria*, 17 februari 2019; Vertrouwelijke bron, 13 april 2018.

³⁷⁸ Human Rights Watch, *World Report Syria*, 17 februari 2019.

³⁷⁹ Humanitair oorlogsrecht, ook wel aangeduid als internationaal humanitair recht, is een verzameling van regels die de schadelijke gevolgen van gewapende conflicten probeert te beperken. Een belangrijke afspraak binnen het humanitair oorlogsrecht is het beschermen van mensen die niet (langer) deelnemen aan de strijd. <https://www.rodekruis.nl/over-ons/humanitair-oorlogsrecht/> geraadpleegd op 7 juni 2019.

³⁸⁰ Amnesty International, *Syria: Unlawful attacks by government forces hit civilians and medical facilities in Idlib*, 28 maart 2019; OHCHR, *Press briefing note on Dar'a, 21 May 2019*, 21 mei 2019; Vertrouwelijke bron, 27 november 2018. Zie de website van The Syrian Observatory for Human Rights: <http://www.syriahr.com/en/>.

Kinderen werden gedood of raakten gewond door het gebruik van explosieven in steden en dorpen. Zij werden ingezet bij het gewapend conflict en werden het slachtoffer van foltering, detentie, ontvoering, seksueel geweld, aanvallen op scholen en ziekenhuizen.³⁸¹ In het rapport "*Walls Have Ears, An Analysis of Classified Syrian Security Sector Documents*," analyseert het *Syria Justice and Accountability Centre* (SJAC) vijfduizend documenten die zijn aangetroffen in achtergelaten kantoren van de Syrische inlichtingendiensten. Daaruit blijkt dat de inlichtingendiensten zich niet alleen hebben schuldig gemaakt aan ernstige mensenrechtenschendingen, maar ook hoe zij doordrongen tot elk aspect van het leven in Syrië.³⁸²

In de door de regering heroverde gebieden en steden als Douma, Dara'a en het noordelijke deel van de stad Homs heeft de Syrische regering na de bombardementen een campagne gevoerd van willekeurige arrestaties en detentie.³⁸³ Zowel binnen als buiten ontheemdenkampen worden mensenrechtenschendingen gerapporteerd door het *Syrian Institute for Justice*, *Syrian Justice and Accountability Center*, *de Syrian Medical Society*, *Lawyers and Doctors for Human Rights* (LDHR) en Human Rights Watch.³⁸⁴

Volgens het SNHR zijn vanaf maart 2011 bijna veertienduizend mensen omgekomen in Syrische gevangenissen, terwijl 128.000 Syriërs nog altijd in detentie verblijven of zijn verdwenen. De omstandigheden in de detentiecentra zijn erbarmelijk slecht, er is sprake van martelingen en seksueel geweld.³⁸⁵

Familie van gedetineerden wordt gevraagd om te betalen, zodat de gevangenen voedsel krijgen en niet meer worden gemarteld, hetgeen vervolgens niet gebeurt. Er worden hoge bedragen betaald om gevangenen vrij te krijgen.³⁸⁶

Volgens een bron wordt in officiële detentiecentra minder gemarteld dan in detentiecentra van militairen van de vierde divisie van het leger, die onder leiding staat van de zwager van president Assad.³⁸⁷ Overlevenden van foltering hebben zich georganiseerd om de foltering te documenteren. Een voorbeeld daarvan is de Syrische ngo LDHR. Zij documenteren gevallen van foltering van overlevenden en streven ernaar het bewijsmateriaal te zijner tijd te gebruiken in rechtszaken tegen de verantwoordelijke autoriteiten.³⁸⁸ Op 12 februari 2019 werden in Duitsland twee

In een conflictsituatie is de scheidslijn tussen schendingen van mensenrechten en schendingen van het internationaal humanitair recht fluide.

³⁸¹ UNICEF. *Whole of Syria Facts and Figures: Child Protection*, 29 januari 2019.

³⁸² SJAC, *Walls Have Ears: An Analysis of Classified Syrian Security Sector Documents*, 21 mei 2019.

³⁸³ Zij hebben het voornamelijk voorzien op mensenrechtenactivisten, hulpverleners en ook op advocaten die actief waren voordat de Syrische autoriteiten het gebied heroverde. Er zijn lijsten van mensen, van media activisten, advocaten, mensenrechtenactivisten en hulpverleners - waaronder voornamelijk mensen die werkzaam zijn in de gezondheidszorg - die op de korrel worden genomen omdat ze hulp hebben verleend, zoals artsen die medische hulp hebben verleend aan gewonde strijders. HRW, *Syria: Detention, Harassment in Retaken Areas*, 21 mei 2019; OHCHR, *UN Commission of Inquiry on Syria: Continued hostilities and lawlessness countrywide render safe and sustainable returns impossible*, 28 februari 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

³⁸⁴ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019; HRW, *Syria: Detention, Harassment in Retaken Areas*, 21 mei 2019. Eerder schatte het SOHR het aantal op 16.000. Onder meer de Sednaya gevangenis wordt genoemd. Daily Sabah, *Almost 128,000 Syrians still captives in Assad regime prisons*, 13 maart 2019; TRTWorld, *Syrian civil war enters its ninth year*, 15 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, 29 november 2018; SOHR, *With the acceleration of the military and political processes, the regime's authorities hand over the names of thousands of their victims and raise to about 16000, the number of people who were verified casualties out of 60000 arrested casualties*, 28 juli 2018.

³⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

³⁸⁷ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

³⁸⁸ Deskundigen van Doctors and Lawyers for Human Rights worden getraind door deskundigen van UK Synergy en andere internationale deskundigen. LDHR maakt gebruik van het Istanbul protocol voor foltering en seksueel geweld. Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

Syriërs gearresteerd die verdacht worden van betrokkenheid bij martelingen.³⁸⁹ Westerse ngo's hebben de hand weten te leggen op meer dan 1,2 miljoen dossiers van Syrische veiligheidsdiensten. Zij werden in de periode dat de oppositie grote delen van Syrië onder controle hadden het land uitgesmokkeld.³⁹⁰ Syrische vluchtelingen doen pogingen om president Assad door het Internationaal Strafhof te laten berechten.³⁹¹

ICRC

Het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) is al 52 jaar aanwezig in Syrië. Het ICRC kreeg in september 2011 - tegen de verwachting - voor het eerst toegang tot een detentiecentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken in Syrië. Het ICRC bezoekt sindsdien een aantal centrale detentiecentra van de Syrische autoriteiten, doch heeft nog altijd geen toestemming om gevangenen te ondervragen zonder aanwezigheid van getuigen, lees: gevangenispersoneel. Het ICRC heeft geen toegang tot detentiecentra van de oppositie, maar wel tot gedetineerden van de SDF in het noordoosten.³⁹²

Door toegang tot detentiecentra probeert het ICRC familiebanden te herstellen en inzicht te krijgen in de gezondheidssituatie in detentiecentra. Het ICRC heeft de afgelopen jaren bijkantoren kunnen openen in de steden Aleppo, Hama, Homs, Damascus, Hasaka en Qamishli.³⁹³ Vanaf 2011 is het ICRC in contact geweest met familieleden die informatie verschaften over verdwenen personen, in veel gevallen als gevolg van arrestaties. Het dossier 'missing persons' Syrië strekt zich uit over veel landen waar familieleden zijn van de verdwenen personen. Het ICRC heeft niet alleen in Syrië, maar in alle landen van de wereld getuigenissen verzameld van familieleden. Het ICRC wordt vrijwel dagelijks benaderd door tientallen familieleden van vermiste personen, die ook hun eigen onderzoek doen.³⁹⁴

Overlijdensverklaringen

Volgens onder andere het SNHR stuurden de Syrische autoriteiten in juni en juli 2018 op grote schaal doodsberichten rond, waaronder duizend doodsberichten in de stad Daraya. Ook werd de dood van zevenhonderd 'verdwenen' of gearresteerde mannen en vrouwen uit Hama door de autoriteiten bevestigd, onder meer van Palestijnen uit het Palestijnse kamp in Hama.³⁹⁵ Families werden door de Commissie Civiele Zaken voor Palestijnse Vluchtelingen geïnformeerd over de dood van hun zoons. De stoffelijke resten werden niet vrijgegeven. De twee moskeeën in het kamp werd verboden de namen van de doden bekend te maken. Op andere plaatsen werd een soortgelijke procedure gevolgd.³⁹⁶ Familieleden stelden vraagtekens bij de geloofwaardigheid van overlijdensverklaringen die de Syrische autoriteiten afgaven vier jaar nadat een familielid was verdwenen.³⁹⁷

³⁸⁹ Het is voor het eerst dat in een westers land vermoedelijke folteraars van het Syrische regime worden vervolgd. <https://www.ecchr.eu/en/topic/syria/>.

³⁹⁰ <https://www.ecchr.eu/en/topic/syria/>.

³⁹¹ The Intercept, *Syrian Refugees Use Precedent Set in Rohingya Case to Try to Bring Government Officials Before the International Criminal Court*, 16 maart 2019; Russia Today, *Attempt to prosecute Assad at ICC is aimed at undermining Syrian peace process*, 18 maart 2018.

³⁹² Het bezoekprotocol van het ICRC voorziet in het ondervragen van gevangenen zonder aanwezigheid van de plaatselijke detentieautoriteiten. Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019. Zie ook <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/feature/2012/12-07-detention-law.htm>.

³⁹³ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

³⁹⁴ Tegen deze familieleden worden voor zover bekend geen vergeldingsmaatregelen genomen. Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

³⁹⁵ <http://sn4hr.org/blog/2018/08/27/52615/>

³⁹⁶ <http://sn4hr.org/blog/2018/08/27/52615/>. Vertrouwelijke bron, 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

³⁹⁷ Tegen deze familieleden worden voor zover bekend geen vergeldingsmaatregelen genomen. Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

Schendingen milities en oppositie

Ook aan de Syrische regering gelieerde milities en paramilitaire groepen pleegden regelmatig mensenrechtenschendingen. Het betrof onder meer het aanrichten van bloedbaden, ontvoering van burgers, willekeurige detentie en verkrachting als oorlogswapen.³⁹⁸ Ook gewapende groepen van het FSA maakten zich op beperkte schaal schuldig aan willekeurige arrestaties, detentie en ontvoeringen.³⁹⁹

ISIS maakte zich in gebieden onder haar controle schuldig aan massale mensenrechtenschendingen. Naast buitengerechtelijke executies en het stelselmatig vervolgen van andersgelovigen, was er sprake van systematische verkrachting, gedwongen huwelijken en het houden van seksslavinnen.⁴⁰⁰ Het SNHR heeft 8.143 gevallen van personen gedocumenteerd die ISIS heeft gedetineerd en over wier lot geen duidelijkheid bestaat.⁴⁰¹

HTS maakte zich schuldig aan verschillende mensenrechtenschendingen, waaronder bomaanslagen, ontvoeringen, onwettige detentie en marteling.⁴⁰² Veel burgers werden gedetineerd of ontvoerd en vastgehouden voor losgeld in Idlib en Noord Aleppo.⁴⁰³ Op 23 november 2018 werd bijvoorbeeld Raed Fares, mensenrechtenactivist en radioprogrammamaker, samen met een andere activist, Hamoud Jneed, door onbekenden doodgeschoten terwijl hij in Kafranbel, in de door de Syrische oppositie gecontroleerde provincie Idlib, zijn auto parkeerde. Fares was in het verleden meermaals gearresteerd of ontvoerd door de HTS.⁴⁰⁴ Eind 2018 arresteerde de HTS inwoners van de stad Idlib die machtsmisbruik documenteerden of protesteerden tegen het bewind van HTS. Zes gedetineerden werden gefolterd. In de laatste drie maanden van 2018 had de HTS volgens Human Rights Watch ten minste 184 vermeende opposanten in de provincies Aleppo en Idlib gedetineerd.⁴⁰⁵ Op 9 december 2018 had HTS een journalist ter dood veroordeeld wegens collaboratie met Israël en het bekend maken van verblijfplaatsen van gewapende groeperingen.⁴⁰⁶ Op 3 maart 2019 vond in de stad Idlib een openbare terechtstelling plaats. De HTS executeerde tien vermeende leden van een slaapcel van ISIS.⁴⁰⁷ Op 28 april 2019 executeerde de HTS twee vermeende spionnen van de Syrische regering in de stad Idlib.⁴⁰⁸

Volgens het SNHR zou de gewapende tak van de Koerdische partij PYD⁴⁰⁹, de YPG⁴¹⁰, ten minste 2.705 mensen willekeurig hebben gearresteerd of laten verdwijnen.⁴¹¹ Er zijn volgens een bron geheime detentiecentra waar ISIS-strijders in worden geplaatst in het geval zij een reële of aangenomen dreiging vormen. Internationale actoren hebben geen toegang tot deze detentiecentra.⁴¹²

³⁹⁸ UNGA, A/HRC/39/65, 9 augustus 2018. Human Rights Watch, *World Report Syria*, 17 februari 2019.

³⁹⁹ Onder gedetineerden van de Al-A'mshat zouden doden zijn gevallen. UNGA, A/HRC/39/65, 9 augustus 2018. Zie ook SCF, *UN report details large-scale human rights abuses in Afrin under Turkish military control*, 8 juli 2018; AI, *Syria: Turkey must stop serious violations by allied groups and its own forces in Afrin*, 2 augustus 2018.

⁴⁰⁰ Human Rights Watch, *World Report Syria*, 17 februari 2019.

⁴⁰¹ HRW, *Syria: Reveal Fate of Missing Victims of ISIS*, 14 mei 2019.

⁴⁰² De HTS beschikt over veel (deels onofficiële) gevangenen in onder meer Okab, Harem, de stad Idlib, Sinjar en Aleppo. De HTS heeft zijn eigen systeem van rechtbanken ingericht, waar de sharia wetgeving wordt toegepast. De rechters hebben geen formeel juridische opleiding gehad, in sommige gevallen hebben zij evenmin een sharia-opleiding gehad. HRW, *Syria: Arrests, Torture by Armed Group*, 28 januari 2019.

⁴⁰³ UNGA, A/HRC/40/70, 31 januari 2019.

⁴⁰⁴ Fares had een radiozender (Radio Fresh) die hardnekkig de ideeën van de oorspronkelijke, ongewapende Syrische revolutie bleef verspreiden. <https://act.thesyriacampaign.org/donate/support-radio-fresh/>.

⁴⁰⁵ HRW, *Syria: Arrests, Torture by Armed Group*, 28 januari 2019.

⁴⁰⁶ Ibid.

⁴⁰⁷ Vertrouwelijke bron, 7 maart 2019.

⁴⁰⁸ Vertrouwelijke bron, 2 mei 2019.

⁴⁰⁹ De Syrisch-Koerdische Democratische Eenheidspartij (Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD).

⁴¹⁰ De YPG (Yekîneyên Parastina Gel, YPG: People's Protection Units) is de gewapende tak van de PYD.

⁴¹¹ <http://sn4hr.org/blog/2019/06/24/53829/>.

⁴¹² Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

White Helmets

De *White Helmets* hebben chemische aanvallen met camera's op hun helmen in beeld vastgelegd. Ook hebben ze monsters en bomscherven met Russische tekst erop, die waren gebruikt tijdens de aanvallen op ziekenhuizen en klinieken, verzameld. Het materiaal is inmiddels naar een documentatiecentrum overgebracht.⁴¹³

In Quneitra en Dara'a accepteerden, volgens een bron, de Russische en de Syrische regering niet dat hulpverleners zouden worden geëvacueerd naar Idlib.⁴¹⁴

De stelselmatige informatiecampaagne tegen de *White Helmets* en de eerdere ervaringen met gevangenneming van *White Helmets* na de val van Aleppo eind 2016 heeft de organisatie doen besluiten tot een grootscheepse evacuatie van *White Helmets* en hun familie via Israël naar Jordanië in juli 2018.⁴¹⁵

Op 1 maart 2019 bevestigde de OPCW dat onderzoek heeft uitgewezen dat bij de aanval van 7 april 2017 op Douma chemische wapens zijn ingezet.⁴¹⁶ Onderzoekteams van BBC Panorama en BBC Arabic hebben in detail onderzoek gedaan naar 164 meldingen van chemische aanvallen in de periode 2014 tot 2018. In totaal vonden ze bewijzen voor 106 aanvallen, die op drie na allemaal uitgevoerd zijn door de Syrische regering. De andere gifgasaanvallen zouden uitgevoerd zijn door rebellengroepen.⁴¹⁷ Volgens de denktank *Chatham House* is er niets dat mensen meer angst aanjaagt dan chemische wapens. Wanneer ze worden ingezet vlucht de bevolking - en komt zelden op korte termijn terug.⁴¹⁸

1.6 Humanitaire situatie

In totaal hadden begin 2019 volgens OCHA 11,7 van de 18,4 miljoen⁴¹⁹ mensen in Syrië humanitaire hulp nodig, onder wie 6,2 miljoen ontheemden. Nederland draagt op basis van de humanitaire principes bij aan humanitaire hulp in heel Syrië om de hoogste noden het hoofd te bieden.⁴²⁰

De algehele humanitaire situatie in Syrië in verschillende gebieden in het land is nog steeds zeer zorgwekkend. In het achtste jaar van de crisis in Syrië vonden de drie

⁴¹³ In Nederland wordt een kopie door het Forensisch instituut bestudeerd en gearchiveerd. Chatham House, *Assad Has Learned That Chemical Attacks Are a Tactic That Works*, 13 april 2018; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁴¹⁴ De reddingswerkorganisatie Witte Helmen, de naam verwijst naar de helmen die hulpverleners dragen tijdens reddingsacties, werd in 2014 opgericht. Voorlopers van deze vrijwillige hulporganisatie werkten sinds eind 2012 in steden als Aleppo en Douma om te burgers te waarschuwen voor luchtaanvallen en mensen na een bombardement uit het puin te halen. In het Westen worden de Witte Helmen vanwege hun reddingsacties na bombardementen gezien als helden. De Syrische autoriteiten en bondgenoot Rusland beschouwen hen als verlengstuk van 'terroristische groeperingen'. De hulpverleners werden uitgerust met camera's waardoor zij ook talloze oorlogsmisdaden van Syrië en Rusland hebben vastgelegd. BBC News, *Syria conflict: White Helmets evacuated by Israel*, 22 juli 2018; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁴¹⁵ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁴¹⁶ OPCW, *OPCW Issues Fact-Finding Mission Report on Chemical Weapons Use Allegation in Douma, Syria, in 2018*, 1 maart 2019.

⁴¹⁷ Brooks, Julia, et al. "Responding to chemical weapons violations in Syria: legal, health, and humanitarian recommendations." *Conflict and health* 12.1 (2018): 12. Report of the fact-finding mission regarding the incident of alleged use of toxic chemicals as a weapon in Douma, Syrian Arab Republic, on 7 April 2018. <https://www.opcw.org/sites/default/files/documents/2019/03/s-1731-2019%28e%29.pdf>; <https://www.opcw.org/media-centre/news/2019/01/opcw-spokespersons-statement-allegation-chemical-weapons-use-aleppo-syria>; <https://www.opcw.org/media-centre/news/2018/07/opcw-issues-fact-finding-mission-reports-chemical-weapons-use-allegations>.

⁴¹⁸ Zie Chatham House, *Assad Has Learned That Chemical Attacks Are a Tactic That Works*, 13 april 2018.

⁴¹⁹ <https://www.who.int/countries/syr/en/>.

⁴²⁰ Internationaal is Nederland qua financiële bijdrage de zesde donor voor de Syrië regio, inclusief de buurlanden van Syrië. Nederland draagt humanitair in Syrië zelf bij via verschillende kanalen waaronder VN-organisaties en het Rode Kruis en via de *Dutch Relief Alliance – Syrië Joint Response*. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

grootste noodsituaties plaats in Oost-Ghouta, Afrin en Zuidwest-Dara'a. Volgens de VN verbleven eind 2018 naar schatting 1,16 miljoen mensen in gebieden die moeilijk bereikbaar zijn voor humanitaire organisaties. Waar in sommige gebieden de operationele ruimte voor humanitaire organisaties om hulp te verlenen beperkt wordt door de veiligheidssituatie, worden de grootste beperkingen opgelegd door de Syrische autoriteiten, waardoor herhaaldelijk toegang van humanitaire organisaties tot bepaalde bevolkingsgroepen wordt ontnomen.⁴²¹

In 2018 trokken als gevolg van conflicten en lokale verzoeningsovereenkomsten in voormalige gebieden van de oppositie, bijvoorbeeld Oost-Ghouta en het noorden van de provincie Homs, meer dan 550.000 nieuwe ontheemden naar oppositiegebieden in de provincies Idlib, Aleppo en Hama.⁴²² Dit heeft geleid tot een ongekend hoge concentratie van mensen in een beperkt gebied en met beperkte capaciteit in serviceverlening. Sommige ontheemdenkampen hadden eind 2018 een bezettingsgraad van 120%. Naar schatting verbleven eind 2018 bijna vier miljoen mensen in Noordwest-Syrië, onder wie bijna drie miljoen in oppositiegebieden in Idlib, het westen van de provincie Aleppo, het noorden van de provincie Hama en het oosten van de provincie Latakia. Van de 1,9 miljoen ontheemden verbleven 417.501 personen in 336 ontheemdenkampen.⁴²³

Eind november 2018 vonden ruim twaalfduizend ontheemden uit Afrin onderdak in leegstaande huizen in dorpen. Meer dan 83.730 ontheemden kregen ondersteuning van vijf partnerorganisaties van de UNHCR: *Syria Society of Social Development* (SSSD), Al Ihsan, Namma, SARC *Human Support Project* (HSP) en *Syria Trust*.⁴²⁴

Vanwege de crisis is de zelfredzaamheid van Syriërs zeer sterk achteruitgegaan en ten minste 4/5 deel van de bevolking leeft onder de armoedegrens.⁴²⁵ In het hele land zijn grote humanitaire noden maar aan het einde van de verslagperiode was vooral de situatie in Noordwest-Syrië (Idlib), Noordoost-Syrië (Al Hol kamp), het zuidwesten en de situatie rond het Rukban kamp zeer zorgwekkend.⁴²⁶ De scherpe escalatie van de situatie rondom Idlib zorgde voor grootschalige ontheemding en een oplopend dodental en aantal gewonden. Zo zijn er tussen 1 en 22 mei meer dan 270.000 burgers ontheemd geraakt en meer dan 160 doden gevallen.⁴²⁷ Bij de bombardementen zijn naar schatting twintig ziekenhuizen en gezondheidsfaciliteiten en vijftientig scholen geraakt. In het zuiden van de provincie Idlib en rondom Aleppo en Hama hebben sommige ngo's vanwege de grote onveiligheid of vanwege

⁴²¹ Nadat in maart 2018 92.000 burgers Oost-Ghouta verlieten of daarvandaan werden geëvacueerd werden ongeveer 77.000 burgers opgevangen in tentenkampen in de provincie Damascus. UNHCR, *Syria Factsheet (January - November 2018)*, 31 december 2018.

⁴²² In november 2018 trokken ongeveer 40.000 ontheemden vanuit de provincies Homs, Hama en Aleppo naar de provincie Idlib na bombardementen langs de frontlinie van de gedemilitariseerde zone. De humanitaire hulpverlening werd bemoeilijkt door gewapende groeperingen en lokale autoriteiten, onveiligheid en criminaliteit. UNHCR, *Cross-Border Humanitarian Response Fact Sheet - Northwest Syria - December 2018*, 31 december 2018. OCHA, *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - November 2018*, 30 november 2018.

⁴²³ UNHCR, *Cross-Border Humanitarian Response Fact Sheet - Northwest Syria - December 2018*, 31 december 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Overview of Humanitarian Response from within Syria (January - November 2018)*, 30 november 2018; Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northeast Syria, November 2018*, 30 november 2018; ACLED, *The risks of reconciliation: civilians and former fighters face continued threats in Syria*, 25 januari 2019.

⁴²⁴ Naar schatting 151.000 mensen werden in januari 2018 bij de militaire operatie 'Olijftak' uit hun huizen verdreven in de Afrin-regio. De meesten van hen werden opgevangen in Tal Refaat, Nubul, Zahra en Fafin in de provincie Aleppo. UNHCR, *Syria Factsheet (January - November 2018)*, 31 december 2018.

⁴²⁵ Alleen al door het ontbreken van de financiële middelen hebben veel ontheemden geen mogelijkheden terug te keren naar het gebied waar zij oorspronkelijk vandaan komen. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁴²⁶ Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁴²⁷ OCHA, *Syria: Situation Report 4: Recent Developments in Northwestern Syria*, 31 mei 2019.

het feit dat de hulpverleners zelf ontheemd zijn geraakt hun activiteiten moeten opschorten.⁴²⁸

In december 2018 bevonden zich volgens Unicef 5,6 miljoen kinderen in slechte omstandigheden in Syrië als gevolg van de burgeroorlog op een totaal van 18,4 miljoen mensen. In deze periode bevonden zich, aldus Unicef, meer dan 2,5 miljoen door UNHCR geregistreerde Syrische kinderen in het buitenland op een totaal van bijna 5,7 miljoen als vluchteling geregistreerde Syriërs.⁴²⁹ Begin maart 2019 maakte de VN bekend dat in 2018 meer kinderen waren gedood dan in voorgaande jaren. In 2018 kwamen 1.016 kinderen om het leven.⁴³⁰

Voedsel

Miljoenen Syriërs in alle veertien provincies van het land zijn afhankelijk van voedselhulp. Verschillende organisaties leveren deze hulp. Met name in belegerde of moeilijk te bereiken gebieden wordt het tegenhouden van voedselkonvoien door de Syrische autoriteiten als politiek drukmiddel gebruikt. Dit staat tijdelijke en continue levering regelmatig in de weg. Bij de herovering van belegerde gebieden door de Syrische autoriteiten leek sprake te zijn van het gebruik van uithongering als oorlogstactiek.⁴³¹

Naar schatting een derde van de Syrische bevolking heeft geen voedselzekerheid. In sommige gebieden heerst chronische ondervoeding. Palestijnse vluchtelingen in Syrië in het bijzonder waren nog altijd kwetsbaar door ontheemding, het verlies van bezittingen en de vernietiging van hun woonbuurten.⁴³²

Gezondheidszorg

Na jaren van conflict is de Syrische gezondheidszorg ernstig achteruitgegaan. Door bombardementen van het Syrische en het Russische leger werden ziekenhuizen en andere medische faciliteiten beschadigd waardoor ze geheel of gedeeltelijk buiten gebruik raakten. Tussen 2011 en 2017 vonden 492 aanvallen plaats op ziekenhuizen en klinieken, waarbij 847 gezondheidswerkers werden gedood. In de eerste negen maanden van 2018 vielen 97 doden en 165 gewonden bij aanvallen op medische voorzieningen.⁴³³ Tussen eind april en half mei 2019 werden volgens de *Union of Medical Care and Relief Organizations-USA* negentien medische faciliteiten gebombardeerd.⁴³⁴

Met name in Idlib en Oost-Ghouta werden medische centra het doelwit van aanvallen door de Syrische autoriteiten. Daarnaast ontstond er een tekort aan medisch personeel, doordat medici vluchtten of omkwamen door geweld. Ook medische materialen en medicijnen waren onvoldoende beschikbaar, met name in belegerde gebieden. Dit had tot gevolg dat veel kinderen niet gevaccineerd zijn.⁴³⁵

Sommige voorzieningen in voormalige oppositiegebieden zijn hersteld, maar niet teruggebracht tot het niveau van voor 2010. Voor de meeste gebieden is geen sprake van herstel van voorzieningen, er worden er juist steeds meer

⁴²⁸ Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁴²⁹ UNICEF *Syria Crisis Situation Report - November 2018*, 30 november 2018.

⁴³⁰ <https://www.unicef.org/press-releases/2018-deadliest-year-yet-children-syria-war-enters-9th-year>.

⁴³¹ WFP, *WFP Syria Situation Report #3, March 2019*, 30 maart 2019.

⁴³² OCHA, *2019 Humanitarian Needs Overview: Syrian Arab Republic*, 1 maart 2019. WFP, *Syria Situation Report #4, April 2019*, 30 april 2019. Zie ook <https://hno-syria.org/#home>.

⁴³³ SAMCF, *Impacts of attacks on healthcare in Syria*, 19 oktober 2018.

⁴³⁴ NPR, *In Syria, Reports Of 19 Medical Facilities Bombed Since April 28*, 17 mei 2019.

⁴³⁵ SAMCF, *Impacts of attacks on healthcare in Syria*, 19 oktober 2018.

gezondheidsfaciliteiten aangevallen, zoals in Idlib.⁴³⁶ Het onderwijs en de gezondheidszorg zijn ver achterop geraakt.⁴³⁷ De VN schatten dat bijna de helft van de gezondheidsvoorzieningen niet of gedeeltelijk functioneert als direct gevolg van vijandelijkheden. De bescherming van hulpverleners en medisch personeel baart ernstige zorgen. Alleen al in 2019 zijn tientallen hulpverleners gedood.⁴³⁸

Onderwijs

Het conflict heeft een grote impact op het percentage schoolgaande kinderen. Doordat veel kinderen ontheemd zijn en een kwart van de scholen niet in gebruik is,⁴³⁹ kunnen veel kinderen geen basisonderwijs of voortgezet onderwijs volgen.⁴⁴⁰

In sommige gebieden in handen van de oppositie wordt op scholen het officiële Syrische curriculum gevolgd, echter zonder verwijzingen naar de Baath Partij en Assad. Echter, in gebieden waar een ander curriculum gebruikt wordt, lopen de kinderen het risico achterstand op te lopen omdat het gevolgde onderwijs en de eventueel hiervoor verkregen certificaten of diploma's niet door de Syrische autoriteiten worden erkend.⁴⁴¹

Er zijn honderdduizenden kinderen in oppositiegebieden die basisschoolonderwijs nodig hebben. Bij aanvallen van regeringstroepen worden hun scholen beschoten.⁴⁴²

Herovering oppositiegebieden

In juli 2018 lanceerden pro-regeringstroepen de Operatie Basalt om het zuiden van Syrië te heroveren op de gewapende groeperingen⁴⁴³ van het Zuidelijk Front.⁴⁴⁴ Door de grootschalige bombardementen vluchtten honderdduizenden Syriërs naar het zuidwesten, waar zij strandden bij de grens met Jordanië.⁴⁴⁵ Dat land had zijn grens gesloten na een bomaanslag in juni 2016. Bovendien verklaarde Jordanië dat het land al 660.000 geregistreerde Syrische vluchtelingen opving en een nieuwe instroom niet aan zou kunnen. Eerder strandden 50.000 Syriërs in het woestijngebied langs de Syrisch-Jordaanse grens dat bekend staat als 'de berm'.⁴⁴⁶ Zij hebben onderdak gevonden in een informeel ontheemdenkamp bij Rukban, een afgelegen gehucht dichtbij het drielandenpunt in de woestijn, omdat Jordanië hen niet toeliet. In het Rukban kamp verblijven burgers naast strijders en zijn criminele bendes actief.⁴⁴⁷ Ook aan de grens tussen het Syrische en het door Israël

⁴³⁶ <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-conflict-eight-years-devastation-and-destruction-health-system>.

⁴³⁷ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

⁴³⁸ OCHA, *2019 Humanitarian Needs Overview: Syrian Arab Republic*, 1 maart 2019.

⁴³⁹ Scholen zijn verwoest, er is geen onderwijzend personeel of de scholen worden gebruikt als opvanglocatie voor ontheemden.

⁴⁴⁰ Unicef, *UNICEF Syria Crisis Situation Report - April 2019 Humanitarian Results*, 30 april 2019.

⁴⁴¹ Borgenproject.org, *Education in Syria Has Continued Despite Civil War*, 8 februari 2019.

⁴⁴² Een kind van 14 die van school gaat is volgens een bron een makkelijk doelwit voor alle radicale groepen. Ze geven hem een wapen, een geweer, en 5000 of 10.000 Syrische ponden en zodra hij een geweer vasthoudt werken zijn hersens niet meer. Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019. Zie ook Unicef, *UNICEF Syria Crisis Situation Report - April 2019 Humanitarian Results*, 30 april 2019.

⁴⁴³ Zie voor een opsomming van al deze groeperingen Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018.

⁴⁴⁴ Het Zuidelijk Front was een in februari 2014 opgerichte alliantie van meer dan vijftig ongestructureerde gewapende groeperingen van de oppositie die banden hadden met het Free Syrian Army. De ongeveer 30.000 strijders werden aangestuurd door het *Military Operations Command* (MOC) in Jordanië. BBC News, *Syria war: Southern rebels see US as key to success*, 9 december 2014; Carter Center, *Syria - Countrywide Conflict Report No. 5*, februari 2015; Bellingcat, *Syrian Opposition Factions in the Syrian Civil War*, 13 augustus 2016; ICG, *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2*, 2 juli 2018; IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018. The Guardian, *Syrian government forces seal victory in southern territories*, 31 juli 2018.

⁴⁴⁵ IRIN, *UN fears new Syrian offensive could strand up to 200,000 civilians*, 25 juni 2018.

⁴⁴⁶ Ibid.

⁴⁴⁷ Ibid. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019

geannexeerde gedeelte van de Golan hoogvlakte zochten tienduizenden ontheemden hun heil.⁴⁴⁸ In Israël herhaalde premier Netanyahu op 1 juli 2018 dat het land 'geen toegang tot ons territorium zal toestaan'. Wel bracht het Israëlische leger – in bepoerkte mate – hulppakketten de grens over.⁴⁴⁹

Op 21 juli 2018 bracht het Israëlische leger honderden leden van de *Syria Civil Defence*, ook bekend onder de naam *White Helmets*⁴⁵⁰, vanuit Zuidwest-Syrië via Israël naar Jordanië.⁴⁵¹

Ondanks de vijandelijkheden verstrekten VN- en andere humanitaire organisaties tenten, voedsel, gezondheidszorg en onderwijs aan honderdduizenden Syriërs langs de grens met Jordanië.⁴⁵² Daarnaast zetten organisaties mobiele klinieken in om psychologische eerste hulp te bieden aan degenen die voor het geweld waren gevlucht. Verder gaven mobiele teams de ontheemden voorlichting over de risico's van achtergelaten landmijnen.⁴⁵³ Veel ontheemden trokken naar kampen en dorpen in de provincie Quneitra, dichtbij de Golan-hoogvlakte.⁴⁵⁴ Tot op de dag van vandaag is er nauwelijks toegang voor humanitaire hulpverleners tot dit gebied.

De omstandigheden langs de Jordaanse grens waren bijzonder zwaar, met woestijnstormen en temperaturen tot 45 graden in de zomer. Kinderen en vrouwen stierven aan de gevolgen van vervuild drinkwater, uitdroging en schorpioenenbeten. Sommige ernstig zieke personen werden toegelaten tot ziekenhuizen in Ramtha en Irbid in Jordanië.⁴⁵⁵

De humanitaire hulp vanuit Jordanië werd bemoeilijkt door de slechte veiligheidssituatie en was onderhevig aan politieke besluiten. Konvooien met voedsel moesten soms lang wachten tot zij de grens bij Ramtha konden passeren.⁴⁵⁶ Nadat de grens bij Nasib tussen Jordanië en Syrië was heropend, keerden begin juli 2019 tienduizenden ontheemden terug naar hun dorpen. Echter, nog altijd verbleven meer dan tweehonderdduizend ontheemden in het zuidwesten van Syrië. Op dat moment waren zij afhankelijk van voedselhulp, die niet langer via Jordanië over de grens geleverd kon worden. De hulp werd vanaf dat moment verstrekt door het Wereldvoedselprogramma (WFP) en ngo's en gedistribueerd door het *Syrian Arab Red Crescent* (SARC), de Syrische tak van de Internationale Federatie van het Rode Kruis.⁴⁵⁷ Ngo's vanuit Amman en Damascus verstrekten in samenwerking met het SARC en lokale autoriteiten in Jordanië en Syrië gezondheidszorg aan de ontheemden in het gebied.⁴⁵⁸ Niet alleen de bewoners in het strijdgebied raakten ontheemd, ook hulpverleners moesten vluchten of raakten door hun voorraden

⁴⁴⁸ De meesten sliepen in de open lucht. Het gebied waar nu Israëlische nederzettingen zijn, was tot de Zesdaagse Oorlog in 1967 Syrisch gebied. In 1974 spraken Syrië en Israël een bestandslijn af, met een bufferzone die sindsdien door een VN-troepenmacht bewaakt moet worden. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019.

⁴⁴⁹ Ook werd een aantal slachtoffers van de bombardementen behandeld in Israëlische ziekenhuizen. Al sinds 2013 biedt Israël medische en andere humanitaire steun aan Syriërs in de grensgebieden. Baresh, Manhal. *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*. European University Institute, 2019. Oxford Analytica, *Syrian reconstruction plans may block refugee return*, 6 juli 2018.

⁴⁵⁰ Zie voor bijzonderheden over de Witte Helmen pagina 49.

⁴⁵¹ Vanwege de snelle opmars van het Syrische leger in de zuidwestelijke provincie Dara'a konden de reddingswerkers nergens meer heen. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44915099>.

⁴⁵² OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2*, 2 juli 2018.

⁴⁵³ Ibid.

⁴⁵⁴ OCHA, *Jordan | Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 4*, 2 juli 2018.

⁴⁵⁵ Ibid.

⁴⁵⁶ Daarvoor moesten de Syrische autoriteiten toestemming geven. OCHA, *Jordan | Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 4*, 2 juli 2018.

⁴⁵⁷ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 2*, 12 juli 2018. Zie de website van het Syrian Arab Red Crescent: <http://sarc.sy/>.

⁴⁵⁸ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 2*, 12 juli 2018.

heen.⁴⁵⁹ Ngo's verzochten de Syrische autoriteiten om bescherming om door te kunnen werken nadat het Syrische leger de gebieden had heroverd.⁴⁶⁰ In de meeste gevallen werd er geen toestemming gegeven en konden zowel ngo's, VN-organisaties en lokale hulpverleners geen humanitaire toegang krijgen om hulp te bieden. Hierdoor, alsook door de langdurige vijandelijkheden, ontstond schaarste aan voedsel en brandstof, waardoor prijzen omhoog schoten en de hulpverlening werd bemoeilijkt.⁴⁶¹

De hulpverlening door ngo's vanuit Damascus ondervond problemen, doordat de ngo's de noodzakelijke vergunningen werd onthouden om de ontheemden in de provincie Quneitra te kunnen bereiken. In veel gevallen werd geen toestemming verleend om de behoefte aan hulp in kaart te brengen (*needs assessments*), niet voor de daadwerkelijke hulpverlening en de monitoring daarvan.⁴⁶² Vanuit Damascus werden – zij het veel te weinig – medicijnen gestuurd naar klinieken in heroverde gebieden.⁴⁶³ Juridische hulpteams van lokale ngo's, die werden ondersteund door UNHCR, gaven voor zover mogelijk voorlichting aan ontheemden op verscheidene locaties in de provincie Dara'a over persoonlijke documenten, vooral identiteitskaarten en geboorteaktes.⁴⁶⁴ De VN riepen begin augustus 2018 op tot onmiddellijke toegang tot de 184.000 ontheemden in het zuidwesten.⁴⁶⁵ Nadat de vijandelijkheden waren beëindigd keerden de meeste ontheemden in dit gebied terug naar hun dorpen.⁴⁶⁶ Vanaf het moment dat de Syrische regering het gebied had overgenomen, was grensoverschrijdende hulp vanuit Jordanië niet langer mogelijk. Sindsdien moest de hulp vanuit Syrië komen, maar in veel gevallen wordt humanitaire hulp nog steeds ernstig vertraagd of niet toegelaten.⁴⁶⁷

Noordwest-Syrië

Het grote aantal ontheemden in Idlib zet veel druk op de beperkte hulpverlening die beschikbaar is in het gebied. Humanitaire organisaties leveren hulp in het gebied vanuit Turkije. Door de voortdurende onrust en onveiligheid is de bewegingsvrijheid van humanitaire organisaties beperkt. Eind oktober 2018 leidden zware regens tot overstromingen waarvan ongeveer vierhonderdduizend ontheemden in geïmproviseerde tentenkampen veel last hadden. In alle sectoren zijn grote tekorten aan humanitaire hulp. Een groot probleem is het gebrek aan ruimte om mensen op te vangen.⁴⁶⁸ In het noorden en westen van de provincie Aleppo was gezondheidszorg de voornaamste prioriteit. Voor veel inwoners vormde het gebrek aan vervoer naar klinieken of de hoge kosten van het vervoer een barrière om naar ziekenhuizen of klinieken te gaan.⁴⁶⁹ In Idlib vormde de voedselvoorziening de voornaamste prioriteit. Volgens het Wereldvoedselprogramma hebben 6,5 miljoen Syriërs, van wie een groot deel in Idlib verblijven, een acuut gebrek aan voedsel.⁴⁷⁰

⁴⁵⁹ Duizenden Syriërs verdienden tot aan de herovering 200 tot 300 USD per maand bij klinieken, scholen, politie-eenheden, lokale raden en ngo's. Hun salarissen werden betaald door buitenlandse donoren. Na de herovering verloren velen hun baan en hielden hun verleden verborgen voor de veiligheidsdiensten. ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

⁴⁶⁰ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018.

⁴⁶¹ Ibid.

⁴⁶² OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018. OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018.

⁴⁶³ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018.

⁴⁶⁴ Ibid.

⁴⁶⁵ OCHA, *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018.

⁴⁶⁶ Vertrouwelijke bron, 27 maart 2019.

⁴⁶⁷ Vertrouwelijke bron, 31 mei 2019.

⁴⁶⁸ Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northwest Syria, October 2018*, 31 oktober 2018. Zie ook Unicef, *In northern Aleppo's Fafin camp in Syria, families prepare for winter*, 6 januari 2019; UNHCR, *Syria Refugee Response: Informal Settlements - Flood Risks in the coming 72 hours*, 8 januari 2019; ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

⁴⁶⁹ Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northwest Syria, October 2018*, 31 oktober 2018.

⁴⁷⁰ Ibid. <https://www1.wfp.org/countries/syrian-arab-republic>.

De ngo *REACH Initiative* doet elke maand onderzoek naar de humanitaire situatie in Syrië op het gebied van ontheemding, onderdak, gezondheidszorg, watervoorziening en hygiëne, voedselveiligheid, inkomsten en onderwijs. Voor de *factsheet* over Noordwest-Syrië van november 2018 verzamelde Reach informatie in 840 plaatsen in de provincies Idlib (262), Noord- en West Aleppo (482), Hama (92) en Homs (4).⁴⁷¹

In november 2018 boden UNHCR en partnerorganisaties hulp aan ontheemden en gastgezinnen in 261 steden en dorpen in 51 subdistricten in de provincies Idlib, Aleppo, Hama, Deir al-Zor en Hasaka. De hulp bestond uit sociaal-psychische bijstand, traceren van familieleden en gezinshereniging, bestrijding van seksueel geweld en uitbuiting van kinderen en voorlichting op het gebied van documenten. UNHCR is één van de kleinere hulpverleners in het noordwesten, ngo's als het NRC, WVI, Warchild, Mercy Corps en VN-organisaties kunnen veel meer doen.⁴⁷² Zie ook paragraaf 4.3

1.7 Reismogelijkheden

Vliegvelden

Het vliegveld van Damascus is open. De website van *Damascus airport* geeft de volgende locaties aan: Abu Dhabi (laatste keer in juli 2018), Al-Najaf, Baghdad, Basra (laatste keer nog op 3 juni 2019), Dubai (laatste in juli 2018), Doha Hamad (laatste keer juli 2018), Koeweit en Sharjah.⁴⁷³ Echter: er wordt ook gevlogen op Teheran, Al-Qamishli, Khartoum, Muscat, Erbil en Moskou.⁴⁷⁴ Ook de vliegvelden van Aleppo, Al-Qamishli en Lattakia zijn open. De nationale luchtvaartmaatschappij Syrian Air, voorheen Syrian Arab Airlines, vliegt ook op Lattakia.⁴⁷⁵

Grote wegen

De strategisch gelegen snelwegen M4 die van Saraqib naar Lattakia loopt en de M5 die van de grens met Jordanië via Damascus naar Aleppo loopt doorkruisen Idlib. Begin mei 2016 werd zwaar gevochten om de controle van deze wegen in Idlib. De steden Jisr al-Shughour, al-Latamenah en Ma'arat al-Numan werden gebombardeerd.⁴⁷⁶ Op de weg van Beiroet naar Damascus zijn naar verluidt ongeveer zes controleposten. Op de weg vindt snelheidscontrole plaats. Als men afslaat van de snelweg is er een controlepost.⁴⁷⁷ Op de snelweg van Al-Sweida naar Damascus zijn naar verluidt vier controleposten.⁴⁷⁸ De grote wegen in het noordoosten zijn goed begaanbaar, bij de steden zijn controleposten.⁴⁷⁹ Als er gevechten zijn worden wegen en controleposten gesloten. Bij slechte weersomstandigheden kunnen wegen ook worden afgesloten.⁴⁸⁰

⁴⁷¹ Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northwest Syria, October 2018*, 31 oktober 2018.

⁴⁷² UNHCR, *Syria Protection Cluster (Turkey): Response Snapshot (as of 30 November 2018)*, 20 december 2018.

⁴⁷³ https://www.damascus-airport.com/en/destinations_damascus_airport.php.

⁴⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019. Zie <https://www.airportia.com/syria/damascus-international-airport/routes/>. Zie <https://chamwings.com/where-we-fly/>. De weg van Afrin naar Aleppo is afgesloten. Enkele rijke Koerden uit Afrin hebben geld betaald en die zijn via smokkelaars naar Qamishli gegaan. Vandaar vliegen zij naar Damascus en gaan vervolgens via Damascus naar Aleppo. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁴⁷⁵ De laatste vlucht Damascus – Lattakia dateert van augustus 2018. Zie: <https://www.airportia.com/syria/bassel-al-assad-international-airport/routes/>. Buiten de genoemde luchthavens zijn voor zover bekend geen andere luchthavens in Syrië open.

⁴⁷⁶ <https://www.mei.edu/publications/idlib-offensive-view-damascus>.

⁴⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁴⁷⁸ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

⁴⁷⁹ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁴⁸⁰ Ibid.

Controleposten

Nagenoeg alle controleposten van de Syrische autoriteiten hebben de mogelijkheid om iemands antecedenten te controleren en na te gaan wat de status van de dienstplicht is. Er zou een antecedentonderzoek bij zes verschillende overheidsorganen (veiligheidsdiensten, leger) gedaan worden. Het kan zijn dat bij de controlepost een laptop aanwezig is waarop de namen van passerende personen gecontroleerd kunnen worden of dat telefonisch navraag wordt gedaan.⁴⁸¹

Controleposten zijn niet altijd statisch, ze kunnen verplaatst worden en de aanwezige uitrusting (inclusief computer) kan wijzigen. Dat een persoon op de ene dag ongecontroleerd kan passeren, is geen garantie dat dit de dag erna eveneens het geval is. Overigens zou bij de controleposten doorgaans niet de capaciteit zijn om ieder individu (uitgebreid) te controleren. Daarnaast kan ook een persoon die niet door de autoriteiten gezocht wordt problemen ondervinden bij een controlepost, zoals tijdelijk vastgehouden worden en na betaling van smeergeld doorgelaten worden. De aan de overheid gelieerde controleposten kunnen door verschillende actoren worden bemenst, zoals regeringsgezinde militiestrijders, Libanese Hezbollah-militanten en Iraanse militieleden. Al deze verschillende omstandigheden zorgen ervoor dat er niet eenduidig wordt gehandeld bij controleposten van de Syrische regering.⁴⁸² In het noorden van de provincie Homs heeft de Russische militaire politie samen met rebellen controleposten bemenst.⁴⁸³

In de provincie Dara'a krijgen burgers die hun status met de regering hebben geregulariseerd een verklaring van de militaire inlichtingendienst dat zij controleposten mogen passeren. Echter, andere veiligheidsdiensten, die hun eigen controleposten hebben, trokken zich naar verluidt in eerste instantie weinig aan van deze verklaring. Daardoor boden deze verklaringen geen afdoende bescherming tegen mogelijke arrestatie. Eind 2018 leek de situatie enigszins verbeterd.⁴⁸⁴

Ook bij controleposten van de oppositie wordt er wisselend opgetreden. Dit is deels terug te voeren op de sterke fragmentatie van coalities als het Vrije Syrische Leger en HTS. Voor buitenstaanders is het niet altijd duidelijk door welke factie een controlepost wordt bemenst. Echter, sommige van deze controleposten zijn van de slag van de desbetreffende factie voorzien.⁴⁸⁵

Wat verreweg de meeste controleposten met elkaar gemeen hebben, zowel die van de regering als de oppositie is dat personen smeergeld moeten afstaan, alvorens zij hun weg kunnen hervatten.⁴⁸⁶ Deze praktijk is dusdanig gemeengoed geworden, dat één bron spreekt over een heuse *checkpoint economy*.⁴⁸⁷

⁴⁸¹ Het is mogelijk dat familieleden van ontduikers of deserteurs daardoor problemen ondervinden bij een controlepost. Het is niet bekend op welke schaal dit voorkomt. Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁴⁸² Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

⁴⁸³ ICG, *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018.

⁴⁸⁴ In sommige gevallen komt de Russische militaire politie te hulp. Degenen die werden gearresteerd werden ondervraagd en na enkele uren of dagen weer vrijgelaten. ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

⁴⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

⁴⁸⁶ In dit verband deelde één bron het volgende mee. Er zijn contactpersonen die banden onderhouden met de Syrische overheid. Een dergelijk contactpersoon zou tegen betaling van 3.000 USD iemand per auto van Damascus naar Beiroet kunnen brengen, zonder daarbij te worden gecontroleerd bij checkpoints van de Syrische autoriteiten. Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

⁴⁸⁷ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

1.8 Grensovergangen

Vanuit Turkije gebruikt de VN twee grensovergangen naar Syrië: van Rahanly in Hatay naar Bab al Hawa in de Idlib de-escalatiezone en van Kilis naar Bab al Salam in de Euphrates Shield Zone. Daarnaast zijn er zestien grensposten tussen Turkije en Syrië waarvan de Turkse Red Crescent (Halve Maan) er elf kan gebruiken. Aan de Syrische kant van de grens in de provincie Idlib wordt (alleen) de grensovergang bij Bab al Hawa door HTS gecontroleerd.⁴⁸⁸ In maart 2019 werd ook de grens tussen Turkije en Afrin geopend.⁴⁸⁹

Sommige van de zestien grensovergangen tussen Turkije en Syrië vallen rechtstreeks onder het Turkse leger, andere onder het Turkse ministerie van Binnenlandse Zaken.⁴⁹⁰

Bij de grens tussen Libanon en Syrië is Masnaa de belangrijkste officiële grensovergang. Masnaa is open. Daarnaast zijn er nog de grensovergangen Arida en Dabousieh (Abbudiye) ten oosten van Arida. Dabousieh is de belangrijkste grensovergang in het noorden.⁴⁹¹

Op 15 oktober 2018 werd de grensovergang tussen Jordanië en Syrië bij Nasib heropend. Aan de Jordaanse kant ligt de grensplaats Ramtha.⁴⁹²

Er is een lange grens tussen Syrië en Irak. De belangrijkste grenspost is Rabia. Er is ook een grensovergang bij Waleed. ISIS-strijders staken over naar Irak in het grensgebied van Ba'aj en Sinjar waar zij zich schuilhouden. VN missies vanuit Irak en humanitaire hulpmissies steken bij Rabia grens over naar Syrië.⁴⁹³

De enige grensovergang tussen Noord-Irak (Iraaks Koerdistan) en Noordoost-Syrië is de officieuze Semalka grensovergang ten noorden van Faysh Khabur.⁴⁹⁴

1.9 Etnische of religieuze herindeling gebieden

Een tactiek van gedwongen vertrek om de demografische samenstelling van een gebied te veranderen, lijkt door meerdere partijen toegepast te worden. Door deze tactiek ontstaan er meer homogene gebieden in het etnisch en religieus diverse Syrië. De gedwongen evacuatie van burgers, strijders en hun familieleden uit door de autoriteiten heroverde gebieden worden veelal als demografische manipulatie

⁴⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019. Zie ook Accord, *Administering a borderland at war: Bab al-Hawa in Syria*, november 2018; Gov.UK, *Alert for charities operating in Syria or Turkey about aid passing through the Bab Al-Hawa crossing*, 3 december 2018.

⁴⁸⁹ <https://carnegie-mec.org/diwan/75373?lang=en>.

⁴⁹⁰ Zie voor een overzicht van deze grensovergangen <https://carnegie-mec.org/diwan/78430>. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019. Marks, Jesse, and Hardin Lang. "Civilians Imperiled: Humanitarian Implications of US Policy Shifts In Syria." (2019).

⁴⁹¹ Zie verder <https://carnegie-mec.org/diwan/78430>. Mensen steken ook illegaal de grens over en kunnen desgewenst tegen betaling op een later moment een inreisstempel verkrijgen. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁴⁹² De betrekkingen tussen Syrië en Jordanië kregen een flinke knauw na berichten over het lot van Jordaanse burgers die na de opening van de grens waren gearresteerd door de Syrische autoriteiten. Reuters, *Jordan and Syria reopen Nassib border crossing*, 15 oktober 2018; <https://carnegie-mec.org/diwan/78430>; Al Monitor, *Jordan-Syria ties stumble over fate of Jordanian detainees*, 22 april 2019; Asharq al-Awsat, *Exclusive – 2 Jordanians Recount Horrors of Detention in Syrian Regime Prisons*, 29 april 2019. <https://carnegieendowment.org/sada/77094>.

⁴⁹³ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019. Zie Accord, *Administering a borderland at war: Bab al-Hawa in Syria*, november 2018.

⁴⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019; Shafaaq, *Heavy rains flood Syria-Iraq border crossing vital to Kurds*, 25 maart 2019.

gezien. Met name soennitische Arabieren worden zo richting de provincies Idlib en Aleppo in het noorden en in mindere mate richting het zuiden verplaatst.⁴⁹⁵

Uit een studie van het *King Faisal Center for Research and Islamic studies* blijkt dat de bevolking van de stad Damascus toenam van 1.754.000 in 2011 tot 2.292.000 in 2016. De bevolkingsgroei werd vooral veroorzaakt door een vermeerdering van het aantal sjiïeten van 24.000 naar 271.000. Daarnaast steeg de soennitische bevolking van 1.583.000 naar 1.867.000 door interne migratie vanuit andere delen van Syrië.⁴⁹⁶

De bevolking van de provincie Rif Damashq nam af van 2.836.000 in 2011 tot 1.437.000 in 2016. Het aandeel van de soennitische bevolking daalde van 2.460.000 naar 783.000. Tegelijkertijd nam de sjiïtische bevolking toe van 26.000 tot 350.000.⁴⁹⁷

De bevolking van de provincie Homs nam af van 1.803.000 in 2011 tot 1.052.000 in 2016. Het aandeel van de soennitische bevolking daalde van 1.154.000 tot 221.000. Tegelijkertijd nam de sjiïtische bevolking toe van 38.000 tot 299.000.⁴⁹⁸

Bij de operatie Olijftak die Turkse troepen en hun FSA-bondgenoten⁴⁹⁹ begin 2018 uitvoerden werden veel Koerden uit het district Afrin – dat op dat moment 320.000 (vooral Koerdische) inwoners telde – verjaagd.⁵⁰⁰ Hun huizen werden geplunderd en in beslag genomen en gebruikt voor militaire doeleinden of onderdak voor FSA-strijders en hun families. De bewoners kregen te horen dat zij wegens vermeende steun aan de YPG niet meer in het gebied konden wonen. Strijders uit Oost-Ghouta trokken in de huizen van gevluchte Koerden.⁵⁰¹ Begin augustus 2018 waren 98.000 uit Afrin gevluchte Koerden geregistreerd in de plaatsen Tal Refaat, Nabul en Zahraa.⁵⁰² De Koerdische ontheemden daar kregen geen toestemming om terug te keren naar Afrin. Volgens een bron was het onduidelijk of zij geen toestemming kregen van de PYD, van de Syrische regering of van Turkije.⁵⁰³ Volgens een andere

⁴⁹⁵ UNGA, *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018.

⁴⁹⁶ Aangezien de soennieten zijn begonnen met de opstand tegen Assad zijn zij vooral degenen die ontheemd zijn geraakt. Volgens het King Faisal Center, dat zich baseert op cijfers van de UNHCR, bevonden zich reeds in 2007 één miljoen Irakezen in Syrië, van wie 57% sjiïeten waren. Volgens het King Faisal Center biedt het Syrische bewind de Syrische nationaliteit aan sjiïtische strijders die aan de zijde van Iran in Syrië meevechten. President Assad zou hebben gezegd dat Syrië van degenen is die het land verdedigen, niet van degenen die een Syrisch paspoort hebben. King Faisal Center for Research and Islamic studies, *"Useful Syria" and Demographic Changes in Syria*, 2017. Zie ook Syria Deeply, *The Syrian Civil War & Demographic Change*, 17 maart 2017; The Syria Institute, *No Return to Homs*, 21 februari 2017.

⁴⁹⁷ King Faisal Center for Research and Islamic studies, *"Useful Syria" and Demographic Changes in Syria*, 2017.

⁴⁹⁸ Het King Faisal Center geeft geen gedetailleerde informatie over de herkomst van de sjiïeten. De Syrische architect Marwa al-Sabouni, één van de winnaars van de de laureaten van de Prins Claus Prijzen 2018, bleef tijdens de oorlog werken in haar woonplaats Homs. Voor de oorlog een tamelijk welvarende stad met ruim een miljoen inwoners, daarna goeddeels veranderd in ruïnes. Over haar ervaringen schreef ze een autobiografie *'The Battle for Home, The Memoir of a Syrian Architect'*. Volgens Marwa al-Sabouni waren de kiemen van de oorlog mede gelegd door ondeugdelijke gebouwen en nieuwe districten die al ver voor de gevechten waren aangelegd. Anders dan in de zeer heterogene oude binnenstad wezen de autoriteiten die wijken aan bepaalde etnische of religieuze groepen toe. Zo vervreemdden gemeenschappen steeds sterker van elkaar. King Faisal Center for Research and Islamic studies, *"Useful Syria" and Demographic Changes in Syria*, 2017; NRC, *'Vluchten was voor ons niet het antwoord'*, 5 september 2018.

⁴⁹⁹ Onder meer Ahrar al-Sham, Faylaq al-Sham, Jaish al-Nukhba, Jaish al-Sharqiya, Jabhat al-Shamiya en Nur al-Din al-Zinki. Zie ook ICG, *Middle East Briefing N°63 - Saving Idlib from Destruction*, 3 september 2018.

⁵⁰⁰ UNGA, *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018.

⁵⁰¹ De mensen die werden gedwongen te vertrekken uit Afrin werden noch geïnformeerd noch kregen ze enigerlei vorm van compensatie. Hun achtergebleven huizen zijn nu voor een deel ingenomen door ontheemden uit Oost Ghouta. Onbekend is of die daar huur voor moeten betalen, vermoed wordt van niet. Er is geen enkele manier voor internationale mensenrechtenorganisaties om dit te monitoren en hierover te rapporteren. UNGA, *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁰² Andere bronnen spreken over 150.000. UNGA, *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018; Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁰³ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

bron wordt terugkeer belemmerd door zowel de SDF als de Syrische regering.⁵⁰⁴ Na het bombarderen van de Ghouta-streek rondom Damascus trokken veel families uit veiligheidsoverwegingen naar het noorden. Niet omdat ze tegenstanders van de regering waren, maar omdat zij bij terugkeer doorgaans gearresteerd werden. Het was volgens een bron een welbewuste poging om de demografische samenstelling van de bevolking te veranderen. De Syrische autoriteiten brengen volgens een bron grote aantallen Iraakse sjiiten naar Ghouta.⁵⁰⁵ Volgens een bron worden soennieten en christenen belet terug te keren naar hun huizen in Damascus.⁵⁰⁶ Volgens een andere bron woonden voor het uitbreken van het conflict veel christenen en druzen in Jaramana, een voorstad van Damascus, terwijl daar nu vooral soennieten zouden wonen.⁵⁰⁷

Daarnaast ruilden de Syrische autoriteiten en de oppositie bevolkingsgroepen. Zo evacueerde de regering oppositiestrijders en burgers uit Yarmouk, terwijl HTS burgers uit de overwegend sjiitische plaatsen Fu'ah en Kafraya in de provincie Idlib overplaatste naar regeringsgebied. Vanuit Yarmouk, een Palestijnse wijk van Damascus, werden zeventuizend burgers, voornamelijk Palestijnen, overgeplaatst naar ontheemdenkampen bij Yalda, Babila en Beit Saham in Zuid-Damascus.⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁰⁵ Het voornaamste doel van de regering is volgens sommige bronnen om van Ghouta een gebied te maken waar politieke aanhangers wonen. Iraniërs in Syrië proberen soennieten te bekeren tot sjiiten. Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁰⁶ In Damascus wordt geprobeerd hun huizen op te kopen. Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

⁵⁰⁷ In Jaramana wonen veel ontheemden en Iraakse vluchtelingen. Volgens een bron is de bevolking in Jaramana zeer conservatief. Mogelijk bevinden zich onder hen ontheemden uit voormalige ISIS-gebieden. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁵⁰⁸ UNGA, A/HRC/39/65, 9 augustus 2018.

2 Koerdisch gebied

2.1.1 Bestuur

De *Autonomous Administration of North and East Syria* (NES) omvatte vanaf 2012 drie zelfverklaarde kantons: Jazira (dit komt overeen met de provincie Hasaka), Kobani en Afrin (een district in de provincie Aleppo).⁵⁰⁹ Met het verlies van Afrin – in maart 2018 – omvat deze Koerdische federatie enkel nog Kobani en Jazira. De federatie wordt bestuurd door de Syrisch-Koerdische Democratische Eenheidspartij (*Partiya Yekîtiya Demokrat*, PYD). Aanhangers van de PYD noemen de federatie *Rojava*. De Koerdische oppositie tegen de PYD heeft zich met name verenigd in de *Kurdish National Council* (KNC).⁵¹⁰ De KNC is onderdeel van de VN-erkende oppositie verenigd in de *Syrian Negotiation Commission*.⁵¹¹ De PYD is geen onderdeel van de oppositie en heeft op verschillende momenten tijdens het conflict met de Syrische autoriteiten samengewerkt.⁵¹²

Waar in dit ambtsbericht gesproken wordt over Koerdisch gebied, wordt alleen het gebied van de federatie bedoeld. In dit hoofdstuk worden daarnaast ook enkele alinea's gewijd aan de situatie in (Arabische) gebieden onder controle van de *Syrian Democratic Forces* (SDF), een strijdgroep die grotendeels bestaat uit YPG strijders, de militaire tak van de PYD.⁵¹³

De YPG en de SDF hebben de controle over een gebied dat groter is dan de federatie. In het noordoosten van Syrië hebben zij ongeveer een kwart van het gehele Syrische grondgebied in handen. Het gebied omvat de provincie Hasaka, het deel van de provincie Aleppo rond Manbij en Kobani, het gebied rond Tel Rifaat en na verovering van gebied op ISIS in 2017 het grootste deel van de provincie Raqqa en het deel van de provincie Deir al-Zor ten noordoosten van de Eufraat. In maart 2018 zijn de YPG en de SDF hun controle over het district Afrin (provincie Aleppo) kwijtgeraakt. Dit gebied is nu in handen van het Turkse leger en facties van het Vrije Syrische Leger (FSA). In april 2018 zijn in het district enkele lokale raden gevormd. Personen met banden met de PYD zijn uitgesloten van deelname in het lokale bestuur. Het is onbekend hoe transparant en integer het proces rond de aanstelling van het bestuur verlopen is.⁵¹⁴ In Afrin is een door Turkije ingestelde en getrainde politiemacht actief.⁵¹⁵

In het Koerdische gebied opereert sinds januari 2014 een Koerdische interim-administratie met eigen ministeries, wetten, rechtbanken en een politiemacht annex veiligheidsdienst (*Asayish*).⁵¹⁶ In maart 2019 dreigde de Syrische regering de Koerdische regio met geweld te heroveren tenzij het gebied zich zou onderwerpen aan de wetten en regels van de Syrische overheid. De Koerdische autoriteiten verklaarden daarop dat de regering in Damascus een beleid van onderdrukking en

⁵⁰⁹ Autonomous Administration of North and East Syria (NES).

⁵¹⁰ Chatham House, *Governing Rojava: Layers of legitimacy in Syria*, december 2016. Omran, *The Autonomous Administration in Northern Syria: Questions of Legitimacy and Identity*, 26 juli 2018. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵¹¹ Zie ook hoofdstuk 1.1 over de Syrische oppositie in ballingschap.

⁵¹² <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/kurdish-forces-bolster-assad-in-aleppo>.

⁵¹³ Ibid.

⁵¹⁴ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019. Zie ook Rudaw.net, *Why the Syrian Kurds should be granted autonomy*, 20 januari 2019; Anha, *Formation of Autonomous Administration of North, East Syria*, 6 september 2018; Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵¹⁵ <https://carnegieendowment.org/sada/77637>.

⁵¹⁶ Algemeen ambtsbericht Syrië van juni 2015. De Koerden beschikken over meer dan 100.000 ambtenaren, 60.000 strijders en 30.000 politie. Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

geweld nastreeft.⁵¹⁷ Verder verklaarden zij bereid te zijn tot een dialoog met de Syrische regering, maar 'verzoeningsovereenkomsten' af te wijzen.⁵¹⁸

Delen van de provincies Raqqa en Deir al-Zor maken deel uit van de federatie.⁵¹⁹ Raqqa wordt sinds de herovering op ISIS in oktober 2017 bestuurd door de *Raqqa Civil Council* (RCC).⁵²⁰ In maart 2018 werden belangrijke Arabieren, zoals Omer Aloush, de oprichter van de Raqqa Civil Council, vermoord.⁵²¹ Op 2 november 2018 werd de invloedrijke leider van de al-Huwaidi stam, Bashir al-Faisal, vermoord. Het is onbekend wie de daders zijn of in welke hoek deze gezocht moeten worden. Naar verluidt zijn deze moorden het gevolg van toenemende Koerdisch-Arabische spanningen.⁵²²

2.1.2 Veiligheidssituatie

Tijdens de verslagperiode werd nog altijd strijd geleverd tegen ISIS. Die vond met name plaats in het grensgebied met Irak in de provincie Deir al-Zor. De *Syrian Democratic Forces* (SDF) werden daarin bijgestaan door de internationale coalitie tegen ISIS middels luchtaanvallen op ISIS-doelen. Bij deze aanvallen zijn volgens het SNHR duizenden burgers om het leven gekomen.⁵²³ Op 23 maart viel het laatste bastion van ISIS in Baghouz.⁵²⁴ Volgens waarnemers betekent de militaire nederlaag niet dat ISIS als beweging definitief is uitgeschakeld.⁵²⁵ Overgebleven ISIS-aanhangers staken meer dan dertigduizend hectares aan graan- en gerstakkers in de provincies Hasaka en Raqqa in brand.⁵²⁶ Afgezien van Iraakse en coalitieluchtaanvallen op ISIS vonden er in de provincies Hasaka en Deir al-Zor in het Koerdisch gebied geen Syrische luchtaanvallen plaats. Dit in tegenstelling tot de gebieden die onder controle staan van oppositiegroepen, zoals in Idlib en Zuid-Syrië, waar de Syrische en Russische luchtmacht wel regelmatig luchtaanvallen uitvoeren.⁵²⁷

In Noordoost-Syrië liep tijdens de verslagperiode het gevaarlijkste gebied van Manbij via Raqqa tot Deir al-Zor. In Manbij werden enkele aanslagen gepleegd. In Raqqa zijn nog ISIS-slaapcellen die aanslagen plegen en in Deir al-Zor is het gebied dat recent is veroverd op ISIS, van Markadah tot aan Busayrah en Kesra en tot Al Busayrah, Sha Fah en Hajin gevaarlijk als gevolg van gevluchte ISIS-strijders die

⁵¹⁷ <https://carnegieendowment.org/sada/78232>; <https://www.mei.edu/publications/will-syrian-kurds-strike-deal-moscow>.

⁵¹⁸ AFP, *Syrie: les Kurdes refusent les accords de "réconciliation" du régime*, 3 mei 2019. Zie ook ICG, *Middle East Briefing N°66 - Avoiding a Free-for-all in Syria's North East*, 21 december 2018.

⁵¹⁹ De YPG werkt in overwegend Arabische gebieden met lokale Koerdische tussenpersonen. Die kennen goed de lokale verhoudingen. De YPG rekruteert via die kanalen ook Arabische jongeren voor SDF. Dat werkt; zo verwerven jongeren inkomsten. Die aanpak lukt minder in Deir al-Zor, waar geen lokale Koerdische tussenpersonen zijn te vinden. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵²⁰ Het PYD-bestuur in Noordoost-Syrië zetelt in Aina Issa. Dit bestuur is onderverdeeld in zeven bestuurlijke gebieden die elk hun lokale raad hebben en een zekere mate van autonomie kennen. Die is mede gebaseerd op de samenstelling van de bevolking in het desbetreffende gebied. In Koerdisch gebied zijn bijvoorbeeld wetten van kracht die polygamie verbieden, maar in steden als Raqqa, met een overwegend Arabische bevolking, is polygamie toestaan. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵²¹ ANF, *Member of Raqqa Civil Council assassinated in Raqqa*, 15 maart 2018.

⁵²² Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵²³ http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/Eighteenth_report_to_document_violations_of_international_coalition_forces_in_Syria_en.pdf.

⁵²⁴ CNN, *ISIS has lost its final stronghold in Syria, the Syrian Democratic Forces says*, 23 maart 2019.

⁵²⁵ Combating Terrorism Center, *A Hollow Victory over the Islamic State in Syria? The High Risk of Jihadi Revival in Deir ez-Zor's Euphrates River Valley*, februari 2019; Sokirianskaia, Ekaterina. "Russia and ISIS: A New Phase of the Old Conflict?" *Terrorism, Radicalisation & Countering Violent Extremism*. Palgrave Pivot, Singapore, 2019. 101-114.

⁵²⁶ <https://www.paxvoorvrede.nl/.../humanitarian-appeal-on-crop-fires-in-north-eastern-syria.pdf>.

⁵²⁷ ISW, *Syria situation report*, 21 februari – 6 maart 2018.

aanslagen plegen.⁵²⁸ Een hoofd van een lokaal comité in de provincie Deir al-Zor is omgekomen door een moordaanslag in zijn auto. Officieel worden aanslagen door ISIS gepleegd, maar het kan niet worden uitgesloten dat ook andere actoren belang hebben bij destabilisatie in dit gebied.⁵²⁹

Een groot ontheemdenkamp in de provincie Raqqa ligt in Aina Issa.⁵³⁰ Het kamp Al Hol met een capaciteit van twintigduizend personen, telde in april 2019 zestig- tot zeventigduizend ontheemden, families van ISIS-strijders en buitenlandse ISIS-strijders.⁵³¹

2.1.3 *Positie niet-Koerden*

De laatste volkstelling over de bevolkingssamenstelling van Syrië dateert van 2004. In het gebied van de federatie wonen overwegend Koerden. In de steden Manbij en al-Shadadi (provincie Hasaka) is de meerderheid van de bevolking echter Arabisch. Ook wonen van oudsher etnische en religieuze minderheden in het gebied, zoals christenen, jezidi's en Turkmenen. In de op ISIS heroverde delen van de provincies Raqqa en Deir al-Zor is ook de meerderheid van de bevolking Arabisch.⁵³²

Er is van oudsher een moeizame relatie tussen Koerden en Arabieren. Koerden zijn jarenlang gediscrimineerd en onderdrukt door de Syrische regering. Ook in SDF-gebied is er onvrede onder de Arabische bevolking. Voorbeelden van discriminatie die genoemd worden zijn gebrek aan invloed op lokaal bestuur, ondervertegenwoordiging in de veiligheidstroepen, het Koerdisch curriculum op scholen en toegang tot het rechtssysteem. In mei 2019 protesteerden Arabische inwoners meerdere weken tegen de SDF vanwege gebrek aan basisvoorzieningen, gedwongen rekrutering en discriminatie in lokale raden die geleid worden door Koerden.⁵³³

Verder staan de voorzieningen in Hasaka op een hoger peil dan in de Arabische steden zoals Raqqa. In Hasaka zijn veel hulporganisaties en de economische situatie is daar beter dan in de Arabische gebieden. Het noordoosten is de graan- en katoenschuur van Syrië, waar tevens veel olie in de grond zit. In het Koerdische gebied zijn Arabieren voortdurend bevreesd te worden beschuldigd van banden met ISIS. Mensen krijgen bijvoorbeeld geen toestemming om naar hun huis terug te keren, omdat het huis is aangemerkt als een huis van ISIS en dient te worden onderzocht. Na de gevechten in Baghouz heersten er spanningen tussen Koerden en Arabieren omdat bij de aanvallen veel burgers zijn omgekomen. Onder hen waren gedetineerden van ISIS, onder wie mogelijk buitenlanders, maar ook Arabieren uit Raqqa en uit Deir al-Zor.⁵³⁴

Een deel van de Arabieren staat achter het Koerdische bestuur, een ander deel steunt de Syrische autoriteiten en een derde deel steunt de oppositie tegen Assad. Tijdens de verslagperiode hadden deze groepen, ondanks de hierboven genoemde aanslagen, over het algemeen geen grote onderlinge problemen.⁵³⁵

⁵²⁸ Atlantische commissie, *ISIS begint nieuw gewelddadig hoofdstuk*, 29 april 2019. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵²⁹ De Syrische regering en Turkije willen niet dat de VS in dit gebied blijft. In Manbij geeft men Turkije de schuld van aanvallen, in de provincie Deir al-Zor krijgt de overheid vaak de schuld. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵³⁰ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019. Zie ook: HRW, *Syria: Thousands of Displaced Confined to Camps*, 1 augustus 2018..

⁵³¹ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵³² Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵³³ <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-deir-al-zor/anti-kurdish-protests-grow-in-syrias-deir-al-zor-residents-locals-idUSKCN1SE039>.

⁵³⁴ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁵³⁵ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

In de Koerdische gebieden buiten Hasaka hebben de Koerden lokale raden opgericht, waarin zowel Koerden als Arabieren zitting hebben. In elke plaats vormt de samenstelling van een raad een afspiegeling van de lokale bevolking, ook al hebben Koerden het laatste woord. De leden van de raden worden niet gekozen, maar door het Koerdische bestuur aangesteld. De Koerden hebben tot dusverre verkiezingen uitgesteld met een beroep op de veiligheid, lees: ISIS. Er is wantrouwen tussen de bevolkingsgroepen.⁵³⁶

Tijdens de verslagperiode zochten Arabische stammen toenadering tot de regering in Damascus.⁵³⁷ De Koerden doen moeite om Arabieren op te nemen in hun systeem, onder meer door het toestaan van enige mate van autonomie, maar belangrijke besluiten worden door Koerden genomen.⁵³⁸ De controles van de Koerden beperkten zich voornamelijk tot Raqqa en omgeving. Ze controleren vooral op wapens en banden met ISIS. In Raqqa werken voornamelijk Arabieren bij de diverse politiekorpsen. Een Arabier van wie bekend is dat deze bij het SDF bestuur werkt krijgt geen toegang tot het door de Syrische regering gecontroleerde deel van Syrië. Een Arabier die niet voor de SDF werkt en niet wordt gezocht door de Syrische regering krijgt die toegang wel.⁵³⁹

Een deel van de christenen staat achter het Koerdische bestuur, een ander deel steunt de Syrische autoriteiten. In september 2018 kregen zij onderling onenigheid over het onderwijs.⁵⁴⁰ Duizenden christenen hebben tijdens de bezetting door ISIS het land verlaten,⁵⁴¹ maar nog altijd verblijven christenen in SDF-gebied. Zij wonen vooral in de steden Qamishli, Hasaka en in Deriq (Koerdische naam) of Al Malikya. De christenen zijn afkomstig uit diverse bevolkingsgroepen. Sommige christenen spreken Koerdisch en Arabisch en daarnaast Armeens of Assyrisch.⁵⁴² De (veiligheids)positie van christenen in dit gebied is over het algemeen goed. Christelijke strijdgroepen maken deel uit van de SDF.⁵⁴³

2.1.4 *Rechtsbescherming*

Het Koerdische bestuur heeft een eigen justitieapparaat met eigen rechtbanken, maar die worden niet erkend door de Syrische autoriteiten. Deze rechtbanken willen geen buitenlandse ISIS-strijders berechten, maar wel lokale Syrische ISIS-strijders.⁵⁴⁴ Ze hebben echter niet de capaciteit om duizenden ISIS-aanhangers gevangen te houden. Voor sommige voormalige ISIS-strijders heeft men in samenwerking met lokale Arabische stammen 'reconciliation' (verzoening) opgezet. De stammen staan in individuele gevallen garant dat een ISIS-strijder niet opnieuw gaat vechten.⁵⁴⁵ Er zijn echter ook ISIS-strijders die ondergronds zijn gegaan en

⁵³⁶ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵³⁷ <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>.

⁵³⁸ In elke overheidsinstelling van de PYD nemen volgens een bron mensen die banden hebben met de PKK de besluiten. Zij hebben lokaal het verzet tegen ISIS georganiseerd. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵³⁹ In dit gebied verblijven veel Arabieren die banden hebben met de regering van Assad en deze informatie door kunnen geven. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴⁰ Een deel wilde liever Syrisch onderwijs, het andere deel liever Koerdisch onderwijs. De Koerden hebben geprobeerd 'regime scholen' te sluiten, maar dat zorgde voor spanningen met de christenen. Daarvoor is een compromis gevonden. Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴¹ The New York Times, 'There Are No Girls Left': Syria's Christian Villages, 15 augustus 2018.

⁵⁴² Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁴³ Ibid.

⁵⁴⁴ Veel Syrische (jonge) mannen hadden zich niet uit ideologisch oogpunt bij ISIS aangesloten, maar hadden gegeven de omstandigheden niet veel te kiezen. Naast een bescheiden inkomen leverde lidmaatschap bij ISIS andere voordelen op, zoals toegang tot medische faciliteiten, wat vaak een exclusief voorrecht was voor ISIS-leden en hun families. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴⁵ Na herovering door de SDF van gebieden op ISIS kwam het voor dat de Syrische ISIS-leden die niet gevlucht of gedood waren, werden vrijgelaten. Zij zouden doorgaans lage rangen hebben gehad of ambtelijke taken hebben uitgevoerd. Zij werden overgedragen aan hun stam met als doel hen te rehabiliteren en te re-integreren in hun gemeenschap. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

nog aanslagen plegen.⁵⁴⁶ Koerdische rechtbanken behandelen ook civiele zaken. In politieke kwesties kunnen tegenstanders van de PYD niet bij deze rechtbanken terecht.⁵⁴⁷ In Qamishli bevindt zich zowel een rechtbank van de Koerdische autoriteiten als een van de Syrische overheid.⁵⁴⁸ Vóór 2011 heeft de Syrische regering naar verluidt land van Koerden in Hasaka in beslag genomen en aan Arabieren geschonken. Na 2012 hebben Koerden deze landbouwgrond deels weer ingenomen en beplant, zonder evenwel over eigendomspapieren te beschikken. Arabieren wenden zich in een dergelijk geval niet tot een Koerdische rechtbank.⁵⁴⁹ Als Arabieren willen opkomen voor hun rechten, gaan ze niet naar een Koerdische rechtbank maar schakelen notabelen in binnen hun tribale netwerk die goede banden met de Koerden hebben.⁵⁵⁰

Het maatschappelijk middenveld in het noordoosten leidt een marginaal bestaan. Van oudsher waren er vrijwel geen ngo's en de kleine organisaties die bestonden moesten stoppen toen ISIS daar de macht greep. Enkele ngo's probeerden onder de SDF hun organisatie weer op te bouwen. In het gebied spelen Arabische stamleiders en notabelen een belangrijke rol. Zij zijn gericht op overleven en hebben banden aangeknoopt met alle mogelijke autoriteiten die voor korte of langere tijd aan de macht zijn geweest. Voor de hiërarchische Arabische stammen in het noordoosten is de gemeenschap binnen de stam belangrijk. Solidariteit, onderling hulpbetoon en liefdadigheid bestaan vooral binnen het tribale netwerk waarin familienetwerken de dienst uitmaken. Ongelijke behandeling van vrouwen is de norm, eerwraak is onderdeel van de cultuur.⁵⁵¹

Stammen wisselen gemakkelijk van loyaliteit aan machthebbers. Stamleiders overleggen met elkaar maar niet met leden van de stam. Stamleden beschouwen hun relatie met stamleiders als een vorm van bescherming en voor het geval zij iets nodig hebben. Vermeende Arabische oppositieleiden die zijn gearresteerd worden in sommige gevallen onder druk van stamleiders vrijgelaten door de Koerdische autoriteiten.⁵⁵²

2.1.5 *Reismogelijkheden*

Inwoners van de door Koerden gecontroleerde gebieden kunnen niet volledig vrij in- en uitreizen, maar wel vrij binnen het eigen gebied reizen. Ontheemden uit het door ISIS gecontroleerde gebied werden aangehouden bij de grenzen van het SDF-gebied. De Koerden laten mensen niet door naar het noorden, tenzij familie of vrienden zich voor hen garant stellen. Vanwege slechte ervaringen uit het verleden, onderwerpen zij vermeende aanhangers van ISIS in veel gevallen aan een veiligheidsonderzoek. De Koerden beschikken naar verluidt niet over databestanden van gezochte personen.⁵⁵³ De officiële Semalka grensovergang ten noorden van Faysh Khabur wordt gebruikt om humanitaire hulp te verstrekken. Veel internationale ngo's hebben hun standplaats in Erbil. Daarnaast wordt de grens gebruikt voor de doorvoer van commerciële goederen en voor medische noodgevallen. Burgers kunnen heen en weer reizen, maar hebben wel toestemming

⁵⁴⁶ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴⁷ Activisten van Koerdische oppositiepartijen kunnen worden gearresteerd, omdat zij politiek werk doen zonder dat ze als partij zijn geregistreerd. Koerdische oppositiepartijen weigeren zich te laten registreren, omdat zij de PYD niet erkennen. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴⁸ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁴⁹ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁵⁰ Als een Arabier onterecht is gedetineerd kan diens familie proberen het gevangenispersoneel om te kopen. Ook kunnen zij via stamoudsten druk uitoefenen op de autoriteiten. Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁵⁵¹ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁵⁵² Ibid. Zie Syria Call, *Raqqa on a hot tin and Arab tribes boycott SDF*, 4 november 2018.

⁵⁵³ In het verleden hebben veel veiligheidsincidenten plaatsgevonden. In Kobani kwamen ISIS-strijders vermoord als burgers de stad binnen en doodden in 2016 honderden mensen in één nacht. Ze gingen huizen binnen en doodden lukraak mensen. Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

nodig.⁵⁵⁴ Ook de troepen van de internationale coalitie gebruiken deze onofficiële grensovergang. Syriërs die uit Europa komen gebruiken deze grensovergang bijvoorbeeld om hun familie in Noord-Syrië op te zoeken. Ook Syrische Koerden en Arabieren die in Irak in de Koerdische Autonome Regio (KAR) wonen gebruiken de grensovergang. Syriërs die naar de KAR willen, kunnen zich laten registreren en moeten vervolgens op hun beurt wachten. Soms duurt het twee tot drie weken voordat zij de toestemming krijgen de grens over te steken. Er worden geen paspoorten gestempeld. Mensen krijgen toestemming om voor een paar dagen naar de KAR te gaan om een arts te raadplegen of hun familie te bezoeken. Sommige studenten gaan de grens over om examen te doen, sommige mensen doen interviews in ambassades en consulaten in verband met visumaanvragen voor familiebezoek of hervestiging.⁵⁵⁵

Manbij vormt een brug tussen het door Turkije en gelieerde groepen gecontroleerde gebied, de *Euphrates Shield Zone*, en het Koerdische gebied.⁵⁵⁶

De stad Qamishli staat onder controle van de SDF, maar het vliegveld en enkele overheidsgebouwen staan onder de controle van de Syrische regering. In de tijd dat het gebied geheel onder regeringscontrole stond, probeerde de regering de steun te krijgen van de Koerden en verrichtte weinig arrestaties.⁵⁵⁷

Ouderen en vrouwen kunnen zich vrij bewegen. Voor jonge mannen is het moeilijker omdat ze in militaire dienst moeten. Zie paragraaf 2.1.8. Uit Afrin kwamen veel Koerden naar Hasaka. Mensen uit Hasaka die geen probleem hebben met de Syrische regering zijn naar de stad Aleppo gegaan.⁵⁵⁸

2.1.6 *Bevolkingssamenstelling*

In het gebied van de federatie wonen overwegend Koerden, maar ook Arabieren, christenen, jezidi's en Turkmenen.⁵⁵⁹ Naar verluidt hebben Koerden geen huizen van Arabieren ingenomen.⁵⁶⁰

2.1.7 *Migratie*

Er zijn geen berichten dat Koerden uit andere delen van het land, zoals Damascus en de stad Aleppo, om veiligheidsredenen verhuisden naar het door de Koerden gecontroleerde gebied, of de federatie in het bijzonder.⁵⁶¹ Arabieren die terugkeerden trokken vooral naar de buitenwijken van Raqqa. De toegang tot SDF-gebied is eenvoudiger dan tot het gebied onder controle van de Syrische regering, omdat de verzoening van Arabieren, die voorheen verbleven in gebied gecontroleerd door ISIS, HTS of het FSA, met de SDF eenvoudiger is dan met de Syrische regering. Iemand die wordt gezocht door de SDF kan zich met de SDF verzoenen, sommige Arabische oppositieleiden hebben dit gedaan. De situatie van mensenrechten en vrijheid van meningsuiting is volgens een bron relatief beter in de SDF-gebieden dan in andere gebieden. In de SDF-gebieden wordt in de regel niemand doodgemarteld in detentie, al vindt foltering op kleine schaal plaats.

⁵⁵⁴ Burgers hebben toestemming nodig van de Koerdische autoriteiten aan beide kanten van de grens: de PYD aan de Syrische kant en de KRG aan de Iraakse kant. De onderlinge samenwerking is goed. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019. Zie ook Smart News, *Autonomous Administration opens Semalka border crossing following days of closure, Northeastern Syria*, 25 maart 2019.

⁵⁵⁵ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁵⁶ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

⁵⁵⁷ Vertrouwelijke bron, 20 maart 2019.

⁵⁵⁸ Ibid.

⁵⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁶⁰ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019..

⁵⁶¹ <https://www.mei.edu/publications/monday-briefing-conflict-far-over-syria>; <https://carnegieendowment.org/sada/78232> ; ; The Washington Institute for Near East policy: Fabrice Balanche, *Sectarianism in Syria's Civil War*, 2018; OCHA, *Syrian Arab Republic: Afrin crisis. Situation report no. 1*, 5 april 2018.

De internationale coalitie in het gebied, die aan het eind van de verslagperiode bestond uit Amerikaanse, Britse en Franse troepen, ziet enigszins toe op de mensenrechtensituatie.⁵⁶²

Eén bron meldt dat met name jonge mannen en hoogopgeleiden naar het buitenland vertrekken vanwege de dienstplicht en de slechte economische situatie in het gebied.⁵⁶³ Deze bron meldt eveneens dat politieke opposanten die tegen de PYD zijn, veelal Noordoost-Syrië hebben verlaten en naar de KAR zijn gegaan of (via Irak of Turkije) verder zijn gereisd naar Europa.⁵⁶⁴ Koerdische opposanten die nog wel in Noordoost-Syrië verblijven, zijn niet expliciet anti-PYD, maar uitten hun onvrede met bepaalde procedures middels demonstraties. De PYD treedt doorgaans hard op tegen politieke oppositievoerders door hen te arresteren en maandenlang vast te houden.⁵⁶⁵ Zie ook paragraaf 1.5.

2.1.8 Dienstplicht

Sinds juli 2014 geldt er in de Democratische Federatie van Noord-Syrië een dienstplicht⁵⁶⁶ voor alle mannen tussen de achttien en de dertig jaar woonachtig in dit gebied.⁵⁶⁷ Waar de dienstplicht voorheen zes maanden was, bedroeg deze tijdens de verslagperiode twaalf maanden. Bij weigering of bij aanhouding wordt vijftien maanden dienstplicht opgelegd. Daarna staat het de dienstplichtige vrij om zich bij een militie aan te sluiten.⁵⁶⁸ De dienstplichtigen dienen bij de YPG (*Yekîneyên Parastina Gel*), de gewapende afdeling van de PYD. Deze zogenaamde bevolkingsbeschermingseenheden zorgen voor de bescherming van de buitengrenzen en bestrijden ISIS.⁵⁶⁹ Vrouwen dienen bij de vrouwelijke beschermingseenheden (*Yekîneyên Parastina Jin*, YPJ). Zij kunnen vrijwillig toetreden.⁵⁷⁰

In theorie is een enige zoon vrijgesteld van dienstplicht.⁵⁷¹ Daarnaast geldt in het geval een gezin meerdere zonen heeft dat zij niet gelijktijdig hoeven te dienen. Studenten kunnen hun dienstplicht uitstellen of verspreid over twee jaar vervullen. Mannen die gediend hebben in het Syrische leger moeten toch hun dienstplicht vervullen in de Koerdische gebieden. Het is mogelijk de dienstplicht af te kopen.⁵⁷²

De YPG is een belangrijke component binnen de SDF, een lokale strijdkracht bestaande uit Koerden, Arabieren en minderheden, gesteund door de VS.

Arabieren weigerden veelal om dienstplicht te vervullen en doken onder in hun dorpen. De SDF dwong inlijving af, zoals in Al Karama, een voormalig ISIS-bolwerk, waar de SDF veel jongeren arresteerde. Na onderhandelingen met de Sjeik liet SDF de jongeren vrij onder voorwaarde dat ze mee zouden vechten tegen ISIS. Als Arabische jongeren zich aansluiten bij SDF is dat vaak om inkomen voor de familie te verdienen. Ook is aansluiting bij YPG/SDF een manier om bescherming te krijgen tegen wraakacties door families waarvan gezinsleden door ISIS werden gedood.

⁵⁶² Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁵⁶³ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁶⁵ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁵⁶⁶ In Engelstalige bronnen aangeduid met de term *mandatory self-defence duty*.

⁵⁶⁷ Het is dezerzijds niet bekend of mannen ouder dan dertig in dienst zijn.

⁵⁶⁸ Het inkomen van een dienstplichtige per maand ligt tussen de 150-200 USD; een ambtenaar verdient 80-90 USD per maand. Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁶⁹ *Thematisch ambtsbericht dienstplicht in Syrië*, 23 december 2016; Syria direct, *Tribal leaders halt conscription policy by Kurdish-led forces in Manbij, Tabqa*, 8 november 2017.

⁵⁷⁰ Telesur, *Kurdish women turning Kobani into a living 'hell' for Islamic State*, 14 oktober 2014; The Independent, *Female Kurdish fighters announce new training academies for Arab women to take on Isis in Syria*, 4 januari 2017.

⁵⁷¹ Het is dezerzijds niet bekend of in de praktijk in alle gevallen een enig zoon is vrijgesteld.

⁵⁷² Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019. Zie ook het thematisch ambtsbericht dienstplicht in Syrië, 23 december 2016.

YPG/SDF besteden veel aandacht aan ideologische beïnvloeding van deze jongeren. Andere Arabische jongeren ontvluchten het gebied richting Irak of Turkije.⁵⁷³ Arabieren in het SDF-gebied in Deir al-Zor protesteerden vanaf eind april 2019 tegen de gedwongen rekrutering van jongeren, de duizenden gedetineerden en de verkoop van 'hun olie' door de YPG⁵⁷⁴ aan het Syrische bewind.⁵⁷⁵

⁵⁷³ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁷⁴ De YPG heeft controle over 80% van de olievoorraden in Syrië, die deels in 'Arabisch' gebied liggen.

⁵⁷⁵ The Intercept, *In Syria, U.S.-Backed Kurdish Fighters Face Trump's Withdrawal — and the Legacy of Their Own Mistakes*, 28 december 2018.

3 Militaire aspecten

3.1.1 Militaire dienstplicht⁵⁷⁶

In Syrië geldt een militaire dienstplicht voor mannen vanaf 18 jaar tot 42 jaar. Zoals in paragraaf 2.3 beschreven hanteert het Koerdisch zelfbestuur sinds 2014 in het gebied van de federatie een eigen dienstplicht in hun lokale strijdkrachten. In deze paragraaf wordt de situatie beschreven in gebied onder controle van de Syrische regering.

De dienstplicht geldt voor alle mannen ongeacht herkomst, afkomst of religie. Echter, indien een zoon de enige man is in een gezin, is hij uitgezonderd van de dienstplicht. Dat geldt ook indien de zoon in het buitenland is geboren. De dienstplicht geldt officieel sinds 2017 voor het leger en de veiligheidsdiensten. De dienstplicht vindt ook plaats in milities, inclusief in privé-milities, sjiiitische milities en Hezbollah. Het geheel aan milities zijn de *national defense forces*, met meer dan honderdduizend manschappen. Qua omvang zijn deze eenheden gelijk aan het Syrische leger.⁵⁷⁷

Vanwege het aanhoudende gewapende conflict worden de voorwaarden en bepalingen van de dienstplicht niet strikt nageleefd.⁵⁷⁸ Zo zijn verschillende uitstelmogelijkheden niet of beperkt in te roepen, zoals op basis van studie of medische omstandigheden.⁵⁷⁹ In theorie is het mogelijk de dienstplicht af te kopen.⁵⁸⁰ Het afkopen van dienstplicht voor in het buitenland verblijvende Syriërs kan tussen drie- en vijfduizend USD kosten, exclusief steekpenningen.⁵⁸¹ Het komt voor dat Syriërs steekpenningen betalen om uitstel van dienstplicht te krijgen, maar daarna alsnog worden opgeroepen.⁵⁸² Volgens een bron komt het voor dat opgeroepen rekruten zelfverminking plegen om niet het leger in te hoeven gaan.⁵⁸³

De termijn dat een rekrut moet dienen zou vaak een open eind hebben. In vreedstijd is dat 24 maanden, voor studenten is dat 18 maanden. Dienstplichtigen blijven in oorlogstijd en na afkondiging van de noodtoestand dienstplichtig voor de duur van de desbetreffende periode.⁵⁸⁴ Voor de dienstplichtigen is hun dienstplicht

⁵⁷⁶ Voor een uitgebreid overzicht wordt verwezen naar het Thematisch ambtsbericht Dienstplicht in Syrië van december 2016.

⁵⁷⁷ Rusland wil milities graag integreren in het Syrische leger; Iran wil milities buiten het leger houden en daarmee greep op hen houden. Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁷⁸ Sinds 2015 is het mogelijk om uitstel van militaire dienst te krijgen met als reden ondersteuning van ouders. Onduidelijk is of die regeling in de praktijk wordt toegepast. Wie geld heeft kan uitstel regelen door de Syrische autoriteiten steekpenningen te betalen. Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁷⁹ Studenten kunnen zolang ze studeren aan de universiteit tot 27 jaar uitstel krijgen. Studenten doen dan ook lang over hun studie, en regelen een paspoort kort voordat ze afstuderen. En zij vertrekken meteen na het afstuderen naar het buitenland. Die regeling is tot op heden niet gewijzigd. Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁸⁰ In decreet No. 30 van 2007 staan de bepalingen omtrent uitstel van de militaire dienst. In augustus 2014 vaardigde president Assad decreet No. 33 uit 2014 uit, die een aantal artikelen van decreet No. 30 van 2007 amendeerde. In januari 2017 vaardigde president Assad Wet No. 3 uit 2017 uit, die de artikelen 48 en 49 van decreet No. 30 van 2007 amendeerde. SANA, *President al-Assad issues legislative decree amending mandatory military service law*, 6 augustus 2014; IRBC, *Syria: Changes to legal exemptions from compulsory military service, including implementation (January-July 2017)*, 18 september 2017.

⁵⁸¹ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁸² Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

⁵⁸³ Echter, na een behandeling in het ziekenhuis worden zij volgens deze bron gevangengezet wegens het bezoedelen van de nationale eer. Militairen krijgen voorrang bij controleposten en de uitdeling van brood, maar komen na een gemaakte fout snel in de gevangenis terecht. Vertrouwelijke bron, 18 maart 2019.

⁵⁸⁴ CBS, *Syria's Assad repeals emergency law*, 25 februari 2015.

daarom steeds weer verlengd.⁵⁸⁵ Naast dienstplichtigen worden reservisten opgeroepen tot veertig jaar.⁵⁸⁶ Zie hierover ook paragraaf 3.1.3.

Voormalige oppositiegebieden

Mannen die achterbleven in gebieden die na onderhandelingen zijn overgegaan in regeringshanden, moeten alsnog dienstplicht vervullen. Ze krijgen zes maanden de tijd om hun dienstplicht te regelen. In gebieden die heroverd zijn door het Syrische bewind zijn mannen aangehouden en ingelijfd in het leger.⁵⁸⁷ Zo werden er in Oost-Ghouta zeventuizend mannen staande gehouden en ingelijfd. Dienstplicht vervullen wordt door de Syrische autoriteiten gezien als teken van loyaliteit.⁵⁸⁸ Er vond daarnaast rekrutering op vrijwillige basis plaats van mannen uit oppositiegebieden die door de Syrische autoriteiten werden heroverd. In de provincie Dara'a sloten sommige voormalige rebellen zich aan bij het vijfde Syrische legerkorps om tegen ISIS te vechten.⁵⁸⁹

Voor mannen tussen de achttien en veertig jaar in Syrië is het moeilijk om aan inlijving in het leger of gewapende eenheden te ontkomen. In sommige gebieden in Syrië hebben het leger of gewapende groepen geen belang om jongeren gedwongen in te lijven. De gebieden waar mannen de meeste kans hebben om ingelijfd te worden zijn de in 2018 door het Syrische bewind heroverde gebieden, zoals de provincie Dara'a en de gebieden rondom Damascus.⁵⁹⁰

Nieuwe dienstplichtigen zijn voor de Syrische autoriteiten militair-technisch belangrijk om de gelederen aan te vullen en om vrijwilligers en dienstplichtigen af te lossen die gedurende lange tijd hebben moeten vechten of aan het front zijn geweest. Alleen mensen met geld kunnen voorkomen dat hun zoon wordt ingelijfd en/ of naar het front moet.⁵⁹¹

Alawieten

Aan begin van oorlog gingen velen in militaire dienst. Door de vele verliezen duiken alawitische jongeren nu onder. De politie doet niet actief aan opsporing, om een opstand van alawieten te voorkomen. Alawieten roepen ook op om niet-alawieten uit voormalige rebellengebieden naar het front te sturen, naar aanleiding van veel verliezen onder alawieten bij het regeringsoffensief in de provincie Idlib in april-mei 2019.⁵⁹²

Druzen

Aan begin van de oorlog doken veel druzen onder. Het Syrische bewind heeft afspraken gemaakt met leiders van deze gemeenschap. De druzen doen dienstplicht in 'zelfbeschermingseenheden'. Vanaf medio 2018 ontstond druk vanuit de overheid om druzen in te lijven in het regeringsleger. ISIS viel in 2018 Al-Badia, het

⁵⁸⁵ Atlantic Council, *Forced Conscription Continues Despite Amnesty by Syrian Government* by Hossam El-Jablawi, 13 februari 2019; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/forced-conscription-continues-despite-amnesty-by-syrian-government>.

⁵⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Thematisch ambtsbericht dienstplicht in Syrië*, 23 december 2016; Danish Refugee Council en Danish Immigration Service, *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁸⁷ In die gebieden houden veel mannen zich thuis schuil.

⁵⁸⁸ The Washington Institute for Near East Policy, *Sectarianism in Syria's civil war*, 2018; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019; The Syrian Observer, *Assad Army Launches Conscription Campaign in Eastern Ghouta*, 2 april 2019.

⁵⁸⁹ Chatham House, *Joining the Enemy: How the Syrian Regime Reintegrates Former Rebel Fighters* by Haid Haid, juli 2018; SOHR, *Mass executions carried out by the regime forces and the 'reconciliation factions' in Yarmouk basin*, 31 augustus 2018; ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019. Zie ook het thematisch ambtsbericht van juni 2018.

⁵⁹⁰ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁹¹ Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁹² Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

woestijng gebied ten oosten van Al-Suweida, en ook dorpen van druzen aan. Het leger moest ingrijpen en gegijzelden bevrijden en eiste daarop een tegenprestatie van de druzen.⁵⁹³ Zie ook paragraaf 1.4 ISIS-aanvallen op dorpen van druzen in Al-Suweida.

Palestijnen

Palestijnen verrichten hun dienstplicht binnen speciale eenheden die vallen onder de Palestijnse autoriteit en die het Syrische bewind ondersteunen. Volgens een bron hebben Palestijnen de minste kans om te ontkomen aan dienstplicht.⁵⁹⁴

Idlib

Tijdens de verslagperiode was geen sprake van dienstplicht in Idlib. Wel oefende HTS veel druk uit op families om zonen te laten aansluiten bij HTS. De economische situatie en de daarmee samenhangende armoede zorgt ervoor dat jongeren zich aansloten bij HTS. Zonder veel training werden deze jongeren gevechten ingestuurd, met een groot aantal slachtoffers tot gevolg. Dat leidde weer tot protesten van de bevolking. Sommige jongeren proberen Afrin te bereiken en dan naar de grens met Turkije te gaan.⁵⁹⁵

Terugkeer

Indien een man terugkeert naar Syrië en alsnog zijn dienstplicht vervult dan wordt eventuele strafvervolgning kwijtgescholden.⁵⁹⁶

3.1.2 Gedwongen rekrutering en rekrutering van kinderen

Gedwongen rekrutering⁵⁹⁷

De door Iran geleide milities maken gebruik van buitenlandse manschappen.⁵⁹⁸ De rekrutering vindt buiten Syrië plaats en wordt daarom niet in dit ambtsbericht beschreven.

De oppositiegroepen en de Koerdische strijdgroepen rekruteren strijders voornamelijk op vrijwillige basis.⁵⁹⁹ Het is onbekend in hoeverre oppositiegroepen gebruik maken van gedwongen rekrutering om hun manschappen aan te vullen. Vanwege het grote aantal oppositiegroepen dat in de loop der tijd verschillende allianties is aangegaan, is het niet mogelijk een algemeen beeld te geven van de werkwijze omtrent, al dan niet gedwongen, rekrutering. Naast dwang door de betreffende groep kan een burger vooral sociale of financiële druk ervaren om zich bij een gewapende groep aan te sluiten. Verschillende bronnen meldden dat duizenden Syriërs die zich aangesloten hebben bij ISIS dit niet op basis van een

⁵⁹³ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019. Zie ook The Washington Institute for Near East Policy, *Sectarianism in Syria's civil war*, 2018.

⁵⁹⁴ Dezerzijds is niet bekend waarom Palestijnen de minste kans hebben om aan de dienstplicht te ontkomen. Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019. Zie ook The Washington Institute for Near East Policy, *Sectarianism in Syria's civil war*, 2018.

⁵⁹⁵ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019. Zie ook The Washington Institute for Near East Policy, *Sectarianism in Syria's civil war*, 2018.

⁵⁹⁶ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019.

⁵⁹⁷ Hoewel er dienstplichtigen zijn die tegen hun zin dienen, wordt dit niet beschouwd als gedwongen rekrutering, maar als gedwongen inlijving, nu de dienstplicht een wettelijk verankerde plicht is voor mannen in Syrië. Verwezen wordt naar paragraaf 3.1 van dit ambtsbericht.

⁵⁹⁸ Zie The National Interest, *Iran Relies on Foreign Militias and Young Shia Muslims to Fight Its War in Syria*, 31 oktober 2019; Clingendael, *Six scenarios for pro-regime militias in 'post-war' Syria*, maart 2019. <https://www.csis.org/war-by-proxy>;

⁵⁹⁹ De verhouding tussen dienstplichtigen en vrijwilligers binnen de Koerdische strijdgroepen is dezerzijds niet bekend.

ideologisch standpunt deden, maar gedreven werden door de bijkomende voordelen, zoals een inkomen en toegang tot medische voorzieningen.⁶⁰⁰

Van de *Syrian Democratic Forces* (SDF) en YPG is bekend dat zij, naast het systeem van dienstplicht in de Democratische Federatie van Noord-Syrië voor mannen tussen achttien en dertig jaar, gedwongen rekrutering toepassen om hun manschappen aan te vullen. Een toename in gedwongen rekrutering door de YPG/SDF werd waargenomen ten tijde van het Turkse offensief in het district Afrin. Elders kwam de bevolking in opstand tegen aankondigingen om de dienstplicht in te voeren in op ISIS heroverd Koerdisch gebied.⁶⁰¹

Rekrutering van kinderen

Alle strijdende partijen in het conflict rekruteren in meer of mindere mate kinderen.⁶⁰²

Zowel de Syrische strijdkrachten (leger en *National Defence Forces*) als pro-regeringsmilities rekruteren kinderen. Zo werden jongens van zestien of zeventien jaar opgepakt bij controleposten om ingelijfd te worden.⁶⁰³ Ook gewapende oppositiegroepen zoals *Ahrar al-Sham*, *Hay'at Tahrir al-Sham* en FSA-facties rekruteren kinderen, onder wie kinderen jonger dan vijftien jaar. De kinderen werden ingezet bij ondersteunende taken, maar ook in gevechtsposities.⁶⁰⁴

De Koerdische YPG en de veiligheidsdienst *Asayish* rekruteerden eveneens kinderen in gebieden waar zij de controle over hadden. In 2017 vervijfvoudigde het aantal geverifieerde gevallen van rekrutering van kinderen door de YPG en de *Asayish*. Hierdoor waren zij in 2017 verantwoordelijk voor het grootste aantal rekruteringen van kinderen. Het betreft zowel jongens als meisjes en zowel Koerdische als Arabische kinderen. Kinderen werden door de YPG ingezet in zowel gewapende functies als voor ongewapende taken.⁶⁰⁵

ISIS is, over het geheel van het conflict genomen, verantwoordelijk voor het grootste aantal rekruteringen van kinderen. Kinderen werden ingezet aan frontlinies en op plaatsen die het doelwit konden worden van luchtaanvallen. Er zijn gevallen bekend waarin deze kindsoldaten tijdens de strijd om het leven gekomen zijn.⁶⁰⁶

⁶⁰⁰ Danish Refugee Council en Danish Immigration Service, *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017. Vertrouwelijke bron, 19 april 2018.

⁶⁰¹ PAX en The Syrian Institute, *Siege Watch. Eighth Quarterly Report on Besieged Areas in Syria. August – October 2017*; UN Human Rights Council, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*, 1 februari 2018; Vertrouwelijke bron, 19 april 2018.

⁶⁰² UNSC, *A/72/865-S/2018/465*, 16 mei 2018. UN Children and Armed Conflict, *Violence in Northwest Syria Raises Grave Protection Concerns for Children*, 19 mei 2019. Zie ook: The Borgen Project, *Child soldiers in Syria*, 26 juni 2018.

⁶⁰³ Danish Refugee Council en Danish Immigration Service, *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017; UNHCR, *International protection considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic. Update V*, november 2017. UN Human Rights Council, *Annual report of the special representative of the secretary-general for children and armed conflict*, 8 januari 2018; United Nations University, *Cradled by conflict*, februari 2018; Vertrouwelijke bron, 16 april 2018.

⁶⁰⁴ UNHCR, *International protection considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic. Update V*, november 2017; Vertrouwelijke bron, 16 april 2018.

⁶⁰⁵ UNHCR, *International protection considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic. Update V*, november 2017. HRW, *Syria: Armed Group Recruiting Children in Camps*, 3 augustus 2018. HRW, *Key Steps Taken to End Use of Child Soldiers in Syria*, 11 september 2018.

⁶⁰⁶ OCHA, *Syria crisis: North East Syria. Situation report no. 14 (1 – 15 August 2017)*; UNHCR, *International protection considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic. Update V*, november 2017; Vertrouwelijke bron, 16 april 2018.

3.1.3 Amnestieregelingen

Op 9 oktober 2018 vaardigde president Assad decreet No. 18 uit waarbij hij een algehele amnestie afkondigde voor militaire deserteurs in binnen- en buitenland en voor de misdrijven zoals beschreven in de Militaire Strafwet, decreet No. 61 uit 1950 en de amenderingen daarop van misdrijven gepleegd vóór 9 oktober 2018.⁶⁰⁷ Degene die de dienstplicht heeft ontdoken kon zich binnen vier maanden in Syrië melden bij de autoriteiten of binnen zes maanden bij verblijf buiten Syrië. Voor degenen die buiten Syrië verbleven liep het decreet tot 9 april 2019. Wie zichzelf meldde werd niet bestraft. Weinigen meldden zich.⁶⁰⁸ Er is daarnaast een circulaire van 28 oktober 2018 van het ministerie van Defensie over de dienstplicht voor reservisten uitgebracht. In de circulaire werd medegedeeld dat achthonderdduizend geregistreerde reservisten niet zouden worden opgeroepen.⁶⁰⁹

3.2 Commandostructuur van leger en milities

Het *Syrian Arab Army* (SAA) is het leger onder leiding van Assad. Door de jarenlange strijd is de structuur en cohesie van het leger aangetast. Het leger is in omvang afgenomen. Hoewel de kwaliteit van de troepen laag is, zou er nog wel sprake zijn van discipline en verantwoording richting de directe commandant. Lokaal gelegeerde groepen hebben meer zelfstandigheid gekregen, doordat de strijd op verschillende fronten plaatsvindt. De elitetroepen die direct onder het gezag van Maher Assad, de broer van de president, vallen, zijn de belangrijkste strijdkrachten voor de Syrische autoriteiten. Daaronder vallen ook de *special forces* zoals *Hawk Forces*. De *Tiger Forces*, een speciale elitegroep van het *Airforce Intelligence Directorate* valt onder de leiderschap van Suheil el-Hassan en wordt door Rusland gesteund. Sinds 2015 worden ze ingezet bij iedere aanval van het regime om oppositiegebieden te heroveren.⁶¹⁰ Er zijn ontwikkelingen gaande om het nationale leger te versterken, onder meer door de verschillende pro-regeringsmilities in het leger onder te brengen.⁶¹¹ Ook dienen vrouwen in het SAA.⁶¹²

Er zijn verschillende milities die aan de kant van de Syrische autoriteiten strijden. Gelet op hun aantal en diversiteit is het niet mogelijk om een beschrijving te geven

⁶⁰⁷ De artikelen 100 en 101 van decreet No. 18 stellen dienstplichtontduiking en desertie strafbaar. TIMEP, *Brief: Legislative Decree No. 18: Military Service Amnesty*, 6 december 2018

⁶⁰⁸ Deserteurs en strijders van de oppositie moesten wel verklaren 'ik beloof niet tegen jullie meer te vechten'. SANA, *Presidential decree granting general amnesty for military deserters inside and outside country*, 9 oktober 2018; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 26 maart 2019.

⁶⁰⁹ Het is dezerzijds niet bekend of er behalve de in de circulaire genoemde 800.000 geregistreerde reservisten nog andere geregistreerde reservisten zijn. Het is dezerzijds evenmin bekend tot welke groepen/profielen/jaargangen de 800.000 reservisten behoren. Volgens de *Syrian Law Journal* verbiedt de circulaire van 28 oktober 2018 de arrestatie van degenen die de reservistenoproep hebben genegeerd en worden de namen van degenen die zijn opgeroepen geschrapt uit de lijsten van het ministerie van Defensie. Reservisten die vanuit het buitenland naar Syrië willen terugkeren, moeten hun status vooraf regulariseren bij de Syrische diplomatieke vertegenwoordiging in het land waar zij verblijven. Zie paragraaf 4.4.3. The National, *Syrian military clears men wanted for extra military service*, 31 oktober 2018; Xinhua, *Syrian army ends calls for reserve military personnel: newspaper*, 29 oktober 2018; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

⁶¹⁰ <https://www.mei.edu/publications/tiger-forces-pro-assad-fighters-backed-russia>.

⁶¹¹ Danish Refugee Council en Danish Immigration Service, *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017; Vertrouwelijke bron, 1 december 2017; Vertrouwelijke bron, 18 april 2018.

⁶¹² Naarmate de burgeroorlog langer duurde en er meer slachtoffers onder de dienstplichtigen vielen, werd een beroep gedaan op vrouwen om vrijwillig dienst te nemen. Het is dezerzijds niet bekend hoeveel vrouwen sindsdien in dienst zijn gegaan en hoeveel soldij zij ontvangen. De Republikeinse Garde formeerde een speciaal commando bestaande uit vrouwen. Het betreft voor zover bekend geen permanente structuur. Daily Mail, *Syria's female tank drivers: Battalion of 800 women commandos in fierce clashes with rebels on the front-line in Damascus*, 25 maart 2015; The Telegraph, *Syrian conflict: Bashar al-Assad's female fighters, in pictures*, 31 mei 2019.

van de aansturing van de milities in het algemeen. Pro-regeringsmilities werken, uitzonderingen kunnen niet uitgesloten worden, samen met het Syrische leger. Een aantal milities zijn Iraans en worden aangevoerd door commandanten van de Iraanse Revolutionaire Garde.⁶¹³

Er zijn volgens een bron incidenten bekend waarbij milities werden aangestuurd door de Syrische overheid en gevallen waarbij ze tegen elkaar vochten: Russisch gelieerde troepen tegen Iran en bondgenoten. De Russen hebben in het zuiden geprobeerd oppositiegroepen in te bedden in een legerstructuur, als streven om een oplossing voor het conflict te zoeken. Aangezien dit moeilijk is, probeerden zij daarnaast oppositiegroepen intact te laten en daar controle over uit te oefenen. Het vijfde Syrische legerkorps (*5th corps*) is pro-Russisch.⁶¹⁴ De vierde divisie is pro-Iraans. Reguliere eenheden van het nationale leger werden op ad hoc basis bij conflicten ingezet, evenals Hezbollah.⁶¹⁵ Volgens leden van de oppositie in Zuid-Syrië hebben Iran en Hezbollah hun invloed in het zuiden uitgebreid na de herovering van het gebied door het Syrische leger. Zij rekruteerden strijders onder de lokale bevolking, zetten een basis op in het noordoosten van de provincie Dara'a en plaatsten strijders in de vierde divisie van het leger. Naar verluidt bood Hezbollah aan meer te betalen dan het pro-Russische vijfde legerkorps, voor bescherming tegen Syrische veiligheidsdiensten en een garantie niet naar een ander front in Syrië te worden gestuurd.⁶¹⁶

3.2.1 Functionering en aansturing YPG en SDF

De YPG (*Yekîneyên Parastina Gel*, YPG: *People's Protection Units*) is de gewapende tak van de Koerdische partij PYD. De vrouwelijke afdeling heet *Yekîneyên Parastina Jinê* (YPJ, *Women's Defense Units*). De YPG/YPJ fungeert als het leger van de Democratische Federatie van Noord-Syrië, het gebied waar de PYD de facto het bestuur over heeft. Naast het bewaken van de grenzen van dit gebied heeft de YPG ook een groot aandeel gehad in de strijd tegen ISIS. De YPG wordt ook wel een Koerdische militie genoemd. Het aantal strijders van de YPG en YPJ tezamen wordt geschat op tussen twintigduizend en dertigduizend personen.⁶¹⁷

De SDF is een strijdkracht die, met steun van de Verenigde Staten, tegen ISIS strijdt in het noordoosten van Syrië. De SDF is een alliantie opgebouwd uit verschillende bestaande strijdgroepen met diverse etnische en religieuze achtergronden. De effectieve leiding is in handen van de YPG-leden. De SDF kent geen traditionele legerstructuur, maar heeft wel een militaire hiërarchie van aansturing middels commandanten. Het totaal aantal strijders dat tot de SDF behoort, wordt in 2018 geschat op vijftigduizend manschappen.⁶¹⁸

⁶¹³ ACLED, *Pro-government militia autonomy on the battlefield in Syria*, 22 maart 2018. Zie ook paragraaf 3.3 van dit ambtsbericht.

⁶¹⁴ AMN, *Tiger Forces undergo rigorous training under the watch of the Russian military*, 13 april 2019.

⁶¹⁵ Institute for the Study of War, *Hezbollah in Syria* by Marissa Sullivan, april 2014.
<http://www.understandingwar.org/report/hezbollah-syria>.

⁶¹⁶ ETANA, *Hezbollah's strategy in south Syria*, 10 december 2018; ETANA, *Nature of Hezbollah's presence in south Syria*, 15 januari 2019; ICG, *Lessons from the Syrian State's Return to the South - Middle East Report N°196*, 25 februari 2019.

⁶¹⁷ Chatham House, *Governing Rojava: Layers of legitimacy in Syria*, december 2016; Global Security, *Kurdish People's Protection Unit YPG* <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/ypg.htm> (laatste update 18 januari 2018, geraadpleegd op 7 juni 2019); Omran for strategic studies, *Military and security structures of the Autonomous Administration in Syria*, 23 januari 2018.

⁶¹⁸ Omran for strategic studies, *Military and security structures of the Autonomous Administration in Syria*, 23 januari 2018; The New York Times, *Amid Turkish assault, Kurdish forces drawn away from U.S. fight with ISIS*, 28 februari 2018.

3.2.2 *Functionering en aansturing Vrije Syrische Leger*

Het Vrije Syrische Leger (*Free Syrian Army*, FSA) is niet één samenhangende gewapende groep, zoals het woord leger veronderstelt, maar een samenwerkingsverband van verschillende gewapende seculiere of gematigd islamitische oppositiegroeperingen. De verschillende groepen worden ook wel aangeduid met de term brigade of bataljon, aansluitend bij de legerterminologie. In een poging om meer commandostructuur tussen de verschillende groepen aan te brengen, werd er in 2012 een militaire raad opgericht, die echter in 2014 ontbonden is. In 2017 versplinterde het FSA in het zuiden verder na druk van ISIS, pro-Iraanse en pro-Russische milities en de afname van buitenlandse steun.⁶¹⁹

In het noorden zijn tientallen FSA-facties verenigd in een *National Army*, dat onder de *Syrian Interim Government* valt.⁶²⁰ In het zuiden van Syrië werkten verschillende facties samen in een coalitie genaamd *Southern Front of the Free Syrian Army*.⁶²¹ Na de herovering van het zuiden door het Syrische leger zijn nog slechts enkele facties in dit gebied actief in de provincie Dara'a.

3.3 **Buitenlandse troepen**

In deze paragraaf worden de grootste en/of belangrijkste buitenlandse troepen beschreven die op enige manier betrokken zijn bij het conflict in Syrië.

Turkije

In 2016 zette Turkije met *Operation Euphrates Shield* het leger in. Deze operatie was naar eigen zeggen gericht op het bestrijden van terrorisme aan de grens met Turkije. Dit hield, gezien hun standpunt, in dat zij zowel ISIS als Koerdische strijdgroepen bestreden. In 2017 werd de operatie door president Erdogan als volbracht verklaard en had Turkije de controle verworven over een strook land in het noorden van Syrië. Echter, begin 2018 werd een nieuwe operatie gestart onder de naam Olijftak. In maart 2018 was het district Afrin door FSA-troepen die werden aangestuurd en gesteund door het Turkse leger op de Koerdische YPG veroverd. Vanwege gedeelde belangen werkten de Turkse troepen in het noorden van Syrië samen met de strijders van het Vrije Syrische Leger (FSA).⁶²² Volgens moeilijk te verifiëren berichten in de pers stuurde Turkije tijdens de verslagperiode enkele malen troepenversterkingen naar de grens met Syrië.⁶²³

Op basis van de Astana-afspraken hebben Turkse troepen twaalf observatieposten ingericht in de de-escalatiezone in Idlib en omstreken, met als doel de de-escalatieovereenkomst te handhaven en monitoren.⁶²⁴

Aanschaf S-400

Aan het einde van de verslagperiode stond de relatie tussen Turkije en de VS, reeds belast door de Amerikaanse steun aan de Syrische Koerden, verder onder druk

⁶¹⁹ Geneva Academy, *The War Report 2018, The Syrian armed conflict: nearing the end?* By Marija Sulce, januari 2019. <https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/The%20Syrian%20Armed%20Conflict%20Nearing%20The%20End.pdf>.

⁶²⁰ Carnegie Middle East Center, *A Quagmire in the Making?* By Mohamad Hage Ali, 15 mei 2019. <https://carnegie-mec.org/diwan/79129>.

⁶²¹ Bellingcat, *Factions fighting in the Syrian Civil War*, 29 april 2017. De overzichten in de bron van de noordelijke en zuidelijke FSA-facties kunnen, gelet op de datum, achterhaald en niet langer accuraat zijn.

⁶²² Small War Journal, *Turkey's Operation Euphrates Shield: An Exemplar of Joint Combined Arms Maneuver*, by Jeff Jager, 17 oktober 2016.

⁶²³ Aljazeera, *Turkey sends reinforcements to Syrian border*, 23 december 2018.

⁶²⁴ ISW, *Syria situation report*, 7 – 21 februari 2018; Reuters, *Turkish military sets up sixth observation point in Syria's Idlib*, 15 februari 2018; Vertrouwelijke bron, 16 mei 2018.

vanwege de Turkse plannen om het Russische luchtverdedigingssysteem S-400 te kopen. Volgens de Amerikanen vormt dit een bedreiging voor de F-35, een straaljager die door de NAVO, waarvan Turkije lid is, wordt gebruikt.⁶²⁵

Iran en Rusland

De Syrische autoriteiten werden gesteund en militair bijgestaan door Iran en Rusland. Rusland leverde naast grondtroepen ook luchtsteun.⁶²⁶ Iran opereerde vanuit verschillende bases in het land. Duizenden Iraanse Revolutionaire Gardetroepen en naar schatting twintigduizend buitenlandse militieleden⁶²⁷ vormden een voor de Syrische autoriteiten onmisbare aanvulling op hun strijdkrachten.⁶²⁸ Tijdens de verslagperiode deden zich naar verluidt (maar moeilijk te verifiëren) schermutselingen voor tussen pro-Russische en pro-Iraanse eenheden.⁶²⁹

Troepen van de Libanese *Hezbollah* zijn vooral aanwezig in het westen en zuidwesten van het land. Zij hebben, als bondgenoot van de Syrische autoriteiten, in dat gebied praktisch de macht in handen. Het gebied is een belangrijke aanvoerroute voor wapens, waaronder de wapens naar Libanon die door Iran verstrekt worden.⁶³⁰

Israël

In de verslagperiode heeft het Israëlische leger aanvallen uitgevoerd op militaire doelen van de Iraanse Revolutionaire Garde en *Hezbollah* in Syrië. Tijdens de strijd om het zuiden in juli 2018 nam het aantal Israëlische luchtaanvallen op 'Iraanse' doelen in Syrië snel toe, met zeven aparte aanvallen op doelen van de frontlinie tot aan Deir al-Zor in het oosten en Aleppo in het noorden. De Israëlische luchtmacht schoot een Syrisch vliegtuig neer op 24 juli 2018.⁶³¹ Op 18 september 2018 leidde het neerschieten van een Russisch verkenningsvliegtuig door Syrisch luchtafweergeschut tot spanningen tussen Rusland en Israël.⁶³²

De anti-ISIS coalitie

Onder leiding van de Verenigde Staten van Amerika streden tientallen landen in een coalitie tegen ISIS in operatie *Inherent Resolve*. Nederland nam van 2014 tot en met 2018 in dit coalitieverband deel aan de strijd tegen ISIS boven Oost-Syrië en in Irak. Voor meer bijzonderheden wordt verwezen wordt naar Kamerbrief van 14 januari 2019 (Kamerstuk 27 925 nr. 647) en de Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2019 van 18 april 2019.⁶³³ Op 19 december 2018 kondigde president Trump aan dat ISIS in Syrië was verslagen en dat de VS alle grondtroepen (tweeduizend militairen) zou terugtrekken.⁶³⁴ Later besloot de VS voorlopig ten minste tweehonderd militairen te handhaven op Syrisch grondgebied.⁶³⁵ Plannen om troepen terug te

⁶²⁵ RFE/RL, *Turkey Says Not Giving Up On Russian Missile Deal Despite U.S. Pressure*, 8 april 2019; De Volkskrant, *Ruzie VS-Turkije over aankoop Russisch verdedigingswapen escaleert: Turkse F-35-piloten mogen VS niet meer in*, 7 juni 2019.

⁶²⁶ Jane's, *Russia learns military lessons in Syria*, 2017. The Economist, *Russia's military gamble in Syria is paying off handsomely*, 16 mei 2019.

⁶²⁷ Libanese Hezbollah, Iraakse en Afghaanse (doorgaans) sjiiitische militieën.

⁶²⁸ ISW, *Iran's Assad regime*, 8 maart 2017; Danish Refugee Council en Danish Immigration Service, *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017; FRS Stratégie, *Iran's Rising Strategic Foothold in Syria*, januari 2018.

⁶²⁹ MEM, *11 dead in Syria clashes between Russia troops and pro-Iran militias*, 16 april 2019.

⁶³⁰ Carnegie Middle East Centre, *Power Points Defining the Syria-Hezbollah Relationship*, 29 maart 2019.

⁶³¹ Oxford Analytica, *Damascus's return to the south may feed future tension*, 21 augustus 2018.

⁶³² Haaretz.com, *Israel Launches Series of Strikes on Targets Near Syria's Latakia*, 18 september 2018. Oxford Analytica, *Plane downing will test Russia's warm ties with Israel*, 18 september 2018.

⁶³³ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27925-647.html>.

⁶³⁴ <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1075397797929775105>; Oxford Analytica, *US Syria troop pull-out implies many risks*, 20 december 2018.

⁶³⁵ BBC News, *Syria war: US to leave 200 troops for peacekeeping after withdrawal*, 22 februari 2019. Zie ook Eurasia Review, *The Current Situation Of US Forces In Iraq And Syria – Analysis*, 2 april 2019.

trekken, te handhaven of zelfs uit te breiden volgden elkaar op, naarmate de ongerustheid over een wederopstanding van ISIS toenam. Aan het eind van de verslagperiode waren er ongeveer duizend Amerikaanse militairen in Syrië.⁶³⁶

⁶³⁶ The Defense Post, *US denies plans to leave 1,000 troops in Syria*, 18 maart 2019; VOA, *US Troop Levels in Syria 'Quite a Bit Lower' with Help on the Way*, 31 mei 2019.

4 Ontheemden

Ruim zes miljoen Syriërs zijn binnen de Syrische landsgrenzen ontheemd. In alle veertien provincies van Syrië verblijven ontheemden, maar de meeste ontheemden bevonden zich in mei 2019 in de provincie Idlib. Het komt geregeld voor dat mensen meerdere keren naar een ander gebied moeten vluchten, omdat in het gebied waar zij in eerste instantie hun heil zoeken ook gevechten uitbreken of oplaaien. De ontheemden die niet in officiële kampen verblijven, hebben onderdak gevonden bij familie, huren woonruimte of verblijven in informele tentenkampen of in de open lucht. Een verblijf in een kamp wordt, vanwege de zware leefomstandigheden, vaak als laatste redmiddel gezien. Vanwege de vaak jarenlange ontheemding, komt het ook voor dat ontheemden die eerst buiten een kamp verbleven na verloop van tijd toch in een kamp terechtkomen, doordat zij bijvoorbeeld niet langer hun huur kunnen betalen of om een andere reden uit hun tijdelijke onderkomen zijn gezet.⁶³⁷

Noordwest-Syrië

De situatie voor ontheemden kan per provincie anders zijn en hangt af van een aantal factoren, waaronder de mate van geweld in het gebied, wie er in een machtspositie is en de toegang tot basisvoorzieningen. In het deel van de provincie Idlib dat in handen is van oppositiegroepen bevinden zich meer ontheemden dan oorspronkelijke inwoners. Een groot deel van deze ontheemden is binnen de eigen provincie ontheemd. De ontheemden leggen een grote druk op de gastgemeenschappen. Het zijn dan ook niet alleen de ontheemden die hulpbehoevend zijn. In deze provincie verblijft een relatief groot deel van de ontheemden – ongeveer 25% – in kampen. Er zijn kampen die vier keer meer ontheemden opvangen dan de vastgestelde beschikbare capaciteit. Het deel van de provincie Idlib dat in handen is van de verschillende gewapende groepen heeft te maken met luchtaanvallen van Rusland en een grondoffensief van het Syrische leger. Onder de burgerslachtoffers als gevolg van deze luchtaanvallen zijn ook ontheemden. De luchtaanvallen leiden vervolgens tot nieuwe stromen ontheemden, zowel binnen als buiten de provincie Idlib.⁶³⁸

Oplaaierend geweld in het noorden van de provincie Hama en het zuiden van Idlib tussen de strijdkrachten van Assad en zijn bondgenoten en andere gewapende groeperingen hebben tijdens de verslagperiode geleid tot een toename van het aantal ontheemden. In de periode tussen 29 april en 9 mei 2019 raakten 180.000 mensen ontheemd. In de de-escalatiezone van Idlib wonen circa drie miljoen mensen onder wie ongeveer 1,3 miljoen ontheemden. Ongeveer 164.000 mensen vluchtten naar het noorden en het oosten van de provincie Idlib, circa 16.000 personen vluchtten naar het noorden en westen van de provincie Aleppo. OCHA noemt de impact van deze toename van het conflict op de burgerbevolking, de civiele infrastructuur en de levering van basisdiensten zeer verontrustend. Sommige organisaties hebben activiteiten opgeschort omdat hun gebouwen beschadigd, vernietigd of onveilig zijn geraakt door het geweld. Andere hebben activiteiten opgeschort om redenen van veiligheid van het personeel, of omdat de bevolking aan wie zij hulp verleenden is vertrokken. Vijf humanitaire hulpverleners zijn naar verluidt gedood als gevolg van luchtaanvallen en beschietingen.⁶³⁹ Vanwege aanhoudende ontheemdenstromen in en richting de provincie Idlib verslechtert de situatie er voor zowel de ontheemden als de gastgemeenschappen.

⁶³⁷ Reach, *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northwest Syria, October 2018*, 31 oktober 2018.

⁶³⁸ OCHA, *Syrian Arab Republic. Situation report 1: Recent developments in North-western Syria*, 9 mei 2019.

⁶³⁹ Ibid.

De overbevolking zorgt onder meer voor onderlinge spanningen en een toename in seksueel gerelateerd geweld.⁶⁴⁰ Onder de ontheemden in Idlib bevinden zich Palestijnen uit Yarmouk, Khan Eshieh en Zuid-Damascus. Zij eisten dat de Turkse grens voor hen wordt geopend.⁶⁴¹

4.1 Ontheemdenkampen

Er zijn formele en informele kampen en dan zijn er ook nog veel geografische verschillen. De ontheemden zijn erg afhankelijk van het uitgedeelde voedsel omdat mensen niet in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Het is moeilijk om een waardig bestaan te hebben. Vooral ernstige medische gevallen vormen een uitdaging. Toegang tot eigen inkomsten en de slechte staat van de economie zijn andere factoren.⁶⁴²

Noordwest-Syrië

Eind 2018 verbleven naar schatting 1,9 miljoen ontheemden in oppositiegebieden in de provincie Idlib, het westen van de provincie Aleppo, het noorden van de provincie Hama en het oosten van de provincie Lattakia. Van hen verbleven op dat moment 417.501 ontheemden in 336 formele en informele kampen (zoals fabrieken en scholen).⁶⁴³ Ook in de overige gebieden van het noordwesten bevonden zich ontheemdenkampen.⁶⁴⁴ Het grootste kamp is Atmeh, een verzameling tentenkampen dichtbij de Turks-Syrische grensovergang bij Bab al-Hawa. Op 31 maart 2019 had Atmeh nog 75.695 bewoners.⁶⁴⁵ Vanaf april 2019 namen de bombardementen in Idlib weer toe en steeg de kampbevolking in Atmeh in korte tijd met honderdduizenden nieuwe ontheemden.⁶⁴⁶

Zuid-Syrië

In Zuid-Syrië zijn veel Syriërs al jarenlang ontheemd. Door deze voortdurende situatie verslechterden voor velen de leefomstandigheden. Mensen liepen onder meer het risico uit huurwoningen gezet te worden en zochten onderdak in leegstaande gebouwen of moskeeën. Een verblijf in een (informeel) ontheemdenkamp is voor velen een laatste redmiddel.⁶⁴⁷

Rukban

Op de grens met Jordanië is een groot kamp in zeer afgelegen gebied. Het kamp staat bekend onder de naam Rukban of de Berm. Eind 2017 zijn de ontheemden die in het nabijgelegen kamp bij Hadalat verbleven om veiligheidsredenen naar het kamp Rukban overgebracht. In het kamp is een aantal gewapende groepen

⁶⁴⁰ UNFPA, *Voices from Syria 2018*, november 2017.

⁶⁴¹ In Idlib is UNRWA niet aanwezig. AGPS, *Displaced Palestinians in Idlib Push for Unblocking Syria-Turkey Borders*, 1 juni 2019.

⁶⁴² Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

⁶⁴³ UNHCR, *Cross-Border Humanitarian Response Fact Sheet - Northwest Syria - December 2018*, 31 december 2018.

⁶⁴⁴ In elk van deze kampen verblijven enkele honderden tot enkele duizenden ontheemden. Kampen en nederzettingen zijn bijvoorbeeld Duyuf Al Sharqia, Al Bab Transit/Reception Centre, Azaz Transit/Reception Centre, Tadamun, Al Rahmah (Salama), Bab Al Salame, Sujjo, Yazibag, Al Hameen, Al Rayan (Azaz), Al Resalah (Al Armuda), Bab Al Iman, Bab Al Noor, Shamarin, Tal Jubeen, Talil Elsham school, Talil Elsham Southern, Al Zeytoun (Al Helal), Dostluk (Friendship Camp), Elbil 1, Ekkdeh, Camp 5, Jarablus (Stadium), Jarablus 4 (Jbel), Ra'a, Atareb Carpet factory, Atareb Industrial Secondary. Voor een overzicht naar alle kampen en de samenstelling van de bevolking, die onderhevig is aan fluctuaties als gevolg van de veranderende veiligheidssituatie, wordt verwezen naar https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/201903_CCCM-Cluster-ISIMM_Mar_FINAL.pdf.

⁶⁴⁵ UNHCR, *Syrian Arab Republic: IDP Sites Integrated Monitoring Matrix (ISIMM)*, March 2019, 31 maart 2019.

⁶⁴⁶ Al Jazeera, *Idlib: Surviving under the olive groves of Atmeh*, 11 juni 2019.

⁶⁴⁷ Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

aanwezig dat er de dienst uitmaakt.⁶⁴⁸ De omstandigheden in het kamp zijn zwaar. Doordat het in de woestijn ligt is het er in de zomer erg heet en in de winter erg koud. Vanuit Jordanië komt er zo nu en dan wat hulp het kamp in. Er verblijven ongeveer vijftigduizend personen in Rukban. Dit aantal is stabiel met nagenoeg geen vertrek en aankomst van ontheemden. De kampbewoners kunnen niet naar Jordanië, aangezien het land in juni 2016 de grens met Syrië heeft gesloten. Vanwege de zeer afgelegen locatie is het niet mogelijk het kamp op eigen gelegenheid te verlaten richting een ander deel van Syrië. Men is afhankelijk van een gids met een terreinwagen. Omdat de meeste bewoners al jarenlang in het kamp (of eerder in Hadalat) verblijven, hebben zij niet de financiële middelen een dergelijke reis te bekostigen.⁶⁴⁹

Er verbleven aan het eind van de verslagperiode nog altijd veertig- tot vijftigduizend ontheemden in Rukban. Zij hebben geen gebruik gemaakt van de corridors die de Russen hebben opgezet om terug te keren naar de plaats waar ze vandaan kwamen, zoals Hama, Homs, Palmyra en Deir al-Zor.⁶⁵⁰ Onderhandelingen tussen enerzijds Rusland en Syrië en anderzijds de VS leverden in eerste instantie geen oplossing op voor de netelige situatie van de bewoners van het kamp Rukban.⁶⁵¹ In april 2019 werden enkele tientallen bewoners van het kamp overgebracht naar regeringsgebied in de provincie Homs.⁶⁵² Rond 20 mei 2019 vertrokken volgens de VN ten minste twaalfduizend ontheemden uit Rukban naar tijdelijke opvangcentra in Hama en Homs. De terugkeer is voor een deel van de bevolking vrijwillig en wordt niet door VN gefaciliteerd. De kosten van het vervoer naar de opvangcentra zijn hoog, naar verwachting zijn de meest draagkrachtigen als eersten uit het kamp Rukban vertrokken. De VN heeft beperkte toegang tot de opvangcentra waar de omstandigheden naar verluidt voldoen aan de normen. Echter, de VN kan terugkeerders daarna niet verder volgen.⁶⁵³

Noordoost-Syrië

Kampen onder controle van de *Syrian Democratic Forces* in Koerdisch gebied beperkten de ontheemden ernstig in hun bewegingsvrijheid. Bronnen gebruiken de woorden 'internering' of 'gevangenis' om de mate van beperking aan te duiden. Kampbewoners waren niet vrij om het kamp in en uit te gaan. Doordat het voor kwam dat identiteitsdocumenten werden ingenomen bij aankomst in het kamp, werden mensen ook hierdoor in hun bewegingsvrijheid beperkt.⁶⁵⁴

⁶⁴⁸ Het gaat onder meer om Maghawir al-Thawra en ondergedoken ISIS-strijders. Al Jazeera, *Syria's war: Who is responsible for the dying children of Rukban?*, 18 januari 2019.

⁶⁴⁹ Al Jazeera, *Syria's war: Who is responsible for the dying children of Rukban?*, 18 januari 2019.

⁶⁵⁰ Volgens een onderzoek van de VN wil 90% van de burgerbevolking terug naar de plaats waar ze vandaan komen, maar vervolgens verliet niemand het kamp om de corridors te gebruiken. De Russen beschuldigden de VS dat ze de mensen tegenhielden. Tegelijkertijd verklaarden sommige militieiders die het gebied controleren dat het VN onderzoek vals was, dat het was gedaan door de halve maan om er zeker van te zijn dat de mensen zouden zeggen dat ze terug willen. Tot nu toe is het niet duidelijk of ze terug willen en waarom ze niet terug willen. Vertrouwelijke bron, 27 maart 2019; Aljazeera, *UN discuss evacuation of Syrian refugees trapped at Rukban camp*, 28 maart 2019.

⁶⁵¹ Vertrouwelijke bron, 10 april 2019.

⁶⁵² Xinhua, *More civilians leave rebel-held Rukban camp in Syria*, 29 april 2019.

⁶⁵³ Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Mark Lowcock - *Briefing to the Security Council on the humanitarian situation in Syria*, 25 juni 2019. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief>.

⁶⁵⁴ Grote kampen in het noordoosten liggen bijvoorbeeld bij Areesh, Ein Issa, Roj, Mabruka, Twahina en Al Hol. Zie voor informatie over deze en andere kampen de rapporten van Reach Initiative: Reach, *Syria: Areesh IDP Camp - General Infrastructure - As of December 2018*, 13 februari 2019; Reach, *Syria: Ein Issa IDP Camp - General Infrastructure - As of December 2018*, 14 februari 2019; Reach, *Syria - Roj Refugee / IDP Camp General Infrastructure As of December 2018*, 13 februari 2019; Reach, *Syria: Mabruka IDP Camp - General Infrastructure - As of December 2018*, 13 februari 2019; Reach, *Syria: Twahina IDP Camp - General Infrastructure - As of December 2018*, 13 februari 2019; Reach, *Syria: Al Hol Refugee / IDP Camp - General Infrastructure - As of December 2018*, 13 februari 2019; Reach, *Camp and Informal Site Profiles Northeast Syria - December 2018*, 31 december 2018; Reach, *Camp and Informal Site Profiles Northeast Syria - March 2018*, 23 maart 2019.

4.2 Kampen voor ISIS-strijders

Al Hol

In het Noord-Oosten van Syrië bevinden zich in het kamp Al Hol in een apart en zwaar bewaakt deel genaamd 'de annex' de families van buitenlandse ISIS-strijders opgesloten achter hekken en rollen prikkeldraad. Onder hen bevinden zich Nederlanders met hun kinderen. En ook de overige 63.500 ontheemden en vluchtelingen in het kamp worden zwaar bewaakt. Sommigen steunden ISIS, toen, en nu nog steeds.⁶⁵⁵

Over de situatie in het kamp Al Hol wordt de internationale gemeenschap niet volledig geïnformeerd. Het kamp wordt niet beheerd door een kampmanagement van hulpverleners, maar door een deelnemer aan het conflict, de SDF, die bepaalt welke informatie met de internationale organisaties wordt gedeeld. Deze organisaties maken zich zorgen, meer dan zeventigduizend ontheemden zitten in dit kamp, strijders en burgers zitten bijeen.⁶⁵⁶ Het is bekend dat de omstandigheden niet goed zijn, onder meer het ICRC sloeg hierover alarm: baby's overlijden, kinderen zijn ondervoed, maar hulporganisaties hebben lang geen toegang gekregen om een en ander te verifiëren.⁶⁵⁷ Ondanks dat de toegang voor VN-organisaties en ngo's aan het eind van de verslagperiode is verbeterd in de delen waar de ontheemden worden opgevangen, blijft toegang tot de afgezonderde 'annexen' waar de buitenlandse vrouwen en kinderen verblijven beperkt. Vanwege de zware overbevolking en limieten in capaciteit van de humanitaire organisaties die aanwezig zijn in het kamp blijven er tekorten in de hulpverlening bestaan.⁶⁵⁸

Vrouwen en kinderen

In februari 2019 berichtte de AIVD⁶⁵⁹ dat ten minste tweehonderd kalifaatkinderen vanuit Nederland zijn meegenomen naar, of geboren zijn in Syrië en Irak. Van de tweehonderd bevonden zich ten minste 170 kinderen in Syrië, van wie in ieder geval 25 in Koerdische vluchtelingenkampen.⁶⁶⁰ Minder dan een kwart van de kinderen is meegenomen naar het strijdgebied, ruim driekwart is daar geboren. Met name over de wenselijkheid van het al dan niet terugkeren van de kinderen naar Nederland werd tijdens de verslagperiode een politiek en maatschappelijk debat gevoerd. Het standpunt van het Nederlandse Kabinet is dat het geen mensen naar onveilig gebied stuurt om Nederlandse uitreizigers terug te halen. Wanneer personen zich melden bij een Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging in de regio kan terugkeer naar Nederland plaatsvinden onder begeleiding van de Koninklijke Marechaussee.⁶⁶¹ Onder meer de Kinderombudsman pleitte voor het terughalen van kinderen uit

⁶⁵⁵ Stichting Vluchteling, *Reisverslag dag 1: Tineke Ceelen in Al Hol*, 16 maart 2019.

⁶⁵⁶ Op 29 mei 2019 bevonden zich 73.477 mensen in Al Hol, terwijl het kamp oorspronkelijk is opgezet voor 10.000 personen. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁶⁵⁷ AFP, *Syrie: HRW réclame transparence et responsabilité sur le transfert des jihadistes*, 7 februari 2019; Rode Kruis, *kindersterfte door overvolle kampen*, 5 maart 2019; RFE/RL, *Hundreds Of IS Members, Families Surrender In Final Syrian Enclave*, 15 maart 2019; Le Monde, *Syrie : dans le camp d'Al-Hol, une situation « intenable » pour les déplacés*, 23 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁶⁵⁸ Verschillende vrouwen in Al-Hol vertelden tegen *The Guardian* dat prominente IS-vrouwen in het kamp zijn begonnen met het – op gewelddadige wijze – opnieuw opleggen van de strikte regels van het kalifaat. Een soortgelijk geluid is te horen uit het kamp Al-Roj, waar ook veel Nederlandse en Belgische vrouwen verblijven. *The Guardian*, *Defiant women and dying children: Isis' desert legacy*, 1 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁶⁵⁹ Voor cijfers wordt verwezen naar de website van de AIVD.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/dreiging/uitreizigers-en-terugkeerders>.

⁶⁶⁰ De precieze aantallen zijn moeilijk vast te stellen. Het is onder meer lastig vast te stellen of een Syriëganger kinderen heeft gekregen in het strijdgebied. De Volkskrant, *Ouders Syriëgangers richten stichting op om overheid tot repatriëring te dwingen*, 8 april 2019; EW, *Debat over Syriëgangers laait weer op: 2,5 jaar cel geëist tegen IS-vrouw*, 10 april 2019; Zie ook OHCHR, *41st session of the Human Rights Council*, 24 juni 2019.

⁶⁶¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29754-492.html>.

kampen.⁶⁶² De meeste kinderen zijn bekend bij de Raad voor de Kinderbescherming.⁶⁶³ De Raad werkt sinds 2017 in opdracht van de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan een gedetailleerd 'terugkeerplan' voor kinderen van kalifaatgangers.⁶⁶⁴

Op 20 februari 2018 beval de rechtbank Rotterdam de 'gevangenneming ter uitlevering aan Nederland' van een vrouw die vast zat in het kamp Al Hol in het noordoosten van Syrië.⁶⁶⁵ In een vonnis van 8 januari 2019 eiste de Rotterdamse rechtbank dat de overheid zich verder inspant.⁶⁶⁶ Op 21 februari 2019 stuurde minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid hierover een brief aan de Tweede Kamer.⁶⁶⁷ Op 10 juni 2019 werden twee weeskinderen, die door de rechter zijn toegewezen aan een voogd in Nederland, door een Frans vliegtuig, dat ook twaalf Franse kinderen van ISIS-ouders vervoerde, overgebracht naar Frankrijk. Vandaar konden zij verder reizen naar Nederland.⁶⁶⁸

België

De Belgische staat werd in december 2018 door de rechter verplicht een aantal 'kalifaatkinderen' terug te laten keren.⁶⁶⁹ Op 27 februari 2019 oordeelde het Hof van Beroep in Brussel echter dat de Belgische staat geen enkel gezag in het vluchtelingenkamp heeft en dat de vrouwen en hun kinderen daar niet onder de rechtsmacht van België vallen.⁶⁷⁰

Strafrechtelijke vervolging ISIS-strijders

Koerdische rechtbanken hebben duizenden ISIS-leden op een pragmatische wijze en met het oog op toekomstige verzoening berecht. ISIS-leden met een laag profiel kregen - in vergelijking met de straffen in Irak - een lage straf en in sommige gevallen amnestie. De rechtsgang is echter ondoorzichtig en verdachten hebben geen recht om in beroep te gaan.⁶⁷¹

Vervolging in Irak

Op 11 april 2019 kondigden de Koerdische autoriteiten aan dat zij een overeenkomst hadden gesloten met de Iraakse regering om 31.000 Irakezen, voornamelijk vrouwen en kinderen, vanuit Noordoost Syrië naar Irak over te brengen. Gelet op de eerdere berechting in Irak van ISIS-strijders en aanhangers toonden mensenrechtenorganisaties zich hierover verontrust.⁶⁷²

De rechtsvervolging in Irak richt zich eerder op vergelding dan op verzoening. Rechtszaken worden in korte tijd beslist en willekeurige arrestatie en detentie zijn

⁶⁶² RFE/RL, *After The Caliphate: To Repatriate Or Not To Repatriate?*, 3 maart 2019.

⁶⁶³ NRC, *Jeugdzorg heeft plan IS-kinderen klaar*, 19 februari 2019.

⁶⁶⁴ NRC, *Opvang van uitreizigers is geregeld*, 19 februari 2019.

⁶⁶⁵ Rechtspraak.nl, NJFS 2018/156.

⁶⁶⁶ NRC, *België wil kinderen wel terug, maar geen IS-ouders*, 30 januari 2019.

⁶⁶⁷ NRC, *Komen de Nederlandse kalifaatgangers terug?*, 18 februari 2019; Kamerbrief, Het bericht dat Kabinet het terughalen van Nederlandse Syriëgangers onderzoekt, 21 februari 2019.

⁶⁶⁸ De Volksrant, *Nederland haalt twee kinderen van IS-strijders terug uit Syrië vanwege 'erbarmelijke leefomstandigheden'*, 10 juni 2019. Zie voor bijzonderheden: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/06/10/kamerbrief-overbrenging-uit-syrie-van-twee-jonge-nederlandse-weeskinderen>.

⁶⁶⁹ NRC, *Frankrijk haalt 130 Syriëgangers terug uit Koerdische kampen*, 29 januari 2019.

⁶⁷⁰ NRC, *Belgische staat hoeft IS-weduwen en kinderen toch niet terug te halen*, 27 februari 2019.

⁶⁷¹ De afgelopen jaren werden honderden ISIS-strijders door een antiterrorismerechtbank in Qamishli en kleinere rechtbank in Kobani berecht. Deze rechtbanken hebben geen mandaat om Europese ISIS-verdachten te berechten. Het Koerdische zelfbestuur van Noord-Syrië wordt internationaal niet erkend. Volgens de bestaande wet, daterend uit 2014, staan terrorismeverdachten zonder advocaat terecht voor een drietal rechters en een officier van justitie. Binnenkort komt er een nieuwe wet uit. Een van de geplande aanpassingen is dat verdachten voortaan recht hebben op een advocaat. NRC, *Een huiskamerrechtbank voor IS'ers*, 31 maart 2019; SJAC, *SJAC and Partners Urge Caution with regard to International Tribunal limited to ISIS Crimes*, 4 juni 2019.

⁶⁷² Pro Justice, *Prosecuting ISIS in Northeast Syria*, 19 april 2019.

wijdverbreid.⁶⁷³ Na de val van Baghouz riepen de Koerdische autoriteiten op tot de oprichting van een internationaal tribunaal om de meer dan duizend buitenlandse ISIS-strijders te berechten. Van hen zijn ongeveer 850 afkomstig uit Europa. Op 19 mei 2019 stelde Zweden voor een dergelijk tribunaal op te richten.⁶⁷⁴ Het kabinet blijft zich inzetten voor berechting in de regio en in gesprek met partnerlanden wordt bekeken wat opties kunnen zijn voor bijvoorbeeld een internationaal tribunaal.⁶⁷⁵

Duitsland

In München stond in april 2019 een ISIS-vrouw terecht voor misdaden begaan tegen de yezidi-minderheid in het voormalige kalifaat. De yezidi's zijn een religieuze minderheid in Irak die door ISIS als duivelaanbidders werden gezien. Zeker drieduizend vooral mannelijke yezidi's zijn vermoord toen ISIS in 2014 hun gebied bezette. Zo'n zeventuizend vrouwen en kinderen werden tot slaaf gemaakt, of gehersenspoeld door ISIS.⁶⁷⁶

4.3 Internationale organisaties

Humanitaire hulp

Verschillende internationale organisaties, zoals UNICEF, WFP, UNHCR, het Rode Kruis, *Norwegian Refugee Council* (NRC), de *Danish Refugee Council*, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en verschillende internationale ngo's leveren in Syrië humanitaire hulp, aan ontheemden, de gastgemeenschappen en burgers in belegerde gebieden.⁶⁷⁷ Er vindt zowel grensoverschrijdende hulpverlening vanuit de buurlanden plaats als hulpverlening vanuit Damascus. In principe werkt de humanitaire hulpverlening voor Syrië vanuit de zogenaamde *Whole of Syria* aanpak waarbij er vanuit vijf *hubs* (waaronder Damascus, Gaziantep en Amman), gecoördineerd en gewerkt wordt.⁶⁷⁸ De organisaties die vanuit buurlanden van Syrië opereren, verlenen ook hulp aan de bijna zes miljoen Syrische vluchtelingen. Samenwerkende organisaties probeerden burgers in belegerde gebieden te voorzien van voedsel, medische hulp en vaccinaties. Zij hadden hiervoor toestemming nodig van de Syrische autoriteiten. Deze toestemming werd niet altijd of niet tijdig verleend, waardoor de organisaties beperkt werden in hun hulpverlening. De *Syrian Arab Red Crescent* (SARC) is een Syrische hulporganisatie gelieerd aan de Syrische

⁶⁷³ SJAC, *SJAC and Partners Urge Caution with regard to International Tribunal limited to ISIS Crimes*, 4 juni 2019.

⁶⁷⁴ New Europe, *Sweden proposes international ISIS tribunal*, 20 mei 2019; SJAC, *SJAC and Partners Urge Caution with regard to International Tribunal limited to ISIS Crimes*, 4 juni 2019.

⁶⁷⁵ Kamerbrief van 25 juni 2019. Zie

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwik-sXSrZvAhWGEVAKHbbyBaoQFjAAegQIABAC&url=https%3A%2F%2Fwww.rijksoverheid.nl%2Fbinaries%2Frijksverheid%2Fdocumenten%2Fkamerstukken%2F2019%2F06%2F25%2Fantwoorden-op-kamervragen-over-de-oprichting-van-een-tribunaal-om-is-strijders-te-vervolgen%2Fantwoorden-op-kamervragen-over-de-oprichting-van-een-tribunaal-om-is-strijders-te-vervolgen.pdf&usg=AOvVaw1ToCg7fh1cMmmE7I-Hhxvu>.

⁶⁷⁶ NRC, *De IS-vrouwen waren het ergst tegen yezidi's*, 16 april 2019.

⁶⁷⁷ Thematisch Ambtsbericht Syrië. De veiligheidssituatie, juni 2018.

⁶⁷⁸ Internationale ngo's in Damascus moeten een MoU ondertekenen met een specifieke partner, zoals het ministerie van Onderwijs, Gezondheidszorg of Watervoorziening, het lokaal bestuur, de Syrische Halve Maan of de *Syria Trust*. De meeste ngo's in Damascus zijn lid van DINGO, het ngo Forum dat zijn kantoor heeft in Damascus. Zie <https://www.sirf.ngo/>. De meeste ngo's hadden voor de crisis een MoU getekend, sommige tijdens de crisis en sommige ngo's moesten bijvoorbeeld hun grensoverschrijdende activiteiten in 2018 staken en probeerden zich daarna te laten registreren in Damascus. Ngo's werken op basis van projectvoorstellen. Er zijn onderwerpen die niet bespreekbaar zijn met de regering zoals mensenrechten. Meestal stellen ngo's een concreet project voor in een andere sector als ze ook aan protectie doen. Dat kan bijvoorbeeld het herstel van scholen of tenten zijn, het onderwijs of iets dergelijks. De formulering luistert bijzonder nauw. Het is vaak een lang proces van onderhandelen dat om taal en woorden draait. De Syrische autoriteiten accepteren bijvoorbeeld niet dat er een gebrek aan bewegingsvrijheid in Syrië is. De afgelopen jaren – en ook dit jaar – wordt, als de geschillen niet overbrugbaar zijn, in de overeenkomst vermeld dat de humanitaire gemeenschap en de Syrische regering het niet eens zijn over de beoordeling van de situatie in Syrië. Vertrouwelijke bron, 27 maart 2019;

regering. Zij verlenen hulp in gebieden die onder controle zijn van de Syrische regering.⁶⁷⁹

Ook de EU biedt via het Directoraat Generaal *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* (ECHO) civiele bescherming en humanitaire hulp.⁶⁸⁰ De UNHCR heeft de leiding over drie clusters: het management van kampen, waaronder een paar kampen in het noordoosten, *protection*⁶⁸¹ en *shelter & NFI*⁶⁸² (Non-Food Items).⁶⁸³

In 2018 raakten in Noordoost-Syrië als gevolg van conflicten tussen gewapende groeperingen, verschuivingen van de frontlinie, de politieke en militaire controle en verzoeningsovereenkomsten in voormalige oppositiegebieden meer dan 688,000 personen (opnieuw) ontheemd. Vanuit Turkije verstrekt de UNHCR grensoverschrijdende hulp aan Noordwest-Syrië. De UNHCR werkt samen met zes organisaties: IRC, ACTED-REACH, WATAN, Bir Dunya Çocuk Dernegi (*Children of One World*), SHAFAK en NRC.⁶⁸⁴

4.3.1 Documenten

De UNHCR en de *Danish Refugee Council* (DRC) verschaffen informatie over Syrische identiteitsdocumenten, zowel binnen als buiten Syrië.⁶⁸⁵ De *Norwegian Refugee Council* (NRC) werkt in Damascus, Noordwest-Syrië en Noordoost-Syrië (Derik en ook in Ain Aissa en Raqqa). De buitenlandse staf werkt vanuit Amman.⁶⁸⁶

De afdeling Burgerzaken van het Syrische ministerie van Binnenlandse Zaken,⁶⁸⁷ en de UNHCR hebben op 25 april 2019 een gezamenlijk rapport uitgebracht over de identificerende en familierechtelijke documenten die door de Syrische overheid worden opgesteld en afgegeven. Het document beschrijft welk (juridisch) doel ieder document dient, welke voorwaarden verbonden zijn aan het verkrijgen van elk document en bij welke instantie ieder document kan worden aangevraagd.⁶⁸⁸ Een deskundige op het gebied van documenten in Syrië onderschrijft dat de inhoud van voornoemd rapport in grote lijnen klopt. Echter, dezelfde deskundige wijst erop dat er in de praktijk tal van onregelmatigheden plaatsvinden, die sterk afwijken van de situaties zoals beschreven in het rapport. Reeds voor het uitbreken van de burgeroorlog in Syrië functioneerde de afdeling Burgerzaken van het ministerie van Binnenlandse Zaken, in Syrië aangeduid als *Nofuz*, niet optimaal. Het functioneren van het Syrische overheidswezen is als gevolg van het gewapend conflict verder achteruitgegaan. Zo zijn sommige kantoren en archieven van de afdeling Burgerzaken door de gevechten beschadigd dan wel volledig verwoest. Daarnaast zijn er gebieden in handen van de gewapende oppositie, waar de Syrische overheid geen documenten kan verstrekken. In theorie is het mogelijk voor een ontheemde uit oppositiegebied om documenten aan te vragen en te verkrijgen in regeringsgebied. Echter, het dienstdoende kantoor van Burgerzaken in

⁶⁷⁹ Thematisch Ambtsbericht Syrië. De veiligheidssituatie, juni 2018.

⁶⁸⁰ https://ec.europa.eu/echo/who/about-echo_en.

⁶⁸¹ *Protection* staat voor bescherming van ontheemden en vluchtelingen in de meest ruime zin. Niet alleen tegen geweld van strijdende partijen, maar ook bijvoorbeeld juridische bijstand om bezittingen terug te krijgen of het verkrijgen van identiteitsdocumenten.

⁶⁸² *Shelter* staat voor welke soort onderdak voor ontheemden dan ook, *Non-Food Items* zijn bijvoorbeeld potten en pannen, dekens en andere attributen voor ontheemden en vluchtelingen binnen een kamp.

⁶⁸³ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁶⁸⁴ UNHCR, *Cross-Border Humanitarian Response Fact Sheet - Northwest Syria - January 2019*, 31 januari 2019.

⁶⁸⁵ Zie ook het thematisch ambtsbericht documenten in Syrië van 9 oktober 2017.

⁶⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 17 juni 2019. Zie voor uitgebreide informatie <https://www.nrc.no/countries/middle-east/syria/>. Zie ook Landinfo, *Syria: Marriage legislation and traditions*, 22 augustus 2018. Zie verder Leiden University, *Civil Documentation Strategies in Light of the Syrian Refugee Crisis*, november 2018.

⁶⁸⁷ In het Engels aangeduid als: *Ministry of Interior / General Directorate of Civil Affairs*.

⁶⁸⁸ UNHCR, *Civil documentation and registration in the Syrian Arab Republic*, 25 april 2019, geraadpleegd op 5 juni 2019.

regeringsgebied dient in een dergelijk geval inzage te kunnen krijgen in het dossier dat zich bevindt in het kantoor van Burgerzaken in het herkomstgebied van de ontheemde. Aangezien dit vanwege de algemene situatie niet altijd mogelijk is, blijven de mogelijkheden voor ontheemden uit oppositiegebied beperkt om documenten te verkrijgen in regeringsgebied. Sommige autoriteiten in oppositiegebieden geven ook documenten af, maar deze hebben weinig tot geen juridische waarde buiten het machtsgebied van de afgevende instantie.⁶⁸⁹ Daarnaast wijst dezelfde bron erop dat de termijn van een documentaanvraag langer duurt dan normaal omdat bij iedere aanvrager een veiligheidscontrole wordt uitgevoerd door een veiligheidsdienst, die onder het ministerie van Binnenlandse Zaken valt. Deze controle ziet onder meer toe op eventuele militaire verplichtingen van een mannelijke aanvrager en in geval van een vrouwelijke aanvrager worden haar mannelijke gezins- en familieleden gecontroleerd op eventuele militaire verplichtingen jegens de Syrische overheid. Een dergelijke veiligheidscontrole neemt minimaal enkele dagen in beslag. Deze praktijk weerhoudt sommige Syriërs ervan om documenten aan te vragen bij de autoriteiten in Syrië of bij de diplomatieke vertegenwoordigingen van Syrië, omdat zij vrezen daardoor zichzelf of hun naasten in de problemen te zullen brengen. Vanwege de alom verspreide corruptie binnen het Syrische overheidswezen is het aanvragen en verkrijgen van documenten niet alleen kostbaar qua tijd, maar ook financieel kostbaar. Alleen al hierdoor kunnen veel Syriërs zich niet veroorloven documenten aan te vragen.⁶⁹⁰

Andere bronnen bevestigen de onregelmatigheden die zich voordoen bij het verwerken van documentaanvragen. Eén Syrische bron stelt dat de aanvraag voor een nationaal paspoort bij de Syrische vertegenwoordiging in Turkije in werkelijkheid duizend tot 1.500 USD kost,⁶⁹¹ terwijl de officiële paspoortleges in het buitenland variëren van driehonderd tot achthonderd dollar.⁶⁹² Een andere bron stelde dat zijn paspoortaanvraag bij de Syrische vertegenwoordiging in Turkije vijftienduizend USD heeft gekost en dat de afgifte langer dan vijf jaar heeft geduurd.⁶⁹³

4.3.2 UNRWA

Volgens UNRWA verbleven eind april 2019 438.000 Palestijnse vluchtelingen in Syrië.⁶⁹⁴ Palestijnse vluchtelingen in Syrië in het bijzonder waren nog altijd kwetsbaar door ontheemding, het verlies van bezittingen en de vernietiging van hun woonbuurten.⁶⁹⁵ In maart 2019 begon UNRWA met het uitdelen van voedselpakketten. Eind april 2019 hadden meer dan 118.265 van de 126.000 meest kwetsbare Palestijnen deze pakketten ontvangen.⁶⁹⁶ Het Palestijnse vluchtelingenkamp Yarmouk, in feite een woonwijk, is verwoest en werd in de verslagperiode niet opgebouwd.⁶⁹⁷

4.3.3 UNHCR

De UNHCR is van mening dat de huidige omstandigheden in heel Syrië veilige en waardige vrijwillige terugkeer in de weg staan.

⁶⁸⁹ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

⁶⁹⁰ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

⁶⁹¹ Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁶⁹² UNHCR, *Civil documentation and registration in the Syrian Arab Republic*, blz. 13. Een paspoortaanvraag met een termijn van tien tot 21 werkdagen bedraagt driehonderd Amerikaanse dollar, een aanvraag met een duur van drie werkdagen bedraagt achthonderd dollar.

⁶⁹³ Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

⁶⁹⁴ UNRWA, *Syria: UNRWA – Humanitarian Snapshot*, april 2019.

⁶⁹⁵ OCHA, *2019 Humanitarian Needs Overview: Syrian Arab Republic*, 1 maart 2019; WFP, *Syria Situation Report #4, April 2019*, 30 april 2019.

⁶⁹⁶ UNRWA, *Syria: UNRWA – Humanitarian Snapshot*, april 2019.

⁶⁹⁷ <https://www.unrwa.org/newsroom/press-releases/almost-all-unrwa-installations-yarmouk-and-dera%E2%80%99-camp-syria-severely-damaged>.

In de plannen van de UNHCR voor terugkeer van Syriërs worden twee fases onderkend.

De UNHCR is van mening dat in fase 1, de huidige fase, de noodzakelijke voorwaarden niet aanwezig zijn voor veilige en waardige terugkeer, hoewel zelf-georganiseerde terugkeer op beperkte schaal plaatsvindt. Tijdens deze fase 1 moet terugkeer volgens de UNHCR niet worden aangemoedigd.

De bemoeienis van de UNHCR is in deze fase beperkt tot de monitoring en de belangenbehartiging van vluchtelingen. Daarnaast houdt de UNHCR zich bezig met de voortdurende analyse van obstakels voor terugkeer en de voorwaarden die nodig zijn voor terugkeer. De UNHCR onderneemt – in samenspraak met nationale en internationale actoren – acties om de obstakels voor terugkeer weg te nemen. Syriërs die vrijwillig terugkeren en hun terugkeer zelf organiseren worden bijgestaan door lopende humanitaire programma's van de UNHCR en in Syrië opererende ngo's.

Fase 2 zal zich pas aandienen wanneer de omstandigheden substantieel zijn veranderd en grootschalige vrijwillige repatriëring kan worden vergemakkelijkt door UNHCR en partners. Een verschuiving naar fase 2 is eerst mogelijk als aan de volgende vier criteria wordt voldaan:

1. Een juridisch kader, welke de rechten van repatrianten waarborgt alsmede ongehinderde toegang tot repatrianten en de gebieden waarnaar zij terugkeren;
2. Er is een duidelijk bewijs dat aan de voorwaarden voor een veilige en duurzame bescherming wordt voldaan in de gebieden waarnaar men terugkeert;
3. Er is een verbetering van de omstandigheden in terugkeergebieden;
4. Vluchtelingen vragen in grote aantallen actief steun aan de UNHCR voor terugkeer.⁶⁹⁸

De UNHCR onderkent 22 zogenaamde *protection thresholds* waaraan moet worden voldaan alvorens gedacht kan worden aan georganiseerde vrijwillige terugkeer. De voorwaarden (thresholds) bestaan onder andere uit een significante en duurzame afname van de vijandigheden en een formele overeenkomst tussen de regering, gastlanden en andere actoren. Volgens een rapport van het *European Institute of Peace* wordt aan geen van deze *thresholds* voldaan.⁶⁹⁹

4.4 Terugkeer

4.4.1 Terugkeer van ontheemden

In 2018 en begin 2019 raakten Syrische burgers ontheemd en keerden Syrische ontheemden terug naar hun oorspronkelijke woonomgeving. Deze twee tegengestelde ontheemdenstromen vonden parallel van elkaar plaats in een situatie van voortdurend conflict en herovering van gebieden. In 2018 zijn volgens de UNHCR 1,4 miljoen ontheemden teruggekeerd naar hun woonplaatsen.⁷⁰⁰ In april 2019 keerden volgens OCHA 23.621 ontheemden terug en in mei 2019 27.969 ontheemden.⁷⁰¹

⁶⁹⁸ UNHCR, *Comprehensive protection and solutions strategy: Protection Thresholds and parameters for refugee return to Syria*, februari 2018 <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/63223>; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

⁶⁹⁹ European Institute of peace, *Refugee return in Syria: dangers, security risks and information scarcity*, mei 2019

⁷⁰⁰ UNHCR, *UNHCR - Syria Factsheet*, januari 2019.

⁷⁰¹ OCHA, *Syrian Arab Republic: IDP Spontaneous returns Map (April 2019)*, 14 mei 2019; OCHA, *Syrian Arab Republic: IDP Spontaneous returns Map (May 2019)*, 31 mei 2019.

Echter, omdat er nog altijd nieuwe ontheemding plaatsvindt, is het onbekend of de terugkeer van deze ontheemden duurzaam is. Het is eveneens onbekend wat de verhouding is tussen terugkeer van ontheemden die in een kamp verbleven en van hen die niet in een kamp verbleven.⁷⁰² Naast geweld, kunnen ook het gebrek aan voorzieningen en basisbehoeften of het veiligstellen van bezittingen voor ontheemden een reden van terugkeer zijn. Verschillende bronnen gaven aan dat Syriërs die terugkeren, zowel vluchtelingen als ontheemden, vaak slecht geïnformeerd zijn over de omstandigheden in hun oorspronkelijke woonplaats. Elke familie maakt zijn eigen afweging aangaande blijven of terugkeren.⁷⁰³

Ontheemden en vluchtelingen die terug willen keren naar bijvoorbeeld de provincie Dara'a wegen van tevoren mogelijke problemen en oplossingen af. Ten eerste kan terugkeer voor mannen leiden tot inlijving in het leger en plaatsing in een conflictgebied zoals Idlib. Ten tweede zijn in het algemeen de voorzieningen niet op hetzelfde peil als in 2010. In de verzoeningsovereenkomsten wordt alleen gesproken over een 'terugkeer naar de voorzieningen'. Onderwijs en gezondheidszorg hebben een grote achterstand opgelopen - veel is vernietigd of zwaar beschadigd, waaronder de water- en elektriciteitsvoorziening. De mensen in het zuiden vergelijken de voorzieningen met het niveau van 2010, toen waren ze bijzonder goed. Negentig procent van de bevolking was aangesloten op het elektriciteitsnet, het onderwijs was gratis. Nadat oppositiegroepen de regering hadden verdreven, voerde de Syrische autoriteiten een collectieve bestraffing uit. Na de herovering van het gebied moest de Syrische regering geld investeren om de water- en elektriciteitsvoorziening te repareren. In november 2018 had vijftig procent van de dorpen twintig uur per dag elektriciteit, een flinke toename vergeleken met het niveau toen het gebied onder controle stond van de oppositie. In het beste geval hadden dorpen toen twee tot zes uur per dag elektriciteit. Sommige voorzieningen zijn gerepareerd, maar niet teruggebracht tot het niveau van voor 2010. De onderwijs- en gezondheidszorgvoorzieningen zijn nog lang niet op het niveau van voor het uitbreken van het gewapende conflict.⁷⁰⁴

4.4.2 *Syrische vluchtelingen in de buurlanden*

Miljoenen Syriërs verbleven tijdens de verslagperiode in de buurlanden. Voor de Syrische regering hield dit onder meer in dat zij geen voorzieningen voor hen hoefden in te richten en dat hun vrijgekomen huizen konden worden bewoond door Syriërs die de regering (wel) steunen. In onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de situatie van de Syriërs in de buurlanden.⁷⁰⁵

4.4.2.1 Turkije

In Turkije krijgen Syriërs een tijdelijke protectiestatus. Op 10 september 2018 beëindigde de UNHCR de registratie en statusbepaling van Syrische vluchtelingen in Turkije.⁷⁰⁶ Vanaf dat moment was het Turkse *Directorate General of Migration Management* (DGMM) de enige autoriteit om tijdelijke protectie statusaanvragen te registreren en te behandelen.⁷⁰⁷ De behandeling en registratie vindt plaats op provinciaal niveau in 12 van de 81 provincies, voornamelijk aan de grensstreek, tenzij er dringende medische redenen bestaan.⁷⁰⁸

⁷⁰² Waar geschreven wordt over een ontheemdenkamp worden ook informele kampen en spontaan ontstane tentenkampen bedoeld.

⁷⁰³ Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

⁷⁰⁴ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2019.

⁷⁰⁵ CSIS, *Rubble, Refugees, and Syria's Periphery*, 25 maart 2019.

⁷⁰⁶ Ook van vluchtelingen van andere nationaliteiten.

⁷⁰⁷ UNHCR, *UNHCR Turkey Operational Update, Year 2018*, 31 december 2018.

⁷⁰⁸ Naast het hoofdkantoor in Ankara heeft het DGMM drie officiële kantoren, een in de provincie Hatay, een in de provincie Kilis, in Bab al Hawa, en een in Gaziantep. In alle Turkse provincies zijn er voorts kantoren en in sommige provincies ook districtskantoren. Aan de grens kunnen Syriërs asiel aanvragen op grond van

In mei 2019 stonden bijna 3,6 miljoen Syrische vluchtelingen geregistreerd bij het DGMM. Bijna 96% van de Syrische vluchtelingen verbleef in stedelijke gebieden, terwijl vier procent verbleef in dertien tijdelijke opvangcentra van de DGGM.⁷⁰⁹

In 2018 verbleven 3,6 miljoen Syriërs in Turkije, van wie 93% in steden. In juni 2018 waren er nog negentien vluchtelingenkampen, eind maart 2019 was het aantal kampen teruggebracht tot dertien, waarvan twee tentenkampen.⁷¹⁰ Syriërs in kampen kregen een financiële ondersteuning om zich te vestigen in de provincies.⁷¹¹

Werk

Geregistreerde Syriërs hebben in Turkije toegang tot een werkvergunning onder voorwaarden, tot onderwijs en gezondheidszorg. Als een Syriër met een tijdelijke beschermingsstatus wil verhuizen, bijvoorbeeld omdat hij een werkvergunning heeft gekregen door bemiddeling van een bedrijf in een andere provincie, dient hij daartoe een verzoek in. Als dit wordt goedgekeurd ontvangt hij een nieuwe identiteitskaart met dezelfde persoonsgegevens maar een andere provincienaam. Als iemand illegaal naar een andere provincie is verhuisd dient hij terug te keren naar de plaats waar hij vandaan komt. Hij wordt daarvoor niet bestraft, maar krijgt in eerste instantie een waarschuwing.⁷¹² In de periode 2011-2012 verbleef de overgrote meerderheid van de Syriërs in het zuidoosten maar daarna zijn velen naar het westen vertrokken, vooral naar Istanboel. De Turkse regering draagt echter geen dossiers over van Syriërs die illegaal naar Istanboel zijn gegaan omdat het er te veel zijn. Dat creëert problemen bij de toegang tot voorzieningen.⁷¹³

Van de 3,6 miljoen Syriërs in Turkije ontvangen ongeveer anderhalf miljoen Syriërs financiële bijstand, die bedraagt 120 Turkse lira (18 EUR) per individu per maand. Syriërs kunnen vanaf 2016 een werkvergunning krijgen.⁷¹⁴ Ongeveer zestigduizend Syriërs hebben een werkvergunning gekregen, onder wie 35.000 Syriërs met een tijdelijke status van bescherming, want de anderen hebben een normale

gezinshereniging of gezondheidsredenen. Als zij een geldig Syrisch paspoort hebben kunnen zij de grens oversteken. Zakenlieden met paspoorten reizen in en uit, Syriërs in het bezit van een paspoort worden aan de grens niet geweigerd, maar weinig Syriërs komen Turkije binnen met een paspoort. Indien Syriërs in Turkije worden aangehouden zonder documenten worden zij niet uitgezet, maar verwezen naar het dichtstbijzijnde DGGM-kantoor. Daar worden zij geregistreerd en krijgen een identiteitskaart. De Turkse grens wordt zwaar bewaakt. In 2018 werden desalniettemin ongeveer 300.000 nieuw aangekomen Syriërs geregistreerd. Dit geschiedt op *prima facie* basis. Het is dezerzijds niet bekend of deze Syriërs om veiligheidsredenen of andere redenen (zoals economische redenen) naar Turkije zijn gegaan. Er zijn incidenten aan de grens geweest van beschietingen, maar niet op systematische wijze. In 250.000 gevallen zijn mensen onderschept bij de Turks-Syrische grens in 2018. Een onderschepping kan inhouden dat iemand meerdere keren heeft geprobeerd de grens over te steken. Niet alleen mensen die internationale bescherming nodig hebben steken illegaal de grens over. Er wordt ook veel gesmokkeld over de grens met Idlib waar een rivier is. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷⁰⁹ In oktober 2018 werden sommige centra gesloten waarop de bewoners naar steden werden overgeplaatst. UNHCR, *Turkey Operational Update, October 2018*, 9 januari 2019. Zie ook AIDA, *Country Report: Turkey, 2018 update*, 2018; Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

⁷¹⁰ In deze tentenkampen zijn de omstandigheden 's winters slecht. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷¹¹ UNHCR, *Syrian Refugee Camps and Provincial Breakdown of Syrian Refugees Registered in South East Turkey as of 07 February 2019*, 13 februari 2019; Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷¹² Als iemand vanuit de provincie een trein of bus wil nemen moet hij een ID-kaart tonen als hij een kaartje wil kopen. Buitenlanders moeten hun identiteitskaart tonen waarop een vreemdelingennummer staat. Sommigen gebruiken vervalste nummers. Het nummer op het ticket dient overeen te komen met het vreemdelingennummer op de ID-kaart. Vervoersbedrijven moeten daarop toezien. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷¹³ Degenen die daarvoor niet elders zijn geregistreerd kunnen zich wel in Istanbul laten registreren. Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷¹⁴ Die moet worden aangevraagd door de werkgever die daarvoor een bepaald bedrag moet betalen. Dat bedrag is in 2018 gehalveerd door het ministerie van Werkgelegenheid. Een dergelijk bedrag hoeft niet te worden betaald als hij Turken in dienst neemt of mensen in dienst neemt zonder dit aan te geven. 30% van de Turken werkt zwart. Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

verblijfsvergunning.⁷¹⁵ Het ministerie van Werkgelegenheid ontvangt aanvragen van werkgevers die Syriërs in dienst willen nemen. De verwerking van de aanvragen duurt ten minste vier maanden en maximaal acht maanden. Aanvragen worden volgens een bron geregeld afgewezen zonder opgave van redenen. De meeste Syriërs zijn daarom werkzaam in de informele sector, voornamelijk in de textielindustrie, de bouw, de zware industrie en de landbouw. In banen die de lokale bevolking niet wil of kan doen. Voor de aankomst van de Syriërs hadden de Koerden de lagere banen op de arbeidsmarkt. Veel Syriërs werken in de schoenindustrie waar ook kinderarbeid plaatsvindt.⁷¹⁶

Spanningen

De Syrische aanwezigheid op de informele arbeidsmarkt creëert spanningen in de gemeenschap, vooral doordat in 2018 veel Turken hun baan hebben verloren als gevolg van de slechte economie. Syriërs worden beschouwd als gasten, maar hebben geen recht op het Turkse staatsburgerschap, ook de volgende generatie Syriërs niet. In bepaalde gevallen wordt het staatsburgerschap toegekend, maar daarvoor bestaan geen duidelijke criteria.⁷¹⁷ De Turkse regering geeft tientallen miljoenen euro's uit aan voorzieningen voor Syriërs, maar veel Turken zouden liever willen dat er met dit geld banen voor Turken worden gecreëerd.⁷¹⁸ Veel Syriërs werken liever in de informele sector, waardoor zij én vrij toegang tot gezondheidszorg hebben én een financiële uitkering krijgen.⁷¹⁹ Syriërs zetten bedrijven op in Turkije. Begin 2019 stonden dertienduizend bedrijven geregistreerd die zijn opgericht door een Syrische partner in Turkije. De meeste zijn exportbedrijven, omdat ze niet kunnen concurreren op de lokale arbeidsmarkt. Voor Syrische zakenlieden is het moeilijk om de lokale markt aan te boren. Zo hebben Syrische supermarkten en restaurants in Istanboel voornamelijk Syrische klanten. Minder dan tien procent van de klanten zijn Turken. In Istanboel zijn bepaalde wijken voornamelijk bewoond door Syriërs. De Turken trekken weg uit deze wijken. In het Fatih district in Istanboel zijn aan beide kanten van de boulevard 57 winkels waarvan in maart 2019 52 eigendom waren of werden gehuurd door Syriërs. De overgebleven vijf Turkse winkeleigenaars waren van plan om naar een andere wijk te gaan omdat ze geen klanten meer hadden.⁷²⁰

Harmonisatiebeleid

De Turkse regering voert een harmonisatiebeleid. Syrische kinderen krijgen Turks onderwijs met een erkend diploma.⁷²¹ Eind oktober 2018 stonden 641.630 Syrische

⁷¹⁵ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷¹⁶ Het netto minimumloon in Turkije bedraagt 2200 Turkse lira (332 EUR) per maand. Het loon in de informele sector hangt af van iemands bekwaamheden, de leeftijd en of iemand Turks spreekt. Een minderjarige krijgt 1000-1200 Turkse lira (150-180 EUR) als hij twaalf uur per dag werkt, zes dagen per week. Iemand die ouder is dan 18 kan een salaris van 1600 Turkse lira (240 EUR) krijgen en wellicht het minimumloon. Veel werkgevers betalen minder dan het minimum loon. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷¹⁷ Sinds 2016 zijn 80.000 Syriërs genaturaliseerd, onder wie 29.000 minderjarigen. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019. Zie ook ABC News, *Syrian refugees who fled to Turkey face backlash*, 18 maart 2019.

⁷¹⁸ Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019; ICG, *Mitigating Risks for Syrian Refugee Youth in Turkey's Şanlıurfa*, 11 februari 2019.

⁷¹⁹ Een familie van vijf personen krijgt 600 lira (90 EUR) waarmee de huur betaald kan worden. De huur voor een appartement van een familie van vijf personen is afhankelijk van de plaats waar men woont. In een goedkope buurt van Ankara vindt men een appartement met drie slaapkamers en een kamer voor 800-900 Turkse lira. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷²⁰ In de wijk Fatih zijn er veel spanningen. Sommige Turkse bewoners zeggen dat de samenstelling van de bevolking wordt veranderd, dat de Syriërs de cultuur veranderen, laat op blijven, hard praten, koken met veel kruiden, onvoldoende Turks spreken, en geen eerbied voor ouderen hebben. Er zijn gevechten geweest tussen Syriërs en Turken. Duizenden Syriërs zijn gedeporteerd naar andere provincies omdat de mensen hen niet meer accepteerden. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷²¹ 63% van de leerplichtige Syriërs volgt Turks onderwijs. Voor Syrische leerlingen die niet vanaf de eerste klas beginnen is het moeilijk. Veel Syrische leerlingen zijn schoolverlaters. Ook hebben leraren niet de bekwaamheden om met buitenlandse leerlingen te werken. Veel Syrische leerlingen hebben een oorlogssyndroom, ze zijn

leerlingen ingeschreven op Turkse scholen. Daarnaast stonden meer dan 20.700 Syrische studenten ingeschreven op hogere scholen en universiteiten.⁷²² Syrische volwassenen kunnen gratis Turkse les volgen, waardoor zij beter gebruik kunnen maken van openbare voorzieningen en de integratie wordt bevorderd.⁷²³ Het aantal pasgeboren Syrische baby's wordt geschat op zestigduizend per jaar.⁷²⁴ Syrische baby's die geboren worden in Turkije hebben dezelfde status als andere Syriërs. Turkije geeft een geboorteakte af, zodat ze bij terugkeer naar Syrië de Syrische nationaliteit kunnen aanvragen.⁷²⁵ Pasgeboren baby's kunnen geregistreerd worden op het Syrische consulaat dat volgens een bron daarvoor drieduizend USD in rekening brengt. Dat kunnen weinig Syriërs zich permitteren.⁷²⁶

Tijdelijke terugkeer

Syriërs in Turkije mogen tijdelijk terugkeren naar Syrië. Zij kunnen online een aanvraag indienen op een website van het DGMM in het Arabisch. Na invoering van hun identiteitsnummer wordt een periode aangegeven waarin ze het land kunnen verlaten en terugkomen. In 2018 verlieten tijdens de ramadan 153.300 Syriërs Turkije.⁷²⁷ Daarvan kwamen 145.937 Syriërs terug naar Turkije. Vanuit Turkije en Syrië rijden bussen naar de grens. Syriërs die tijdelijk terugkeren worden niet geregistreerd aan de grens. Zij gaan doorgaans naar Syrië om na te gaan wat er met hun bezittingen is gebeurd en om familie te bezoeken. Syriërs die naar Turkije terugkeerden verklaarden dat zij hadden gekeken of het veilig was en of er mogelijkheden waren om inkomsten te verwerven. Van 55.000 Syriërs is vastgesteld dat zij in de jaren tot en met 2018 vrijwillig vanuit Turkije naar Syrië zijn teruggekeerd.⁷²⁸ Volgens de Turkse autoriteiten zijn 381.000 Syriërs vanuit Turkije teruggekeerd naar Syrië, maar dit aantal is niet uitgesplitst in getallen per jaar en kan niet geverifieerd worden door UNHCR.⁷²⁹

4.4.2.2

Jordanië

Het zuiden van Syrië en het noorden van Jordanië zijn verbonden door uitgebreide familiebanden waardoor geweld en ontheemding in Zuid-Syrië van binnenlands belang is in Jordanië.⁷³⁰ Op 15 januari 2019 stonden 671.579 Syriërs als vluchteling geregistreerd in Jordanië. Van hen verbleven 545.670 personen in steden en 125.909 in kampen. Kinderen maken bijna de helft uit van de Syrische vluchtelingen.⁷³¹ In Jordanië coördineert UNHCR de hulp aan vluchtelingen in samenwerking met andere VN-organisaties en internationale organisaties en internationale en lokale ngo's waaronder *Norwegian Refugee Council* (NRC), WHO, UNICEF, UNFPA, *Danish Refugee Council* (DRC). Daarnaast verleent UNHCR ondersteuning aan het *Syrian Refugee Affairs Directorate* (SRAD), de Jordaanse overheidsinstelling die de vluchtelingenkampen Zaatari en Azraq beheert.⁷³²

getraumatiseerd. Goed opgeleide Syriërs zouden kunnen helpen, maar kregen daarvoor geen vergunning. Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷²² UNHCR, *Turkey Operational Update, October 2018*, 9 januari 2019.

⁷²³ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷²⁴ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷²⁵ Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷²⁶ Vertrouwelijke bron, 22 maart 2019.

⁷²⁷ De Syriërs die tijdelijk terugkeren zijn vooral mannen, die hun familie vertegenwoordigen. De meesten gaan naar een gebied dat niet onder controle staat van de Syrische regering. Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷²⁸ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷²⁹ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷³⁰ De eerste maanden na de de-escalatie van mei 2017 keerden meer vluchtelingen uit Jordanië naar Zuidwest-Syrië terug. Echter, die stuurden negatieve berichten aan hun achtergebleven familieleden in Jordanië over de lokale omstandigheden. Vluchtelingen die terugkeren vanuit Jordanië kunnen niet meer terug naar dit land als opnieuw geweld uitbreekt. ICG, *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018.

⁷³¹ Van de Syrische vluchtelingen in Jordanië is 48% afkomstig uit Dara'a, 19% uit Homs, 10% uit Aleppo, 9% uit Rif Damascus en 8% uit de stad Damascus. UNHCR, *UNHCR Registered Syrians in Jordan*, 15 januari 2019. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67845>. GoJ/Fafo, *The living conditions of Syrian refugees in Jordan: Results from the 2017-2018 survey of Syrian refugees inside and outside camps*, 10 februari 2019.

⁷³² UNHCR, *Jordan Factsheet - January 2019*, 31 januari 2019.

Syrische vluchtelingen verblijven onder meer in de plaatsen Amman, Zarqa, Irbid, Mafraq en in vluchtelingenkampen.⁷³³ In het vluchtelingenkamp Zaatari, dat dicht bij de grens met Syrië ligt, verbleven begin 2019 ruim 78.000 Syrische vluchtelingen. Meer dan achttienduizend kinderen volgden onderwijs op 32 verschillende scholen.

Werk

Bijna 120.000 vluchtelingen beschikten over een werkvergunning. Het kamp Zaatari staat onder gezamenlijk beheer van het Jordaanse *Syrian Refugee Affairs Directorate* en de UNHCR. In de loop der jaren is het kamp van een klein tentenkamp uitgegroeid tot een stadswijk.⁷³⁴ Ook vluchtelingen in het kamp Azraq kunnen een werkvergunning krijgen en buiten het kamp werken. Binnen de kampen is beperkte mogelijkheid voor economische activiteit, met name via *cash for work* programma's, bijvoorbeeld in het onderhoud van het kamp of de plaatsing van zonnepanelen.⁷³⁵

98% van de Syriërs buiten de kampen huurt een appartement. De huur bedraagt gemiddeld 80 tot 150 JD (100-185 EUR) per maand. 51% van de Syrische huishoudens leeft voornamelijk van één salaris, 26% van overboekingen door familieleden buiten Jordanië. In Amman, Irbid en Zarqa is het gemiddelde jaarinkomen van een huishouden ongeveer drieduizend JD (3.730 EUR), terwijl dit ongeveer tweeduizend JD (2.490 EUR) in de kampen en de provincie Mafraq bedraagt. 89% van de huishoudens beschikt over schoteltelevisie. Veel Syrische vluchtelingen in Jordanië geven aan gebrek aan voedsel, financiële- en gezondheidsproblemen te hebben. Vijftien procent van de Syrische vluchtelingen heeft middelbaar of hoger onderwijs gehad. Alle leerplichtige Syrische leerlingen zitten op de basisschool. De werkloosheid onder Syrische vluchtelingen in Jordanië is gedaald van 61% in 2014 tot 25% in 2018. Syriërs zijn werkzaam als bouwvakkers, huishoudelijk personeel, obers en marktverkopers, industriearbeiders, artsen, verpleegkundigen en onderwijzers. Netto salarissen schommelen tussen 150 en 288 JD per maand.⁷³⁶ Voor meer informatie over inkomsten, uitgaven, schulden, kwetsbaarheid en andere aspecten van het leven van Syrische vluchtelingen in Jordanië wordt verwezen naar een onderzoek van de UNHCR.⁷³⁷

Tussen 2016 en 2018 verstrekt het Jordaanse ministerie van Werkgelegenheid meer dan 120.000 werkvergunningen aan Syrische vluchtelingen in Jordanië voor banen in de bouw, de landbouw, de industrie en de voedselverwerking. Daarnaast gaf het ministerie in november 2018 Syrische vluchtelingen toestemming om eigen bedrijfjes (*home based businesses*) op te zetten op het gebied van voeding, kleding en handwerkproducten.⁷³⁸

Financiële bijstand

In 2018 ontvingen 340.530 Syrische en 26.379 vluchtelingen van andere nationaliteiten financiële bijstand om de winter door te komen. In december 2018 beantwoorde de Jordaanse telefonische hulplijn 569.578 telefoontjes, voornamelijk met verzoeken om financiële hulp.⁷³⁹

⁷³³ GoJ/Fafo, *The living conditions of Syrian refugees in Jordan: Results from the 2017-2018 survey of Syrian refugees inside and outside camps*, 10 februari 2019.

⁷³⁴ UNHCR, *Zaatari Refugee Camp - Factsheet, January 2019*, 4 maart 2019.

⁷³⁵ <https://reliefweb.int/report/jordan/cash-work-zaatari-camp-basic-needs-and-livelihoods-working-group-april-2017>.

⁷³⁶ Het is dezerzijds niet bekend of al deze Syriërs een werkvergunning hadden. GoJ/Fafo, *The living conditions of Syrian refugees in Jordan: Results from the 2017-2018 survey of Syrian refugees inside and outside camps*, 10 februari 2019.

⁷³⁷ UNHCR, *Vulnerability Assessment Framework – Population study 2019*, 2019.

⁷³⁸ UNHCR, *Jordan: Livelihood Opportunities for Refugees - February 2019*, 6 februari 2019.

⁷³⁹ UNHCR, *Jordan: UNHCR Operational Update, January 2019*, 31 januari 2019.

4.4.2.3 Libanon

In Libanon heeft de UNHCR meer dan 950.000 Syrische vluchtelingen geregistreerd. Echter, de Libanese regering schat het totale aantal Syriërs in Libanon op anderhalf miljoen. De aanwezigheid van zoveel vluchtelingen legt een grote druk op de infrastructuur en de voorzieningen en stellen het geduld en de gastvrijheid van de gastgemeenschap op de proef.⁷⁴⁰ Uit een enquête van het *Internal Displacement Monitoring Centre* (IDMC) onder 1.800 Syrische vluchtelingen in Libanon, die medio 2018 werd gehouden bleek dat 45% van hen direct was blootgesteld aan geweld in Syrië. De drie belangrijkste redenen om te vluchten waren economische ontbering, veiligheidsbedreigingen en de wens tot gezinshereniging. Ongeveer twaalf procent was binnen Syrië ontheemd geraakt alvorens naar Libanon te vluchten.⁷⁴¹ Vanuit Libanon kunnen sommige Syriërs⁷⁴² de grens oversteken en heen en weer reizen om te zien hoe het gaat met familieleden en bezittingen.⁷⁴³ Zestig procent van de Syriërs gaf aan terug te willen keren naar huis, slechts achttien procent gaf aan onder geen enkele omstandigheid terug te gaan. Tijdens groepsdiscussies bleek dat de overgrote meerderheid spijt had van het besluit de grens over te vluchten en liever in Syrië had willen blijven.⁷⁴⁴

In januari 2019 werden meer dan 25.600 Syrische vluchtelingen in 639 geïmproviseerde vluchtelingenkampen getroffen door hevige stormen, regens, sneeuwval en overstromingen in Libanon. Veel tenten werden zo ernstig beschadigd dat vluchtelingen moesten worden overgeplaatst naar andere kampen of tijdelijk worden ondergebracht in andere kampen, scholen of moskeeën.⁷⁴⁵

4.4.2.4 Egypte

Eind 2018 had de UNHCR 242,873 vluchtelingen en asielzoekers in Egypte geregistreerd, van wie 55% Syrische vluchtelingen.⁷⁴⁶

4.4.2.5 Irak

Eind april 2019 waren in Irak 253.672 Syrische vluchtelingen door de UNHCR geregistreerd. 99% van hen verbleef in de KAR, 37% in vluchtelingenkampen⁷⁴⁷, de overigen in steden en kleinere plaatsen in de provincies Suleymania, Dohuk en Erbil.⁷⁴⁸ De vluchtelingenkampen in de KAR zijn veel beter dan de ontheemdenkampen in Syrië.⁷⁴⁹ Naast de door de UNHCR erkende vluchtelingen zijn er ook Syriërs in de KAR die niet zijn geregistreerd. Degenen met een vluchtelingenstatus hebben geen recht op een financiële vergoeding en dienen derhalve te werken om inkomsten te verwerven. In de vluchtelingenkampen hadden zij een beperkte toegang tot gezondheidszorg. Echter, het ministerie van Gezondheidszorg heeft hier in 2018 een einde aan gemaakt. Een erkende vluchtelingenstatus geeft toegang tot een baan. In de KAR hebben Syrische Koerden

⁷⁴⁰ UNHCR, *Lebanon Factsheet*, 31 januari 2019; UNHCR, *Lebanon: Inter-Agency Coordination End-Year 2018 Statistical Dashboard*, 31 december 2018.

⁷⁴¹ IDMC, *IDPs & Refugees: Two Sides of the Same Coin*, 21 januari 2019.

⁷⁴² Dit is afhankelijk van hun legale, politieke en financiële status/situatie in zowel Syrië als Libanon. Volgens UNHCR Libanon zijn het vaak vrouwen en kinderen die eerst teruggaan om polshoogte op te nemen terwijl mannen achterblijven om diverse redenen zoals angst voor de Syrisch autoriteiten of het hebben van werk/inkomen elders. Vertrouwelijke bron, 5 juni 2019.

⁷⁴³ IDMC, *IDPs & Refugees: Two Sides of the Same Coin*, 21 januari 2019.

⁷⁴⁴ IDMC, *IDPs & Refugees: Two Sides of the Same Coin*, 21 januari 2019.

⁷⁴⁵ OCHA, *Humanitarian Bulletin Lebanon Issue 34*, 25 februari 2019.

⁷⁴⁶ UNHCR, *Egypt Factsheet*, 31 december 2018.

⁷⁴⁷ De vluchtelingenkampen zijn Domiz 1 (34.133), Domiz 2 (10.580), Gawilan (8.972), Darashakran (11.906), Qushtapa (8.186), Kawergosk (7.857) en Basirma (2.857). <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/6>. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/15>. Zie ook NRC, *Far from Home - Prospects for Syrian Refugees in Iraq*, januari 2019.

⁷⁴⁸ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁷⁴⁹ Er is bijvoorbeeld een groot verschil tussen het kamp Domiz en alle andere kampen in de KAR en het kamp Al Hol in Syrië. Ook is er een groot verschil met de ontheemdenkampen in Irak. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

meer bewegingsvrijheid dan Syrische Arabieren.⁷⁵⁰ De laatsten hebben een vergunning nodig om naar een andere provincie gaan. De Syrische Koerden verblijven over het algemeen niet in vluchtelingenkampen, zij zijn opgegaan in de lokale bevolking.⁷⁵¹ In de vluchtelingenkampen verblijven meer Syrische Arabieren.⁷⁵²

Werk

Veel Syrische vluchtelingen werken in restaurants en in banen die Irakezen normaal gesproken niet doen. De Syrische Koerden zetten daarnaast eigen zaken op. Een ober verdient ongeveer vijfhonderd USD per maand. Dat is een hoog salaris vergeleken met de lonen in Syrië. Echter, de huren zijn hoog en de Syrische Koerden moeten geld naar familie in Syrië opsturen. Veel Syrische Koerden in de KAR hebben ook familie in Turkije. Daarnaast moeten vluchtelingen betalen voor de gezondheidszorg. Sommige vluchtelingen hebben rekeningen van ziekenhuizen van tienduizenden dollars.⁷⁵³

Op 13 februari 2019 kondigde de premier van Irak aan dat vermeende Iraakse ISIS –strijders en hun familie vanuit Syrië zouden worden teruggestuurd naar Irak.⁷⁵⁴ Hun aantal werd op dat moment geschat op vier- tot zesduizend. Ze zouden worden ondergebracht in kampen. Hulpverleners maakten zich zorgen over het opsluiten van mensen die alleen familie van strijders zijn.⁷⁵⁵

4.4.3

*Terugkeer van vluchtelingen*⁷⁵⁶

Meer dan dertien miljoen mensen zijn binnen en buiten Syrië ontheemd geraakt tijdens het inmiddels meer dan acht jaar durende conflict. Nu het directe conflictgeweld is verminderd en president Assad en zijn bondgenoten de controle hebben herkregen over zuid en midden Syrië, is de druk op vluchtelingen in de buurlanden om terug te keren toegenomen. Deze nieuwe fase in de burgeroorlog heeft ook geleid tot zogenoemde vrijwillige terugkeer van vluchtelingen die moeilijkheden ondervinden in de landen waar zij als vluchteling verblijven. Over de omstandigheden op de plaatsen waarheen de vluchtelingen terugkeren – en hoe het terugkeerproces functioneert – is weinig bekend, ook niet bij de terugkerende vluchtelingen zelf. Nu de Syrische regering steeds meer gebieden onder controle heeft, is er steeds minder informatie beschikbaar. Degenen die wonen in regeringsgebieden zijn bevreesd om te communiceren met familie en vrienden in andere delen van Syrië of buurlanden. De UNHCR heeft beperkt toegang tot informatie van de Syrische regering.⁷⁵⁷ Redenen om niet terug te keren zijn zorgen over de schade aan huizen en gebrek aan geld voor herstel, de beperkte basisvoorzieningen, het gebrek aan banen en documenten en de militaire dienstplicht. Daarnaast wijzen organisaties op de gevolgen van politieke oppositie en

⁷⁵⁰ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019. Zie ook DSP, *Far from Home - Future Prospects for Syrian Refugees in Iraq*, januari 2019.

⁷⁵¹ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁷⁵² De Syrische Koerden zijn naar de KAR gevlucht omdat het dichtbij ligt, zij dezelfde culturele en (vrijwel) dezelfde taal spreken, Koerdisch. Zij zijn weggegaan uit Syrië vanwege de militaire dienstplicht en de oorlog. Een andere factor is de interne politieke strijd in noordoost Syrië. Jonge Syriërs zeggen niet terug te gaan vanwege de dienstplicht, omdat er weinig (economische) mogelijkheden zijn, een beperkte bewegingsvrijheid en dat zij mee moeten vechten met de Koerdische troepen. Ook vrouwen worden opgeroepen voor de dienstplicht. De Syrische Koerden kunnen hun familieleden in Syrië opzoeken als die iets nodig hebben. Vooral vrouwen en ouderen kunnen makkelijk reizen. Mannen kunnen worden gearresteerd in verband met de dienstplicht en zijn daarom voorzichtiger. Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁷⁵³ Vertrouwelijke bron, 28 maart 2019.

⁷⁵⁴ HRW, *Families of Iraqi ISIS Suspects Transferred from Syria*, 24 februari 2019.

⁷⁵⁵ Ibid.

⁷⁵⁶ Zowel in veel bronnen als in dit ambtsbericht wordt met vluchtelingen naar het buitenland gevluchte Syriërs bedoeld. Dit betreft niet per definitie vluchtelingen met een status op grond van het Vluchtelingenverdrag.

⁷⁵⁷ EIP, *Refugee Return in Syria: Dangers, Security risks and Information scarcity*, mei 2019. Zie ook The World Bank, *End of Fighting in Syria Not Enough for Spontaneous Return of Syrian Refugees*, 6 februari 2019.

– in het algemeen – het gebrek aan vertrouwen in informatie van de Syrische overheid.⁷⁵⁸

Terugkeerprocedure

Syriërs die willen terugkeren moeten een aanvraag indienen bij de Syrische diplomatieke vertegenwoordiging in het land waar zij verblijven. Op de ambassade of het consulaat wordt de aanvrager bevraagd over de redenen waarom hij Syrië heeft verlaten, wat hij of zij heeft gedaan in het gastland en welke inkomsten hij of zij heeft gehad. De Syrische ambassade stuurt de informatie over de aanvrager door naar het Syrische ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit ministerie voert veiligheidscontroles uit en verifieert of de aanvrager de Syrische nationaliteit heeft.⁷⁵⁹ Volgens het SOHR ondervinden personen die niet betrokken zijn geweest bij activiteiten van de oppositie geen problemen bij terugkeer naar Syrië. Zij kunnen hun status regelen door veiligheidsdiensten om te kopen.⁷⁶⁰ Syriërs die overwegen terug te keren laten bekenden in Syrië nagaan of zij op een lijst van gezochte personen staan. Voor het intrekken van arrestatiebevelen zijn volgens bronnen bedragen gevraagd dan wel betaald van enkele honderden dollars tot vijfduizend USD.⁷⁶¹ Degenen die Syrië hadden verlaten en in Libanon verbleven zonder visa, moesten op een irreguliere manier terugkeren naar Syrië om problemen met de Libanese autoriteiten (arrestatie, deportatie, verbod op nieuwe inreis naar Libanon en boetes) en de Syrische autoriteiten aan de grens te voorkomen.⁷⁶²

Recente rapporten suggereren dat Rusland en Libanon besprekingen hebben gevoerd over de terugkeeromstandigheden van vluchtelingen en druk hebben uitgeoefend op de Syrische regering om concessies te doen, opdat Syrische vluchtelingen uit Libanon kunnen terugkeren. Daarbij ligt de nadruk op verbeteringen op het gebied van *Housing Land and Property*, persoonsbewijzen en militaire dienstplicht, maar blijven de door de UNHCR gestelde voorwaarden (Protection Thresholds) voor een waardige en duurzame terugkeer onbesproken. Uit onderzoek is gebleken dat negentien procent van de Syrische vluchtelingen in Libanon niet van plan is ooit terug te keren; 85% geeft aan de eerste twaalf maanden niet te zullen terugkeren.⁷⁶³ Op 26 februari 2019 verklaarde president Michel Aoun dat Libanon doorgaat met het repatriëren van Syrische vluchtelingen naar veilige zones in Syrië 'zonder te wachten op een politieke oplossing die veel tijd kan kosten'.⁷⁶⁴ Op 4 mei 2019 verklaarde president Aoun dat Libanon zal proberen op grote schaal de terugkeer van Syrische vluchtelingen te organiseren. Volgens Aoun waren reeds 194.000 Syrische vluchtelingen vanuit Libanon naar Syrië

⁷⁵⁸ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁵⁹ Deze procedure heeft ten eerste tot doel dat alleen Syriërs terugkeren naar Syrië. De Syrische autoriteiten nemen aan dat sinds het uitbreken van de oorlog personen met een andere nationaliteit vervalste, vooral in Turkije vervaardigde, documenten hebben gebruikt om asiel in westerse landen te krijgen. Ten tweede heeft de procedure tot doel om personen die willen terugkeren te informeren over een mogelijke strafrechtelijke vervolging. Degenen die strafrechtelijk kunnen worden vervolgd krijgen problemen bij terugkeer, tenzij zij over hun vervolging afspraken maken met de Syrische autoriteiten vóór hun terugkeer. Degenen die Syrië op illegale wijze hebben verlaten kunnen bij de Syrische ambassade een nieuw document aanvragen. Na het vaststellen van de identiteit van de aanvragen door familieleden of een wettelijke vertegenwoordiger ontvangt de aanvrager het aangevraagde document. DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁶⁰ Die rekenen daarvoor volgens het SOHR hoge bedragen, ten minste 5.000 USD. DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁶¹ Syriërs geven elkaar namen door van personen bij de overheid die omkoopbaar zijn. DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, 19 maart 2019.

⁷⁶² DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁶³ Sheltercluster, *Syria: 2019 Shelter Bi-Monthly Issue No. 24*, 27 maart 2019; UNHCR, *Provision of Life-Saving Assistance and Supporting Communities*, 2018.

⁷⁶⁴ Arab News, *Lebanese president pledges safe return of Syrian refugees*, 27 februari 2019. Zie ook The Syrian Observer, *Syrians Fled for a Reason. Now Their Safe Return Is at Stake*, 8 april 2019.

teruggekeerd en waren er geen rapporten dat zij daar slecht behandeld waren.⁷⁶⁵ Echter, de UNHCR verklaarde dat in 2018 slechts van 14.496 vluchtelingen was vastgesteld dat zij vrijwillig vanuit Libanon naar Syrië zijn teruggekeerd en dat dit aantal in de eerste drie maanden van 2019 4.008 bedroeg.⁷⁶⁶

De UNHCR en het Russische ministerie van Defensie proberen – onafhankelijk van elkaar – de terugkeer van ontheemden en vluchtelingen in kaart te brengen. Eind 2018 had de UNHCR vanaf september 2015 135.718 teruggekeerde vluchtelingen uit Libanon, Jordanië, Turkije, Irak en Egypte geregistreerd – onder wie 56.047 spontaan teruggekeerden in 2018.⁷⁶⁷ Sinds 30 september 2015, toen Rusland zich mengde in het conflict, stelde het Russische ministerie van Defensie dat vanaf 18 juli 2018 127.463 Syriërs naar huis waren teruggekeerd vanuit het buitenland, onder wie 52.580 vluchtelingen uit Libanon en 74.883 uit Jordanië.⁷⁶⁸ De UNHCR meldde ook dat 1,4 miljoen ontheemden vanuit andere delen van het land waren teruggekeerd.⁷⁶⁹

Het is van de terugkeerders niet bekend of zij allen naar hun eigen woonplaats terug konden keren of dat zij bij terugkeer vanuit het buitenland in een situatie van ontheemding terechtkwamen en hoe duurzaam hun terugkeer was. Sommigen keerden tijdelijk terug om te beoordelen of terugkeer met het hele gezin veilig en opportuun zou zijn. Terugkeer vanuit het buitenland is onder andere ingegeven door zware verblijfsomstandigheden in het gastland en/of de wens om bezittingen veilig te stellen en/of de wens herenigd te worden met familie in Syrië. In het geval van gewenste familiehereniging betrof het ook families die een gedeporteerd familielid naar Syrië volgden en families die door een achtergebleven oud en/of hulpbehoevend familielid dringend verzocht werden terug te keren. Overigens keerden niet altijd complete families terug. Als voornaamste redenen om – nog – niet terug te willen keren gaven mensen aan: angst voor represailles van de Syrische autoriteiten en sociaaleconomische redenen zoals gebrek aan onderdak en voorzieningen en onderwijs voor hun kinderen.⁷⁷⁰

Op internet deden tijdens de vorige verslagperiode twee lijsten de ronde met namen van door de Syrische autoriteiten gezochte personen. Op de desbetreffende websites zijn echter de namenlijsten verwijderd.⁷⁷¹

Terugkeer vanuit Europa

Er heeft geen terugkeer op grote schaal vanuit Europa plaatsgevonden.⁷⁷² Er is geen betrouwbare informatie beschikbaar over het aantal Syriërs dat vanuit Europa teruggedaan is naar Syrië. In de media verschijnen sporadisch verhalen van Syriërs die vanuit een Europees land terugkeren.⁷⁷³ De Syrische regering stelt geen personen te arresteren of te vervolgen wegens het aanvragen van asiel in buur- of andere landen. Een andere bron bevestigt dit, maar voegt er aan toe dat bekende

⁷⁶⁵ Asharq Al-Awsat, Aoun: *Lebanon Could Organize Return of Syrian Refugees with Damascus*, 4 mei 2019.

⁷⁶⁶ https://data2.unhcr.org/en/situations/syria_durable_solutions. Geraadpleegd op 20 mei 2019.

⁷⁶⁷ Het aantal is mogelijk hoger. De UNHCR kan niet alle terugkeerders registreren. Er zijn terugkeerders die zich niet melden. Ook heeft de UNHCR geen toegang tot de grens tussen Libanon en Syrië, waar veel terugkeerders passeren.

⁷⁶⁸ Russian Ministry of Defense, 'Bulletin of the Centre for Reconciliation of Opposing Sides and Refugee Migration Monitoring', 8 februari 2019.

⁷⁶⁹ UNHCR 2018.

⁷⁷⁰ IDMC, *IDPs & Refugees: Two Sides of the Same Coin*, 21 januari 2019.

⁷⁷¹ <https://leaks.zamanalwsl.net/1.5m.php>; Op de Arabische website staat: 'No data available in table'. (geraadpleegd op 7 juni 2019). Lijst gezochte dienstplichtigen <http://leaks.zamanalwsl.net/matlobeen.php> Op de Arabische website staat: 'No data available in table'. (geraadpleegd op 7 juni 2019).

⁷⁷² DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁷³ CSM, *No haven from hardship: Why some Syrians return from Europe*, 10 december 2018; BBC News, *The Syrians returning home after years of fleeing war*, 19 februari 2019; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

politieke of militaire tegenstanders niet terugkeren, omdat zij weten dat zij onmiddellijk worden gearresteerd.⁷⁷⁴

Behandeling bij terugkeer

Bronnen maken geen onderscheid tussen terugkeer vanuit landen in de regio van Syrië en vanuit landen in Europa.

Voor zover bekend keert het grootste deel van teruggekeerde vluchtelingen terug naar gebied dat in handen is van een oppositiegroep.⁷⁷⁵ Door herovering van gebied door de Syrische autoriteiten neemt de totale omvang van het gebied in handen van de oppositie af. Voor heel Syrië geldt dat het bij terugkeer van belang is of iemand terugkeert naar zijn plaats van herkomst. Als dat het geval is, kan men terugvallen op een sociaal netwerk en/of de stam. Personen die vanuit het buitenland terugkeren naar een gebied waar men oorspronkelijk niet vandaan komt, ontbreekt het aan een dergelijk vangnet.⁷⁷⁶

Degenen die terugkeren naar Syrië keren terug naar een land waarin volgens de OHCHR geen rechtstaat is, de vrijheid van meningsuiting wordt onderdrukt, op grote schaal mensenrechtenschendingen worden gepleegd en de economische situatie slecht is.⁷⁷⁷

⁷⁷⁴ DRC, *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019.

⁷⁷⁵ Vertrouwelijke bron, 21 maart 2019.

⁷⁷⁶ Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019; Vertrouwelijke bron, 25 maart 2019.

⁷⁷⁷ OHCHR, *UN Commission of Inquiry on Syria: Continued hostilities and lawlessness countrywide render safe and sustainable returns impossible*, 28 februari 2019. Vertrouwelijke bron, 6 juni 2019.

5 Bijlagen

5.1 Gebruikte afkortingen

ALF	– Afrin Liberation Forces
DGMM	– Directorate General of Migration Management
DRC	– Danish Refugee Council
ECHO	– European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
FSA	– Free Syrian Army, Vrije Syrische Leger
FSP	– Free Syrian Police
HAD	– Hurras al-Din
HNC	– High Negotiations Committee
HTS	– Hay'at Tahrir al-Sham
ICRC	– Internationale Comité van het Rode Kruis
IDMC	– Internal Displacement Monitoring Centre
IED	– Improvised Explosive Device
ISIS	– al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham, Islamitische Staat in Irak en de Levant
ISW	– Institute for the Study of War
JKBW	– Jaysh Khalid bin al-Waleed
KAR	– Koerdische Autonome Regio
KNC	– Kurdish National Council
KRG	– Kurdistan regional Government
LDHR	– Lawyers and Doctors for Human Rights
NES	– Autonomous Administration of North and East Syria
NLF	– National Liberation Front
NRC	– Norwegian Refugee Council
NSAG	– Non-state armed groups
OPCW	– Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens
PYD	– Partiya Yekîtiya Demokrat, Democratic Union Party
RCC	– Raqqa Civil Council
SAA	– Syrian Arab Army
SARC	– Syrian Arab Red Crescent
SDF	– Syrian Democratic Forces
SIG	– Syrian Interim Government
SNC	– Syrian Negotiations Committee
SNHR	– Syrian Network for Human Rights
SOC	– Syrian Opposition Coalition
SOHR	– Syrian Observatory of Human Rights
SRAD	– Syrian Refugee Affairs Directorate
SSG	– Syrian Salvation Government
UNDOF	– UN Disengagement Observer Force
UNHCR	– United Nations High Commissioner for Refugees
UNRWA	– United Nation Relief and Works Agency for Palestinian Refugees in the Near East
VDC	– Violations Documentation Center in Syria
VN	– Verenigde Naties
VS	– Verenigde Staten van Amerika
WFP	– Wereldvoedselprogramma
WHO	– World Health Organization
YPG	– Yekîneyên Parastina Gel, People's Protection Units
YPJ	– Yekîneyên Parastina Jinê, Women's Protection Units

5.2 Geraadpleegde bronnen

Accord

- *Administering a borderland at war: Bab al-Hawa in Syria*, november 2018

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project)

- *Pro-government militia autonomy on the battlefield in Syria*, 22 maart 2018

AI-Monitor

- *Turkish-supported public services flourish in Euphrates Shield area*, 17 september 2018
- *Is this the end of the Syrian Interim Government?*, 15 maart 2019

Amnesty International

- *Syria: Turkey must stop serious violations by allied groups and its own forces in Afrin*, 2 augustus 2018

Bellingcat

- *Syrian Turkmen Groups in Latakia: An Overview*, 7 februari 2019
- *Wrath of the Olives: Tracking the Afrin Insurgency Through Social Media*, 1 maart 2019

Borgen Project

- *Education in Syria Has Continued Despite Civil War*, 8 februari 2019

Chatham House

- *Assad Has Learned That Chemical Attacks Are a Tactic That Works*, 13 april 2018

Clingendael Spectator

- *Six scenarios for pro-regime militias in 'post-war' Syria*, maart 2019

Danish Refugee Council en Danish Immigration Service

- *Syria. Recruitment practices in government-controlled areas and in areas under opposition control, involvement of public servants and civilians in the armed conflict and issues related to exiting Syria*, augustus 2017
- *Syria: Security Situation in Damascus Province and Issues Regarding Return to Syria*, februari 2019

Durable Solutions Platform

- *Durable Solutions in North-East Syria*, november 2019
- *Far from Home - Future Prospects for Syrian Refugees in Iraq*, januari 2019
- *Working towards Self-Reliance: Syrian refugees' economic participation in Turkey*, maart 2019

European Institute of Peace

- *Refugee return in Syria: dangers, security risks and information scarcity*, mei 2019

European University Institute

- *The Sochi agreement and the interests of guarantor states: examining the aims and challenges of sustaining the deal*, 2019

Fafo Institute

- *The living conditions of Syrian refugees in Jordan: Results from the 2017-2018 survey of Syrian refugees inside and outside camps*, 10 februari 2019

Human Rights Watch

- *Syria: Thousands of Displaced Confined to Camps*, 1 augustus 2018
- *World Report – Syria*, 17 januari 2019

- *Syria: Arrests, Torture by Armed Group*, 28 januari 2019
- *Families of Iraqi IS Suspects Transferred from Syria*, 24 februari 2019
- *Syria: Detention, Harassment in Retaken Areas*, 21 mei 2019

Internal Displacement Monitoring Centre

- *IDPs & Refugees: Two Sides of the Same Coin*, 21 januari 2019

International Crisis Group

- *Middle East Report N°187 - Keeping the Calm in Southern Syria*, 21 juni 2018
- *Europe Report N°250, Russia and Turkey in the Black Sea and the South Caucasus*, 28 juni 2018
- *Middle East Briefing N°63 - Saving Idlib from Destruction*, 3 september 2018
- *Middle East Briefing N°66 - Avoiding a Free-for-all in Syria's North East*, 21 december 2018
- *Mitigating Risks for Syrian Refugee Youth in Turkey's Şanlıurfa*, 11 februari 2019
- *Middle East Report N°196 - Lessons from the Syrian State's Return to the South*, 25 februari 2019

Jamestown

- *The Turkistan Islamic Party in Double-Exile: Geographic and Organizational Divisions in Uighur Jihadism*, 7 september 2018

King Faisal Center for Research and Islamic studies

- *"Useful Syria" and Demographic Changes in Syria*, 2017

Landinfo

- *Syria: Marriage legislation and traditions*, 22 augustus 2018

Leiden University

- *Civil Documentation Strategies in Light of the Syrian Refugee Crisis*, november 2018

Longwarjournal

- *Al Qaeda-linked operations room counterattacks as bombs fall in northern Syria*, 6 mei 2019

Middle East Institute

- *The Tiger Forces: Pro-Assad fighters backed by Russia*, oktober 2018

Ministerie van Buitenlandse Zaken

- Algemeen ambtsbericht Syrië, juni 2015
- Thematisch ambtsbericht dienstplicht in Syrië, december 2016
- Thematisch ambtsbericht documenten in Syrië, oktober 2017

OHCHR

- *Syria: Bachelet alarmed by upsurge in attacks and civilian casualties in Idlib*, 19 februari 2019
- *UN Commission of Inquiry on Syria: Continued hostilities and lawlessness countrywide render safe and sustainable returns impossible*, 28 februari 2019

Omran for strategic studies

- *The Autonomous Administration in Northern Syria: Questions of Legitimacy and Identity*, 26 juli 2018

REACH Initiative

- *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northeast Syria, October 2018*, 31 oktober 2018

- *Humanitarian Situation Overview in Syria (HSOS): Northeast Syria, November 2018*, 30 november 2018
- *Southern Idleb & Northern Hama Rapid Needs Assessment*, december 2018

Syrian American Medical Society

- *Impacts of attacks on healthcare in Syria*, 19 oktober 2018

Stockholm Center for Freedom

- *UN report details large-scale human rights abuses in Afrin under Turkish military control*, 8 juli 2018

Syrian Network for Human Rights

- *Documenting the Death of 6,964 Civilians in Syria in 2018*, 1 februari 2019
- *223.161 civilians were killed from March 2011 to March 2019*, 13 maart 2019

Syrian Observatory for Human Rights

- *About 522 thousand people were killed in 90 months since the start of the Syrian revolution in March 2011*, 13 september 2018

The Institute for the Study of War (ISW)

- *Syria Situation Report: August 6-16, 2018*
- *Syria Situation Report: August 16-28, 2018*
- *Syria Situation Report: August 28 – September 12, 2018*
- *Syria Situation Report: September 13 – September 26, 2018*
- *Syria Situation Report: January 10-23, 2019*
- *Syria Situation Report: February 7 - 20, 2019*

The Syria Institute

- *No Return to Homs*, 21 februari 2017

The Washington Institute for Near East policy

- *Fabrice Balanche, Sectarianism in Syria's Civil War*, 2018

UN General Assembly

- *A/HRC/39/65*, 9 augustus 2018
- *A/HRC/40/70*, 31 januari 2019

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR)

- *Relevant country of origin information to assist with the application of UNHCR's country guidance on Syria*, februari 2017
- *UNHCR en NRC, Housing, land and property. Displacement, housing, land and property and access to civil documentation in the north west of the Syrian Arab Republic*, juli 2017
- *International protection considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic. Update V*, november 2017
- *Syria - IDP Situation Monitoring Initiative (ISMI): Monthly Overview of IDP Movements in Northern Syria*, November 2018, 30 november 2018
- *Lebanon: Inter-Agency Coordination End-Year 2018 Statistical Dashboard*, 31 december 2018
- *Egypt Factsheet*, 31 december 2018
- *Provision of Life-Saving Assistance and Supporting Communities*, 2018
- *Syria Factsheet*, januari 2019
- *Syria Refugee Response: Informal Settlements - Flood Risks in the coming 72 hours*, 8 januari 2019
- *Turkey Operational Update, October 2018*, 9 januari 2019
- *Cross-Border Humanitarian Response Fact Sheet - Northwest Syria - January 2019*, 31 januari 2019
- *Jordan Factsheet - January 2019*, 31 januari 2019
- *Jordan: UNHCR Operational Update, January 2019*, 31 januari 2019

- *Lebanon Factsheet*, 31 januari 2019
- *Comprehensive protection and solutions strategy: Protection Thresholds and parameters for refugee return to Syria*, februari 2018
- *Jordan: Livelihood Opportunities for Refugees - February 2019*, 6 februari 2019
- *Syrian Refugee Camps and Provincial Breakdown of Syrian Refugees Registered in South East Turkey as of 07 February 2019*, 13 februari 2019

UNICEF

- *Syria Crisis Situation Report - November 2018*, 30 november 2018
- *In northern Aleppo's Fafin camp in Syria, families prepare for winter*, 6 januari 2019
- *Whole of Syria Facts and Figures: Child Protection*, 29 januari 2019
- *Syria Crisis Situation Report - April 2019 Humanitarian Results*, 30 april 2019

UN OCHA

- *Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 2*, 26 juni 2018
- *Jordan | Syrian Arab Republic: Dara'a, Qunaitra, Sweida Flash Update No. 4*, 2 juli 2018
- *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 1*, 5 juli 2018
- *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 2*, 12 juli 2018
- *Syrian Arab Republic: Dar'a, Quneitra, As-Sweida - Situation Report No. 3*, 19 juli 2018
- *Syrian Arab Republic: Dara'a, Quneitra, Sweida - Situation Report No. 4*, 29 juli 2018
- *Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida - Situation Report No. 5*, 3 augustus 2018
- *Syrian Arab Republic: Humanitarian Situation in Dara'a, Qunaitra and As-Sweida Governorates- Situation Report No. 6*, 18 augustus 2018
- *Syria: Recent Developments in North-west Syria*, 12 september 2018
- *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - October 2018*, 31 oktober 2018
- *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - November 2018*, 30 november 2018
- *Syrian Arab Republic: IDP Movements (December 2018)*, 21 januari 2019
- *Turkey/Syria: Cross-Border Humanitarian Reach and Activities from Turkey - December 2018*, 13 februari 2019
- *Flash Update 2: Displacement from Hajin, Deir-ez-Zor Governorate*, 20 februari 2019
- *Humanitarian Bulletin Lebanon Issue 34*, 25 februari 2019
- *2019 Humanitarian Needs Overview: Syrian Arab Republic*, 1 maart 2019
- *Syrian Arab Republic. Situation report 1: Recent developments in North-western Syria*, 9 mei 2019

UN Security Council

- *S/2018/1104*, 11 december 2018
- *S/2018/1157*, 31 december 2018
- *S/2019/42*, 15 januari 2019
- *S/2019/157*, 19 februari 2019

Violations Documentation Center (VDC) in Syria

- *Monthly Statistical Report on Casualties in Syria*, juni 2018
- *Monthly Statistical report on casualties in Syria*, juli 2018

World Food Programme

- *WFP Syria Situation Report #3, March 2019*, 30 maart 2019

- *WFP Syria Situation Report #4, April 2019*, 30 april 2019

World Health Organization

- *Health Cluster Weekly Situation Report: Whole of Syria, Week 31, 28 July – 3 August 2018*, 3 augustus 2018
- *Unexploded mines pose daily risk for people in northern Syria*, 6 maart 2019

Nieuwsbronnen

- AFP
- Al-Jazeera
- BBC News
- CBS News
- Daily Sabah
- De Volkskrant
- France24
- Haaretz
- IRIN News
- Kurdistan24
- La Nouvelle Gazette
- Oxford Analytica
- RFE/RL
- Reuters
- Rudaw
- SANA
- Syria Direct
- The Daily Star
- The Defense Post
- The Economist
- The Guardian
- The Intercept
- The Jerusalem Post
- The Moscow Times
- The National
- The New York Times
- The Syrian Observer
- The Times of Israel
- TRTWorld
- UN News
- WSJ
- Xinhua

Websites

- Encyclopaedia Britannica, *Bashar al-Assad*.
<https://www.britannica.com/biography/Bashar-al-Assad> laatste update: 4 juni 2019, geraadpleegd 7 juni 2019
- Global Security, *Kurdish People's Protection Unit YPG*
<https://www.globalsecurity.org/military/world/para/ypg.htm> (laatste update 18 januari 2018, geraadpleegd 7 juni 2019)
- Lijst 1,5 miljoen gezochten <https://leaks.zamanalwsl.net/1.5m.php> ; Lijst gezochte dienstplichtigen <http://leaks.zamanalwsl.net/matlobeen.php> (geraadpleegd 7 juni 2019)
- Norwegian Refugee Council – Syrië: <https://www.nrc.no/countries/middle-east/syria/> geraadpleegd op 8 mei 2019
- OCHA Syrië: <https://www.unocha.org/syria> geraadpleegd op 8 mei 2019
- Website van *Operation Inherent Resolve* <http://www.inherentresolve.mil/>
- Rode Kruis – Humanitair oorlogsrecht <https://www.rodekruis.nl/over-ons/humanitair-oorlogsrecht/> geraadpleegd 7 juni 2019.

- Stanford University *Mapping militant organizations*
<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/maps/view/syria>
- Stanford University, *Free Syrian Army*:
<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/maps/view/syria>
geraadpleegd 8 mei 2019
- Stanford University, *Mapping militant organizations. Hay'at Tahrir al-Sham (Formerly Jabhat al-Nusra)*
<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/493>
- *Syrian Arab Red Crescent* <http://sarc.sy/>
- Syrische Nationaliteitswetgeving (Decreet 276 van 1969)
<http://www.refworld.org/pdfid/4d81e7b12.pdf>
- Syrian Network for Human Rights, *Monthly reports – death toll*, tot en met maart 2019. <http://sn4hr.org/blog/category/report/monthly-reports/victims-death-toll/>
- UNHCR, *Syria regional refugee response*
<http://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (geraadpleegd 5 juni 2019)
- Unicef, *Syrian Arab Republic*, <https://www.unicef.org/appeals/syria.html>
(laatste update 9 januari 2019, geraadpleegd 8 mei 2019)

